

YMPÄRISTÖMINISTERIÖLLE

ASIA:

Valitus koskien Kainuun maakuntavaltuuston 19.3.2012 tekemää päätöstä Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan hyväksymiseksi.

VALITTAJA:

Ylä-Vieksin kyläyhdistys ry, Niemenkyläntie 165, 88730 Ylä-Vieksi
(postiosoite, johon asian käsittelyä koskevat ilmoitukset hakijalle pyydetään toimittamaan)

Puhelinnumerot:

Kyllönen Eeva, puheenjohtaja, puhelinnumero 040 838 7419,

Niskanen Timo, varapuheenjohtaja, puhelinnumero 0400 542 552, (puhelinnumero, johon asian käsittelyä koskevat ilmoitukset hakijalle pyydetään ensisijaisesti toimittamaan)

Pääkkönen Pekka, hallituksen jäsen, puhelinnumero 044 992 5410

SISÄLLYSLUETTELO

I. VAATIMUKSET.....	3
II. LYHENNYKSET.....	4
III. PERUSTELUT.....	5
1. Johdanto.....	5
2. Huomioon otettavat esteellisyudet.....	5
3. Vaihekaavaehdotuksen julkipanon lainvastaisuus.....	5
4. Vaihekaavaehdotukseen ja siihen liittyviin asiakirjoihin tehdyt olennaiset muutokset.....	6
4.1. Vaihekaavaehdotukseen tehdyt olennaiset muutokset.....	6
4.2. Vaihekaavaehdotukseen liittyvään kaavaselostukseen tehdyt olennaiset muutokset.....	9
4.3. Muut nähtäville asettamatta jätetyt olennaiset tiedot.....	21
5. Osallistumis- ja arviointimenettelyn lainvastaisuus.....	21
5.1. Riittämätön kuuleminen.....	21
5.2. Olennaisten alueidenkäyttökysymysten jättäminen käsittelemättä.....	22
6. Vaihekaava on Kainuun 2. vaihemaakuntakaava.....	23
7. Kaavan lainvastaisuus tutkimusten ja selvitysten riittämättömyyden johdosta.....	24
7.1. Yleistä.....	24
7.2. Natura-arvioinnin tarveharkinnan lainvastaisuus.....	25
7.3. Natura 2000 -alueiden osoittamiseen liittyvät virheet ja epäselvyydet.....	34
7.4. Muut selvittämättä jätetyt luontoarvot.....	37
7.5. YVA-arvioinnin jättäminen lainvastaisesti tekemättä.....	38
7.6. Meluvaikutusten riittämätön selvittäminen ja huomioon ottaminen.....	39
7.7. Vaihekaavassa esitettyjen kiinteistötietojen virheellisyudet.....	42
7.8. Vaihekaavan alueen toimintoihin ja vaikutuksiin liittyvät epäselvyydet.....	43
7.9. Eräitä muita selvittämättä jätettyjä vaikutuksia.....	45
8. MRA 10 §:ssä edellytettyjen tietojen jättäminen esittämättä.....	45
8.1. Esittämättä jätetyt suunnittelun tavoitteet ja esillä olleet vaihtoehdot.....	45
8.2. Esittämättä jätetyt yhteenvedot.....	49
8.3. Esittämättä jätetyt selvitykset.....	51
9. Lainvastaiset kaavamääräykset ja rakentamisrajoitus.....	51
10. Riittämättömät maininnat sovelletuista säännöksistä.....	54
IV. OIKEUDENKÄYNTIKULUJEN KORVAUS.....	55
V. Liitteet.....	55

I. VAATIMUKSET

Vaatus 1: Vaadimme, että Kainuun maakuntavaltuuston 19.3.2012 tekemä päätös hyväksyä Kainuun 1. vaihemaakuntakaava kumotaan, vaihemaakuntakaava jätetään vahvistamatta ja asia palautetaan Kainuun maakuntavaltuustolle uudelleen käsiteltäväksi. Kainuun 1. vaihemaakuntakaava ei täytä sille maankäyttö- ja rakennuslain (MRL, 132/1999) 28 §:ssä asetettuja sisältövaatimuksia ja vaihemaakuntakaavan vahvistamiselle on muiltakin osin MRL 31 §:n 3 momentista johtuvia esteitä.

II. LYHENNYKSET

29.4.2009 vahvistettu Kainuun maakuntakaava 2020 ¹	= Vahvistettu kaava
Kainuun 1. vaihemaakuntakaava ²	= Vaihekaava
Vaihekaavaan liittyvä kaavaselostus ³	= Vaihekaavan kaavaselostus
9.1.2012-10.2.2012 nähtävillä olleeksi kuulutettu Vaihekaavan ehdotus ⁴	= Vaihekaavaehdotus
Luonnonsuojelulain (LSL, 1096/1996) 65 §:ssä tarkoitettu arviointi	= Natura-arviointi
Kainuun maakunta -kuntayhtymä	= Kuntayhtymä
Kainuun maakuntahallitus	= Maakuntahallitus
Ylä-Vieksin kyläyhdistys ry	= Yhdistys
Vuosangan ampuma- ja harjoitusalue	= Vuosanka
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos	= RKTL

---

¹ <http://www.infokartta.fi/kainuunliitto/> (1.5.2012).

² http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Aluidenkaytto/Kainuun_1_vaihemaakuntakaava_MV_19032012.pdf (1.5.2012).

³ http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Aluidenkaytto/Vaihemaakuntakaavaselostus_MV_19032012.pdf (1.5.2012).

⁴ http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Aluidenkaytto/Vaihemaakuntakaavaehdotus_19122011.pdf (1.5.2012).

III. PERUSTELUT

1. Johdanto

Kainuun maakuntavaltuusto on hyväksynyt Vaihekaavaehdotuksen 19.3.2012 ja päättänyt saattaa sen vahvistettavaksi.

Tästä valituksesta ilmenee, että Vaihekaava ei täytä sille maankäyttö- ja rakennuslain (MRL, 132/1999) 28 §:ssä asetettuja sisältövaatimuksia ja että Vaihekaavan vahvistamiselle on muiltakin osin MRL 31 §:n 3 momentista johtuvia esteitä.

Valituksessa sovelletut säännökset pääsääntöisesti ilmenevät valituksesta asiakohdittain. Kuitenkaan esimerkiksi jokaisessa asiakohdassa, johon MRL 9 § (202/2005) soveltuu, ei erikseen tuoda esille, ettei Vaihekaava perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin.

Edellä sanottuun viitaten ja koskien hallintolain 31 §:n 1 ja 2 momentteja pyydetään valitusta käsiteltäessä soveltamaan virallisperiaatetta hallituksen esityksessä HE 72/2002 vp tarkoitetulla tavalla.

2. Huomioon otettavat esteellisyydet

Vahvistetun kaavan vahvistusmenettelyssä on tehty jäljempää ilmenevästi olennaisia virheitä ja menettely on ollut lukuisilla tavoilla lain ja hyvän hallintotavan vastainen. On katsottava, että Vahvistetun kaavan vahvistusmenettelyssä valtioneuvoston päätöksen valmisteluun ja esittelyyn osallistuneet henkilöt ovat esteellisiä Vaihekaavan ja tämän valituksen käsittelyyn.

3. Vaihekaavaehdotuksen julkipanon lainvastaisuus

Kajaanissa 19.12.2011 päivätyssä kuulutukseksi otsikoidussa 'Kainuun 1. vaihemaakuntakaavaehdotuksen nähtäville asettaminen' - ilmoituksessa on esitetty, että Maakuntahallitus olisi asettanut Vaihekaavaehdotuksen MRL 62 §:n ja maankäyttö- ja rakennusasetuksen (MRA, 895/1999) 30 §:n mukaisesti nähtäville 9.1.–10.2.2012 väliseksi ajaksi ja varannut osallisille tilaisuuden mielipiteen esittämiseen asiasta ja että Vaihekaavaehdotus olisi nähtävillä Kuntayhtymän virastossa sekä jäsenkaupunkien ja -kuntien virastoissa niiden aukioloaikoina.

Julkisista kuulutuksista annetun lain (kuulutuslaki, 34/1925) 1 §:n 1 momentin mukaan, kun laki on julkaistu Suomen lakikokoelmassa, on, milloin siitä annetaan erityinen määräys, sellainen kuulutus, jossa ilmoitetaan lain nimike ja päiväys, jokaisessa kunnassa pantava näkyviin tarkoitusta varten varatulle ilmoitustaululle. Saman lain 2 §:n 1 momentin mukaan tiedonannot, jotka voimassa olevien säännösten mukaan on kuulutuksella saatettava yleisesti tiedoksi, on kuulutettava sellaisella julkipanolla kuin 1 §:ssä sanotaan.

MRA 12 §:n 1 momentissa säädetysti julkisesti nähtäville asetettava maakuntakaavaehdotus on kuulutuslain 2 §:n 1 momentin mukainen tiedonanto, joka on saatettava kuulutuksella yleisesti tiedoksi siten kuin kuulutuslain 1 §:ssä on säädetty.

Kuhmon kaupungin virastotalon aulassa sijaitsevalla virallisella ilmoitustaululla ei ole ollut 9.1.–10.2.2012 välisenä aikana nähtävillä Vaihekaavaehdotusta, eli kuulutuslain 2

§:n 1 momentin mukaista tiedonantoa, ei lyhyttä ilmoitusta sen sisällyksestä eikä myöskään mainintaa soveliaasta paikasta, jossa Vaihekaavaehdotus olisi pidetty luettavana. Ilmoitustaululla ollutta kuulutukseksi otsikoitua asiakirjaa (Liite 4, sivut 1-2) ei voida pitää kuulutuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna lyhyenä ilmoituksena Vaihekaavaehdotuksesta. Siinä ei ole mainittu Vaihekaavaehdotukseen sisältyneiksi kuuluneita asiakirjoja ja eikä yhtäkään siinä mainituista paikoista, joissa Vaihekaavaehdotus on esitetty pidetyn luettavana, voida pitää kuulutuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla soveliaana ilmoitustaululla mainittavana paikkana. Sellaiseksi on jäsenkaupungin virasto liian yleinen, laaja, epäselvä ja väljä määrittely ja muut mainitut noin 100 kilometrin etäisyydellä sijaitsevat paikat ovat liian kaukana. Ilmoitustaululla olleessa ilmoituksessa ei ole mainittu, että Vaihekaavaehdotus olisi ollut luettavana Kuhmon kaupungin kirjaamon takahuoneessa⁵.

Korkeimmalle hallinto-oikeudelle 19.9.2011 tehdyssä ylimääräisessä muutoksenhaussa (Dnro 2822/1/11) on osoitettu, ettei Vahvistetunkaan kaavan kaavaehdotusta ole kuulutettu Kuhmossa kuulutuslain mukaisesti.

4. Vaihekaavaehdotukseen ja siihen liittyviin asiakirjoihin tehdyt olennaiset muutokset

4.1. Vaihekaavaehdotukseen tehdyt olennaiset muutokset

Vaihekaavaehdotusta ja sen kaavaselistusta on niiden nähtävillälöön jälkeen muutettu olennaisesti MRA 32 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Olennaiset muutokset ovat huomattavasti monilukuisampia kuin ilmenee Vaihekaavan hyväksymispäätöksen esittelyssä Kainuun maakuntavaltuustolle esitetystä muutoslistasta (Liite 5). Yhdessä ne ovat erityisen olennainen muutos.

Muutokset koskevat muutakin kuin vain yksityistä etua. Yleistä etua koskevat muun muassa kaavamääräysten lisäämiset, poistamiset ja muutokset, kuten rakennusmääräyksen muuttaminen rakennusrajoitukseksi ja siihen liittyvät kaavamääräysten muutokset. Yleistä etua koskee myös virheellinen rakennusrajoituksen alueen osoittaminen. Kun vielä kaikkia niitä osallisia, joita muutokset koskivat, ei kuulu erikseen, velvoittaa MRA 32 § asettamaan Vaihekaavaehdotuksen uudelleen nähtäville. Velvoite seuraa useista tehdyistä muutoksista erikseenkin, mutta varsinkin niistä yhdessä. Kainuun maakuntakaavan ohjausvaikutus on saatu Vaihekaavalla ja siihen tehdyillä muutoksilla epäselväksi ja harhaanjohtavaksi. Muutokset ilmentävät osaltaan, ettei Vaihekaava perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin.

Vaihekaavassa ja Vaihekaavaehdotuksessa on olennaisia kaavamerkintä- ja kaavamääräysvirheitä ja -muutoksia. Tehtyjä muutoksia ei laillisesti ole voitu tehdä eikä

---

⁵ Kaavaehdotus on ollut luettavana 9.1.–10.2.2012 välisenä aikana Kuhmon kaupungin kirjaamon takahuoneessa. Kirjaamo sijaitsee viralliselta ilmoitustaululta lähtien seuraavan reitin päässä: 1. kerroksen sokkeloihin johtavien käytävien sijaan kierreportaita 2. kerrokseen - vasemmalle sisäpiha-atriumin ympäri johtavan käytävän sijasta 180 asteen käänös ja toiseen käytävään - välioiven (palo-ovi?) jälkeen käytävää eteenpäin - aulatilaa, josta suoraan eteenpäin - henkilökunnan kahvila-alueen ohi - käytävän päähän kirjaamoon ja sen takahuoneeseen. Kuhmon kaupungin kaavoitusasioista vastaavan henkilön huone sijaitsee samalta ilmoitustaululta lähtien seuraavan reitin päässä: käytävälle vasempaan - käytävän päätyttyä käänös kulmasta vasempaan, käänös hieman ennen käytävän päättymistä vasempaan - oven kautta porrastilaan - suoraan oven kautta toiseen aulatilaa - käänös oikeaan - käänös oikeaan - pieni sivusiirtymä oikeaan - huoneeseen - oven kautta toiseen huoneeseen suoraan kohteeseen.

virheitä voidaan korjata teknis- tai oikaisunluonteisesti ilman uutta nähtäville asettamista.

Vaihekaavassa ja siihen sisältyvissä kaavamerkinnöissä ja -määräyksissä ei ole esitetty Natura 2000 -alueen kaavamerkintää, vaikka alue on osoitettu Vaihekaavan alueelle Vaihekaavan kaavakartassa.

Vahvistetussa kaavassa on Kajaani–Kuhmo–Vartius -käytävä rajausta osoitettu tumman ruskealla rajausviivalla ja kaavamerkinnällä 'OK1', myös selvitysalueella 'se', vaikka selvitysalueelle ei lähtökohtaisesti olisi tullut osoittaa mitään alueidenkäyttöä. Vaihekaavaehdotuksen mukaan kyseinen kaavamerkintä säilyisi kaavan alueella ennallaan, mikä ei pidä paikkaansa. Vaihekaavaehdotuksessa on osoitettu Oulu-Kajaani-Vartius -käytävä 'ok' -merkinnällä ja samankaltaisella ruskealla värillä kuin Vahvistetussa kaavassa on osoitettu Kajaani–Kuhmo–Vartius -käytävä OK1 -kaavamerkinnällä. Käytävämerkinnät ovat selvästi kaksi eri asiaa eikä muita käytäviä kuin mainitut ole esitetty kummassakaan kaava-asiakirjassa.

Vaihekaavaehdotuksen kaavakartassa on Oulu-Kajaani-Vartius -käytävä osoitettu ruskealla rajausviivalla samassa kaavakartassa osoitetun 'EAH-L' -alueen päälle, ikäänkuin joko osoittamaan Vahvistetussa kaavassa virheellisesti esitetyn, Vaihekaavaehdotuksessa säilyneeksi väitetyn, merkinnän uudelleen, tai osoittamaan merkinnän kokonaan uutena. Vaihekaavaehdotukseen sisältyvässä 'kaavamerkinnät ja määräykset' -osassa on esitetty Oulu-Kajaani-Vartius -käytävän kaavamerkintä.

Vaihekaavassa on Vaihekaavaehdotuksen EAH-L -kaavamerkintä muutettu kaavamerkinnäksi 'EAH'. Sen alueelta on Vaihekaavaehdotuksessa osoitettu Oulu-Kajaani-Vartius -käytävän ruskea rajausviiva ja kaavamerkintä 'ok' poistettu ja käytävän rajausta osoitettu samalla harmaalla taustavärillä, jolla käytävä on osoitettu Vaihekaavassa EAH -alueen ulkopuolellakin. Vaihekaavaan sisältyvästä 'kaavamerkinnät ja määräykset' -osasta on Oulu-Kajaani-Vartius -käytävän kaavamerkintä poistettu.

Vahvistetun kaavan toisessa kaavaehdotuksessa ja vielä Vaihekaavaehdotuksessa on Vahvistetussa kaavassa selvitysalueena esitetty alue osoitettu EAH-L -kaavamerkinnällä ja aniliininpunaisella värillä. Vaihekaavassa se on muutettu olennaisen merkityksellisesti EAH -kaavamerkinnäksi värin pysyessä ennallaan.

Vahvistetussa kaavassa on esitetty, että EP -merkinnällä osoitettaisiin Puolustusvoimien käytössä olevat tai sellaisiksi suunnitellut harjoitusalueet ja että EAH -merkinnällä osoitettaisiin Puolustusvoimien sekä rajavartioston käytössä olevat ampuma- ja harjoitusalueet. Puolustusvoimat suorittaa sekä EP- että EAH -alueilla kovapanosammuntoja käsiaseilla ja raskailla aseilla. Molemmilla kaavamerkinnöillä osoitetut alueet ovat kokonaan tai osittain ampuma- ja harjoitusalueita.

EAH- ja EAH-L -kaavamerkintöjen käyttämiseen EP -merkinnän sijaan ei ole ollut erityistä tarvetta Vahvistetussa kaavassa, ei Vaihekaavaehdotuksessa eikä ole myöskään Vaihekaavassa. Rajavartioston Suomussalmella sijaitsevan ampuma- ja harjoitusalueen EP -merkintä on päätetty muuttaa EAH -merkinnäksi Vahvistetun kaavan valmistelussa 13.12.2006 pidetyssä viranomaisneuvottelussa siitä laaditun ja asian osalta perustelemattoman muistion mukaan. Erityiseksi katsottua tarvetta on Yhdistyksen käsityksen mukaan saattanut aiheuttaa alunperin Vahvistetun kaavan valmistelussa lähinnä pyrkimys välttää tuomasta esille, että Vuosanka ja Kajaanin EP -alueeseen

sisältyvä ampuma- ja harjoitusalue laajennettuna ovat vaihtoehtoja⁶, joita olisi tullut tarkastella MRA 10 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

Vaihekaavan EAH -merkintä on katsottava muun muassa edeltä ilmenevillä perusteilla MRL:n mukaisissa kaavoissa käytettävistä merkinnöistä annetun ympäristöministeriön asetuksen (merkintäasetus, 31.3.2000) vastaiseksi. Mikäli niin ei katsottaisi, olisi Vahvistetussa kaavassa EP -merkinnän alueelle sijoittuva ampuma- ja harjoitusalue katsottava virheellisesti osoitetuksi ja sen tulisi olla osoitettu EAH -alueena. Seikkaa ei ole otettu huomioon Vaihekaavan valmistelussa suoritettua vaihtoehtojen VE1 ja VE2 vertailussa. Merkintäerolla mitä ilmeisimmin tarkoituksellisesti aikaansaatu ja Vaihekaavan valmistelussa olennaisesti vaikuttanut alueidenkäytön erilaisuus on näennäistä.

Vaihekaavassa on esitetty, että sen vahvistamisen yhteydessä kumoutuisi muun muassa seuraava 29.4.2009 Vahvistetun kaavan kaavamerkintä ja -määräys: Maa- ja metsätalousvaltaisen alueen kaavamerkintä ('M', vaaleanvihreä pohja) selitteellä *"Laajennusalueella oleva kumoutuva kaavamerkintä ja -määräys"*. Vaihekaavassa on esitetty ennakoiden: *"Vaihekaavamerkintä ja -määräys, selvitysalueella olevien maa- ja metsätalousvaltaisten alueiden(M) kaavamerkintä ja -määräys [...] ja liito-oravien esiintymisalueita koskeva maakuntakaavan yleismääräys."* Kumoutumisväitteen ovat allekirjoittaneet Vaihekaavan hyväksyneet maakuntavaltuuston 1 varapuheenjohtaja, maakuntajohtaja ja suunnittelujohtaja.

Edellä viitattu kumoutumisasiä on esitetty Vaihekaavaehdotuksessa ja Vaihekaavassa siinä määrin virheellisesti ja sekavasti, että siitä on mahdotonta saada yksiselitteistä käsitystä:

- Vahvistetussa kaavassa ei ole ollut osoitettuna 'Laajennusaluetta', joten sellaista koskevaa kaavamerkintää ja -määräystä ei ole voitu kumota eikä voida Vaihekaavassa vahvistaa eikä jättää vahvistamatta. Vaihekaavassa esitetty väite selvitysalueella olevien maa- ja metsätalousvaltaisten alueiden (M) kaavamerkinnän ja -määräyksen kumoutumisesta on uusi tieto, jota ei Vaihekaavaehdotuksessa ole esitetty osallisten arvioitavaksi. Samoin on Vaihekaavassa esitetty väite liito-oravien esiintymisalueita koskevan Vahvistetun kaavan yleismääräyksen kumoutumisesta uusi tieto, jota ei Vaihekaavaehdotuksessa ole esitetty osallisten arvioitavaksi.

- Vaihekaavan alueeseen sisältyvä Pellinkankaan Natura 2000 -alueen osa olisi kuulunut esittää Vahvistetussa kaavassa Natura 2000 -alueen osoittavan rasteroinnin lisäksi luonnonsuojelualueen tai -kohteen kaavamerkinnällä 'SL' ja sen turkoosilla värillä sen sijaan että se on osoitettu maa- ja metsätalousvaltaisen alueen merkinnällä M ja sen vaaleanvihreällä värillä. Vaihekaavassa on kyseinen alue osoitettu luonnonsuojelualueen tai -kohteen kaavamerkinnällä 'SL-1' ja turkoosilla värillä.

Kun Yhdistyksen tarkoituksena on muun muassa edistää Ylä-Vieksin kylällä ja sen

⁶ Kajaanin EP -aluetta laajennettuna on tarkasteltu Vaihekaavan valmistelussa Vuosangan vaihtoehtona. Ympäristöministeriö on asettanut vuonna 2010 ampumaratojen ympäristölupaohjeistusta valmistelevan työryhmän (AMPY-työryhmä), jonka toimikautta on jatkettu 30.6.2011 saakka. Työryhmän luonnoksessa ampumaratojen ympäristölupaohjeistukseksi (4.3.2011) on esitetty, että maakuntakaavassa ampumarata-alue voidaan merkitä kohdemerkinnällä tai aluevarausta osoittavalla merkinnällä erityisalueena (EAH) ja Puolustusvoimien sekä rajavalvonnan alueet EP -merkinnällä (s. 27).

ympäristössä kaikinpuolisesti luonnonsuojelua ja Yhdistys on tehnyt Vaihekaavaehdotuksesta muistutuksen, on menettely heikentänyt Yhdistyksen osallistumismahdollisuuksia huomattavasti.

Vaikka Vaihekaavan hyväksyneet maakuntavaltuuston 1 varapuheenjohtaja, maakuntajohtaja ja suunnittelujohtaja olisivatkin pyrkineet kumoutumisväitteen allekirjoituksilla vain esittelemään kyseisen kumoutumispäätöksen ympäristöministeriölle, jää asia sekavaksi ja viittaa toimivallan ylitykseen.

4.2. Vaihekaavaehdotukseen liittyvään kaavaselostukseen tehdyt olennaiset muutokset

Vaihekaavaehdotuksen kaavaselostukseen on tehty suuri määrä olennaisia muutoksia. Niiden nähtävälle asettaminen olisi ollut välttämätöntä kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi. Monet muutoksista ovat erityisen olennaisia Vaihekaavan paikallisten osallisten kannalta. Ne kaikki koskevat muutakin kuin yksityistä etua.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 6.2. on esitetty uusi tieto: *"Puolustusvoimauudistuksen ratkaisumalli esiteltiin 8.2.2012 (Pääesikunnan tiedote)."* Puolustusvoimauudistuksen tulo ja sen ajankohta on ollut Vaihekaavan valmistelussa tiedossa jo varhain, mutta tietoa ei ole otettu MRL 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla huomioon, mikä ilmenee muun muassa Vaihekaavaehdotuksen nähtävälle asettamisen ajoittamisessa. Sen ja uuden taistelutavan samanaikaisesti meneillään oleva käyttöönnoton vaikutus ampuma- ja harjoitusalueiden tarpeeseen Kainuussa ja muihin asiaan liittyviin seikoihin on huomattava ja se on selvitettävä Vaihekaavassa MRL 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla. On katsottava, että muutenkin moniin olennaisen virheellisiksi ja riittämättömiksi osoittautuneisiin tutkimuksiin ja selvityksiin perustuva Vaihekaava perustuu lisäksi olennaisilta osiltaan nyt jo pahoin vanhentuneisiin selvityksiin. Vaihekaavan palauttamista uudelleen käsiteltäväksi puoltaa tästä valituksesta ilmenevien muiden seikkojen ohella sekin, että Kuntayhtymä on jo aloittanut Kainuun maakuntakaavoituksen tarkistuskierröksen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 8.10. on esitetty uusi tieto koskien huhtikuussa 2010 ja huhtikuussa 2011 suoritettuja tarkentaviksi sanottuja melun seurantamittauksia : *"Melun mittauspisteet vastasivat pääosin vuoden 2008 ympäristömeluselvityksen mittauspisteitä. Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen suositusarvotarkastelu raskaiden aseiden melulle on tehty vuoden 2008 ympäristömeluselvityksessä. Molemmat seurantamittaukset täydentävät osaltaan em. ympäristömeluselvityksen tuloksia."* Melun seurantamittaukset ja niiden tulostiedot ovat erityisen olennaisia paikallisten osallisten kannalta.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 9.1. on esitetty uutena tietona, että Vahvistetussa kaavassa osoitettu selvitysalueen (se) kaavamääräys sekä selvitysalueella olevien maa- ja metsätalousvaltaisten alueiden (M) kaavamääräys *"kumotaan"* Vaihekaavan vahvistamisen yhteydessä ja että lisäksi selvitysalueella olevan luo-kohteen suunnittelumääräys ja liito-oravan esiintymisalueita koskeva Vahvistetun kaavan yleismääräys *"kumotaan"* Vaihekaavan vahvistamisen yhteydessä. Kohdassa tehty muutos on kaavamääräystä koskevana olennainen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 9.2. on esitetty uusi yleismääräys:

"Maakuntakaavan toteuttamisessa ja yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon luontoarvot ja erityisesti LSL 49 § 1 mom. mukaisesti luontodirektiivin liitteen IV (a) laji (liito-orava), jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen ei saa tapahtua ilman LSL 49 §:n 3 mom. mukaista menettelyä. Yleismääräys kohdistuu vaihemaakuntakaavan alueelle." Kohdassa esitetty kaavamääräyksen lisääminen on olennainen muutos.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 9.2. on esitetty Vahvistetun kaavan EAH -aluetta koskevaan suunnittelumääräykseen uusi osa: *"Suunniteltaessa rakentamista alueen lähialueelle on otettava huomioon erilaisten aseiden ja taisteluvälineiden aiheuttamat melu-, värinä ja painevaikutukset." Kohdassa tehty uuden osan lisääminen kaavamääräykseen on olennainen muutos.*

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 9.2. on esitetty uusi tieto: *"Mikäli puolustusvalmiuden ylläpitämiseen liittyvät toimet jostain syystä joutuisivat ristiriitaan Naturasta johtuvien suojelutavoitteiden kanssa, asian käsittelyn lähtökohtana on keskeytyksetön maanpuolustuksen toimien turvaaminen. Tarvittaessa asia käsitellään valtioneuvostossa luonnonsuojelulain 66 §:ssä tarkoitettuna asiana (Valtioneuvoston päätös Natura 2000-verkoston Suomen ehdotuksesta, YM1/500/2003, 22.1.2004)".* Tieto on erityisen olennainen sen johdosta, että Vuosangan seudun Natura 2000 -alueille kohdistuu erityisen voimakkaita vaikutuksia ja että kyseisessä valtioneuvoston päätöksessä esitetty väite asian käsittelyn lähtökohdasta on luontodirektiivin vastainen, tai parhaimmillaankin vain yksi muiden tarpeiden kanssa yhteensovittavista näkökohdista. Osallisille on turvattava mahdollisuus ottaa kantaa asiaan Vaihekaavan valmisteluvaiheessa.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 9.2. on esitetty uusi tieto: *"Natura 2000-aluetta osoittava maakuntakaavamerkintä ja suunnittelumääräys säilyvät ampuma- ja harjoitusalueen laajennusalueen (Pellinkangas) osalta päällekkäismerkintänä EAH merkinnän kanssa." Kohdassa esitetty väite ei pidä paikkaansa. Kyseistä Natura 2000 -aluetta osoittavaa maakuntakaavamerkintää ei ole osoitettu päällekkäismerkintänä EAH -merkinnän kanssa, vaan Natura 2000-aluetta osoittavan maakuntakaavamerkinnän lisäksi vain suojelualuetta osoittavalla SL-1 -merkinnällä. Muutos on olennainen ja lisäksi virheellinen.*

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 9.2. on esitetty uutena tietona rakentamisrajoitus: *"Rakentamisrajoitus koskee ohjeellista melu-aluetta. Melualueen ohjeellinen ulkoraja on määritetty raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun suositusarvon mukaiselle 55 dBA:n (päiväajan keskiäänitaso Aeq, klo 07–22) rajalle." Samalla on samasanainen rakentamismääräys kumottu. Muutos on olennainen.*

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 6.2. on esitetty uutena tietona melualueen ulkorajan arvo 55 dBA: *"Melualueen ulkoraja 55 dBA on määritetty tilanteeseen, jossa ampuma- ja harjoitusalueen laajennus on toteutunut, suunnitellut uudet tuliasemat ovat käytössä ja harjoitusammuntaa suoritetaan raskaalla tykistöllä." Vaihekaavaehdotuksessa ei ulkorajalle ole annettu dB -määräistä arvoa. Tieto ja muutos ovat erittäin olennaisia.*

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 6.2. on esitetty kaksi uutta kappaletta:

"Ampuma- ja harjoitusalueen laajentuminen aiheuttaa nykytilanteeseen verrattuna ajoittaista melun lisääntymistä kahden asuinrakennuksen ja neljän loma-asunnon sekä yhden autiotuvan ja yhden metsästysseuran käytössä olevan rakennuksen osalta siinä

määrin, että nämä rakennuspaikat tulevat sijaitsemaan laajentumisesta aiheutuvan ohjeellisen melualueen 55 dBA:n sisällä.

Raskaiden aseiden ja räjähteiden melun leviämiseen vaikuttavia tekijöitä on paljon. Melun torjunnan suunnittelu on tehtävä tapauskohtaisesti. Rakenteellisilla tekijöillä vaikuttaminen melun määrään on erittäin vaikeaa ja ne ovat usein huomattavan kalliita sekä usein hyvin vaikeita toteuttaa. Avoimet rakenteet, kuten meluvallit ja meluseinät vaimentavat melua yleensä vähän. Meluvallin merkitys on toisaalta siinä, että meluvalli ohjaa paineaaltoa, suojaa rakenteita ja vähentää paineen huippupiikkiä. Ampumatoiminnan melua voidaan vähentää tarkastelemalla tuliasemien sijainteja ja ampumasuuntia. Toiminta-aikojen suunnittelulla on mahdollista rajata melukuormitus tiettyihin aikoihin ja vähentää esimerkiksi öisin ja sunnuntaisin tapahtuvaa melun tuottamista (Raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun arviointi, Puolustusvoimien ohje, Puolustusvoimat/Pääesikunta, 2005)." Muutos ja siinä esitetyt tiedot ovat olennaisia. Ne ilmentävät osaltaan, ettei Vaihekaava perustu MRL 9 §:ssä edellytettyihin riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Havaitaan, että haitallisia vaikutuksia vähentäviä mahdollisuuksia on runsain mitoin, mutta ne on jätetty selvittämättä asianmukaisesti. Muutos koskee erityisen olennaisesti tiettyjä osallisia, joita ei ole kuultu erikseen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 9.4. on esitetty uutena tietona Vaihekaavan vahvistamisen yhteydessä kumottava yleismääräys: "Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan vahvistamisen yhteydessä kumotaan 29.4.2009 vahvistetun Kainuun maakuntakaavan seuraavana esitettävä kaavamerkintä ja -määräys.

MAAKUNTAKAAVA-ALUETTA KOSKEVAT YLEISMÄÄRÄYKSET LIITO-ORAVAN ESIINTYMISPAIKAT

Yleinen suojelumääräys: Liito-oravien esiintymisalueiden yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja metsien käsittelyssä tulee turvata liito-oraville tärkeiden pesäpuiden ja niitä suojaavien puiden sekä liikkumisen kannalta riittävän puuston säilyminen." Kohdassa esitetty kaavamääräyksen kumoaminen on olennainen muutos.

Samassa kohdassa on lisätty: "Liito-oravien esiintymisaluetta koskevaa maakuntakaavan yleismääräystä muutetaan vastaamaan paremmin luonnonsuojelulain mukaisia tavoitteita. Yleismääräyksen kumoaminen kohdistuu vaihemaakuntakaava-alueeseen."

Kumottavaksi esitetty yleismääräys on esitetty Vaihekaavaehdotuksen kaavamerkinnöissä ja -määräyksissä ennallaan säilyvänä maakuntakaava-aluetta koskevana yleismääräyksenä: "Liito-oravien esiintymisalueiden yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja metsien käsittelyssä tulee turvata liito-oraville tärkeiden pesäpuiden ja niitä suojaavien puiden sekä liikkumisen kannalta riittävän puuston säilyminen." Ennallaan säilyväksi esitetyn kaavamääräyksen kumoaminen on olennainen muutos.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.1., Meluselvitykset, on esitetty useita uusia tietoja:

"Ympäristömeluselvityksessä on melun laskentaa varten alueesta ja sen ympäristöstä laadittu kolmiulotteinen akustinen maastomalli. Vuosangan tapauksessa maastomalli koostui yksinkertaisesti maaston muodoista, joita edustavat korkeuskäyrät ja rantaviivojen korkeudet. Maasto on akustisesti muuten pehmeää mutta vedenpinnat (järvet) kovia.

[...]

Ympäristömeluselvityksen mukaan lasketut melutasovyöhykkeet ovat suurista etäisyyksistä ja vaihtelevasta maastosta johtuen muodoltaan epäyhtenäisiä. Ympäristömeluselvityksen perusteella laadittu ohjeellinen melualue on yleistys, jonka vuoksi melun huomioon ottaminen edellyttää rakennuspaikkakohtaista tarkastelua mahdollisissa rakennushankkeissa.

[...]

Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen suositusarvotarkastelu raskaiden aseiden melulle on tehty vuoden 2008 ympäristömeluselvityksessä. Molemmat seurantamittaukset täydentävät osaltaan em. ympäristömeluselvityksen tuloksia."

Muutoksista jokaista on pidettävä erityisen olennaisena, kun otetaan huomioon, että meluvaikutukset ja niiden arvioimisen perusteet ovat tärkeitä osallisille kerrottavia tietoja, että Yhdistys on pyrkinyt hankkimaan kyseiset tiedot jopa kanteluteitse tavoitteessaan toistaiseksi onnistumatta, että kyseinen melun laskenta ei suureksi osaksi perustu mitattuihin lähtöarvoihin, vaan nähtävästi oletuksiin tai arvauksiin ja että kyseiseen ympäristömeluselvitykseen meluisimpana aseryhmänä sisällytetyllä nykyisellä tykkikalustolla ei Vaihekaavan toisen viranomaisneuvottelun muistion mukaan voida Vuosangassa ampua.

Lisäksi samaa kohtaa on tarkennettu väittäen, että seurantamittauksissa mitatut melutasot eivät ylittäneet puolustusvoimien suositusarvoja raskaiden aseiden melulle "asuintalojen läheisyydessä". Seurantamittauksilla ei voida korjata eikä täydentääkään lähtökohtaisesti epäluotettavia Vuosangan ympäristömeluselvityksen tuloksia.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohtaan 10.1. on lisätty uusi 'Kulttuuriperintöä koskevat inventoinnit' -alakohta:

"Kainuun Museo on tehnyt syys-marraskuussa 2010 Vuosangan harjoitusalueen arkeologisen inventoinnin. Hyvin karun maaperän takia inventoinnin tulokset jäivät odotettua huomattavasti heikommaksi. Ainoat kiinteiksi muinaisjäännöksiksi tulkittavat kohteet ovat tervanpolttajien tilapäisasumuksen jäännös sekä neljä tervahautaa. Niiden lisäksi inventoinnissa dokumentoitiin joitain muita alueen historiaan liittyviä rakennuksia ja niiden jäännöksiä. Inventoidut kohteet antanevat kuitenkin kuvan alueen käytöstä. Kaikki havaitut kohteet ovat peräisin historialliselta ajalta, viime vuosisadalta tai edellisen vuosisadan lopusta. Ne kertovat alueen metsien hyödyntämisestä, ensin tervaksi polttaen, sitten teollisuuden raaka-aineeksi savotoiden. Kainuun maakunta -kuntayhtymä, Julkaisu B:25, 2011).

Metsähallitus inventoi Kuhmon Vuosangan ampuma- ja harjoitusaluetta ja sen suunniteltuja laajennusalueita osana Metsähallituksen Kansallisen metsäohjelman kulttuuriperintöinventointihanketta kymmenen päivän ajan kesällä 2011. Inventoinnissa etsittiin ja dokumentoitiin alueen kaikkia ihmistoiminnan merkkejä kivikaudelta aina 1950–1960- luvuille saakka. Inventoinnissa tarkastettiin 19 muinaisjäännöskohdetta ja 23 kulttuuriperintökohdetta. 12 tervahautaa merkittiin kartalle, mutta niitä ei tarkastettu. Uusia kohteita löytyi seitsemän. Kaikki muinaisjäännöskohteet ovat historialliselta ajalta (1500-luvulta tai sitä nuorempia). Ne olivat tervahautoja, tervasaunoja ja merkkipuita. Lisäksi löytyi yksi rajamerkki. Kulttuuriperintökohteet olivat pääasiassa rakennusten jäännöksiä. Lisäksi oli myöhään käytössä ollut tervahauta ja tervasauna, leimapuu, konttipuu ja ajoittamattomia kuoppia (Kuhmon

Vuosangan harjoitusalueen kulttuuriperintöinventointi 2011, Osa 1 Raportti, Osa 2 Kohdekuvaukset, Metsähallitus, metsätalous, Metsähallitus asianro 5705/41/2011, 2011).

Kainuun Museo on todennut vaihemaakuntakaavaehdotuksesta 18.1.2012 antamassaan lausunnossa, että inventointien perusteella alueella ei sijaitse valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita kiinteitä muinaisjäännöksiä tai kulttuuriympäristökohteita."

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 6.2., Kaavan laatimisen aikana saadut lausunnot, on esitetty uusi tieto: *"Vaihemaakuntakaavaehdotuksesta saatujen lausuntojen perusteella on muutettu liito-oravaa koskeva yleismääräys ja kaavan vaikutusten arviointia on täydennetty mm. meluvaikutusten ja kiinteistöjen arvoon kohdistuvien vaikutusten osalta."* Kaavan vaikutusten arvioinnin täydentäminen mainituilla tiedoilla on paikallisten osallisten kannalta erityisen olennainen muutos. Mainitut, mutta esittämättä tai viittaamatta jätetyt vaikutustiedot ovat paikallisille osallisille olennaisia tietoja.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on esitetty uusi tieto: *"Vaikutuksia kiinteistöjen arvoon on tarkasteltu vaihemaakuntakaavan valmistelun yhteydessä. Kiinteistövälittäjien arvion mukaan nykyinen ampumatoiminta ei vaikuta kiinteistöjen arvoihin merkittävästi. Alueen ampuma- ja harjoitustoiminta on jatkunut pitkään, jolloin alueen markkinahintataso on asettunut normaaliksi. Merkittävimmit lähialueen kiinteistöjen arvoon vaikuttavat tekijät ovat pitkä etäisyys kuntakeskuksesta sekä ampuma- ja harjoitustoiminnasta koettu melu. Kiinteistövälittäjät arvioivat, ettei ampumaja harjoitusalueen laajennus muuttaisi nykytilannetta merkittävästi. Alueen kiinteistöjen syrjäinen sijainti ja nykyinen ampuma- ja harjoitustoiminta vaikuttaa jo nyt kiinteistöjen markkina-arvoon, jolloin laajenemisen tuoma muutos arvoon olisi vähäinen. Toimintojen laajenemisesta johtuva kulkuyhteyksien ja lähialueen virkistysmahdollisuuksien heikkeneminen voisi vähäisesti heikentää kiinteistöjen käytettävyyttä ja arvoa. Lähialueen kiinteistöjen myyntiajat saattaisivat pidentyä ja arvot laskea hieman toimintojen laajentuessa, mutta merkittävää arvonlaskua ei arvioitu aiheutuvan (Kainuun 1. vaihemaakuntakaava, Valmisteluvaiheen eri vaihtoehtojen vaikutusten arviointi, Sito Oy, Kainuun maakunta -kuntayhtymä, Julkaisu B:17, 2009)" ("Siton raportti"). Muutos ja siinä esitetyt tiedot ovat paikallisten osallisten kannalta erityisen olennaisia. Muutoksessa esitetyt kiinteistövälittäjien arvioita koskevat väitteet ovat perusteettomia. Kyseiset kiinteistövälittäjät on valittu Kajaanista ja Sotkamosta, vaikka useita paikallistuntemukseltaan asiantuntevampia olisi ollut saatavissa Kuhmosta. Sitäpaitsi, valituilla asiantuntijoilla on saattanut olla asiassa omia paikallisia etuja ajettavanaan johtuen Vaihekaavan valmistelussa suoritetusta vaihtoehtojen vertailusta.*

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on esitetty uusi tieto: *"Metsän peitteisyys ja puusto edistävät melun vaimenemista."* Muutos ja siinä esitetyt tiedot ovat paikallisten osallisten kannalta erityisen olennaisia. Kuntayhtymän suunnittelujohtaja on esittänyt Vaihekaavan valmistelussa Metsähallitukselle ampuma- ja harjoitusalueen ja sitä ympäröivän asutuksen välillä Metsähallituksen hallinnoimien metsien säästämistä ampumamelun vaimentamiseksi. Suunnittelujohtajan esitys on vain kiihdyttänyt Metsähallituksen hakuuta, nähtävästi suojelumääräysten pelossa. Muutoksessa melun vaimentumisesta esitetyn väitteen perusteet eivät ilmene Vaihekaavasta. Vaihekaavan valmistelun yhteydessä on esitetty meluasiantuntijoiden taholta myös ristiriitainen väite, ettei puustolla olisi huomattavaa merkitystä raskaiden aseiden aiheuttaman

matalataajuisen melun leviämisessä. Vaihekaava ei perustu tältäkään osin riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on esitetty uusi tieto: *"Siltä osin kuin laajennusalueen metsäalueet ovat nykyisin yksityisessä omistuksessa, omistus ja metsänhoito siirtyisivät laajennuksen myötä Metsähallitukselle. Laajennuksen vuoksi maansa menettäneiden yksityisten omistajien mahdollisuudet metsätaloustoimintaan saattaisivat jatkua maanvaihdoissa saadulla korvaavalla maalla tai kauppahinnalla ostetulla uudella metsämaalla. Metsänhoito tulitaisiin laajennusalueilla sopeuttamaan Puolustusvoimien toimintaan, mikä merkitsisi metsätalouden kannalta ei-optimaalisia ratkaisuja sekä ylimääräisiä kustannuksia metsänhoitotöiden ja hakkuiden järjestelyssä. Puolustusvoimien maksaman vuokran myötä saataisiin laajennusalueen ei-optimaalisista metsätöistä korvausta."* Muutos ja siinä esitetyt tiedot ovat paikallisten osallisten kannalta erityisen olennaisia.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on esitetty pitkä uusi osuus:

"Asuinrakennuksista kaksi (Löytölä ja Puukari) ja lomarakennuksista kahdeksan (Härmänjärvi ym.) sijaitsevat nykyistä ampuma- ja harjoitustoimintaa vastaavalla ympäristömeluselvityksen (Akukon Oy, 2008) mukaisella 55 dBA:n melualueella. Näiden osalta arvioidut meluvaikutukset eivät tule lisääntymään ampuma- ja harjoitusalueen laajentumisen myötä ja kaavaratkaisu ei muuta olemassa olevaa puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoiminnasta aiheutuvaa ympäristömelutilannetta.

Ampuma- ja harjoitusalueen laajentuminen aiheuttaa nykytilanteeseen verrattuna ajoittaista melun lisääntymistä kahden asuinrakennuksen (Pirttimäki ja Pääjärven ranta) ja neljän loma-asunnon (Pääjärvi) sekä yhden autiotuvan ja yhden metsästysseuran käytössä olevan rakennuksen (Saarijärvi) osalta siinä määrin, että rakennuspaikat tulevat sijaitsemaan laajentumisesta aiheutuvan ohjeellisen melualueen 55 dBA:n sisällä.

Ympäristömelun yleisin häiritsevyys. Häiritsevyydellä tarkoitetaan tekijää, jonka yksilö tai ryhmä kokee kielteisenä, epämiellyttävänä ja ei toivottuna. Häiritsevyys on subjektiivinen, havainnon kaltainen kielteinen kokemus, joka ilmenee altistuksen aikana, sen jälkeen tai odotettavaa altistusta edeltävänä ajanjaksona. Meluherkkyys on ihmisen kokemaa alttiutta melun erilaisille vaikutuksille. On yksilöitä, jotka eivät juuri huomaa ääntä ja myös niitä, jotka kokevat samantasoisien melun erittäin häiritsevänä. Meluherkkyys selittää yksilöllisiä eroja melun häiritsevyydessä ja se on äänenpainetason lisäksi merkittävin häiritsevyyttä ennustava tekijä (Ympäristömelun vaikutukset, Suomen ympäristö 3/2007, Ympäristöministeriö, 2007).

Ampuma- ja harjoitustoiminnasta johtuvat melu- ja värinävaikutukset aiheuttavat haittoja ampuma- ja harjoitusalueen sekä sen laajennuksen lähellä asuville. Ympäristömelun arvioinnissa käytettyjä muuttujia ovat äänitaso, äänitason vaihtelut, taajuussisältö, melutapahtumat, melun tunnettavuus sekä ennustettavuus. Yleisesti ei ole mitään selkeitä malleja, millä äänen mittaussuureet voitaisiin yhdistää koettuihin melun häiritsevyysvaikutuksiin tai häiritsevyyteen. Ihmisten kokemat häiritsevyydet ovat yksilökohtaisia. Ympäristömelun arvioinnissa tarkastellaan pääasiassa häiritsevyyttä ja viihtyvyyshaittaa sekä välillisesti aiheutuvaa terveyshaittaa ulkomelutasojen avulla. Melu voi mm. haitata puheviestintää, oppimista ja työskentelyä. Impulssimainen melu

on tutkimusten mukaan häiritsevämpää kuin tasainen melu. Melun taajuus vaikuttaa siten, että pientaajuisen äänen täytyy kuuloaisti voi olla herkkä pienillekin voimakkuuden muutoksille tai vaihteluille. Hiljaisessa ääniympäristössä pientaajuinen melu voidaan kokea kiusalliseksi ja melua aiheuttava toiminta häiritseväksi melun äänitasosta riippumatta. Melu voi aiheuttaa terveyshaittaa, vaikeuttamalla nukahtamista tai lisäämällä stressireaktioita. Melu voi vaikuttaa myös verenpaineeseen, aiheuttaa kuulovaurioita tai kuulon heikkenemistä. Raskaiden aseiden koetaan aiheuttavan melua ja tärinää. Raskaiden aseiden laukaukseen tai räjähdykseen liitetään meluaistimuksen lisäksi ikkunoiden helinä, astioiden kilinä tai tunne rakennuksen huojahduksesta (Raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun arviointi, Puolustusvoimien ohje, Puolustusvoimat/Pääesikunta, 2005).

Melun aiheuttamana terveyshaittana pidetään myös asuntojen sisätilaan kantautuvaa ilta- ja yöaikaista melua ja erityisesti unenhäirintää. Pari kertaa yön aikana toistuva tuttu melu on vähemmän unta häiritsevää kuin pitkäkestoinen outo melu. Raskaiden aseiden koetaan aiheuttavan melua ja tärinää. Raskaiden aseiden laukaukseen tai räjähdykseen liitetään meluaistimuksen lisäksi ikkunoiden helinä, astioiden kilinä tai tunne rakennuksen huojahduksesta. Tutkimusten mukaan aseiden suupamauksen tai iskemän tai räjähdysten aiheuttama tärinä etenee useimmiten maaperässä niin heikkona, ettei sillä ole voimaa rikkoa rakennusten perustuksia tai vaikuttaa rakennusten runkorakenteisiin. Merkittävin tärinävaikutus syntyy ilmassa etenevän infraäänien tai pientaajuisten ääniaallon vaikutuksista. Ääniaallolla ei ole yleensä riittävästi energiaa, että se voisi rikkoa rakenteita kaukana äänilähteestä, ellei rakenteisiin liity muita jännityksiä (Raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun arviointi, Puolustusvoimien ohje, Puolustusvoimat/Pääesikunta, 2005)." On itsestäänselvää, että muutos on olennainen.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on poistettu seuraava osuus: *"Melualueen osoittaminen kaavamerkinnällä rajoittaa rakentamista, mutta suuntaa kuitenkin rakentamista haittattomille alueille. Toisaalta informatiivinen melualueerajaus selkeyttää rakentamisen ohjausta alueella sekä edistää rakentamisen kohdistumista turvalliseen ja terveelliseen elinympäristöön."* Muutos ja siinä esitetyt tiedot ovat paikallisten osallisten kannalta erityisen olennaisia. Muutoksessa on samalla poistettu maininta melualueerajauksen informatiivisuudesta. Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty joissain yhteyksissä melualueerajauksen olevan ohjeellinen ja toisaalla informatiivinen. Rajauksen informatiivisuuden ja ohjeellisuuden ero ei ilmene Vaihekaavasta. Selvästikään ne eivät ole sama asia.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.2.2. on esitetty pitkä uusi osuus:

"Haittaa voitaisiin lieventää edistämällä ohjeellisen melualueen nopeaa vakiinnuttamista esimerkiksi seurantamittauksilla, jolloin melualueeseen kuulumattomien kiinteistöjen ei enää tarvitsisi saada puolustusvoimien lausuntoa.

Suurin osa vuodesta normaaleissa harjoitustilanteissa ja/tai suotuisten sääolosuhteiden vallitessa (tuulen suunta, ilmanpaine, lumipeite tms.) melualueen laajuuden arvioidaan olevan ohjeellista melualueen rajausta pienempi. Melun määrän lisääntymisen yksityiskohtainen arviointi kulloinkin tarkastelun kohteena olevalla rakennuspaikalla edellyttää yleensä pitkäaikaista seuranta ja eri olosuhteissa tapahtuvia rakennuspaikkakohtaisia melumittauksia. Sääolojen aiheuttama äänitasojen vaihtelu suurilla mittausetäisyyksillä on mahdollista määrittää tekemällä useita erillisiä mittauksia erilaisissa sääoloissa (Raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman

ympäristömelun arviointi, Puolustusvoimien ohje, Puolustusvoimat/Pääesikunta, 2005).

Melualuetta koskeva MRL 33.1 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus kohdistuu neljän asuinrakennuksen ja kolmentoista lomarakennuksen rakennuspaikalle. Lisäksi alueella sijaitsee Metsähallituksen tai yksityisomistuksessa olevia autiotupia ja laavuja. Ehdollinen rakentamisrajoitus rajoittaa maankäyttöä alueella. Rakentamisrajoitus ei koske olemassa olevien rakennusten peruskorjaamista, laajentamista eikä korvaamista uudella.

Melualueelle mahdollisesti haettavien uusien rakennuspaikkojen osalta maakuntakaavan MRL 33.1 §:n mukaisella ehdollisella rakentamisrajoituksen alueella ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää siten, että vaikeutetaan maakuntakaavan toteuttamista. Rakennuslupamenettelyn yhteydessä rakennuslupaviranomainen joutuu harkitsemaan, vaikeuttaako rakentaminen maakuntakaavan toteuttamista ja mikäli vaikeuttaa, viranomainen joutuu vielä harkitsemaan, aiheutuuko luvan epäämisestä hakijalle huomattavaa haittaa. Huomattavan haitan arvioiminen joudutaan tekemään kussakin tapauksessa erikseen. Haitan arvioinnissa vaikutusta voi olla mm. sillä, liittyykö rakentaminen hakijan elinkeinotoimintaan vai vapaa-ajan toimintoihin. Mikäli huomattavaa haittaa todetaan aiheutuvan, tulee vielä selvitettäväksi, haluaako tässä tapauksessa valtio tai Puolustusvoimat lunastaa alueen tai suorittaa haitasta kohtuullisen korvauksen. Mikäli ko. aluetta ei haluta lunastaa eikä myöskään suorittaa siitä korvausta, on lupa myönnettävä, ellei luvan myöntämiselle ole muuta maakuntakaavasta riippumatonta estettä. Rakentaminen voi estyä esimerkiksi suunnittelutarvealueesta tai ranta-alueesta johtuen tai esim. MRL 117 §:n rakennuspaikalle asettamien ehtojen vuoksi. Tällöin ei ole kyseessä maakuntakaavasta johtuva rakentamisen estyminen.

Nykyistä ampuma- ja harjoitustoimintaa vastaava ympäristömeluselvityksen (Akukon Oy, 2008) mukainen melualue (55 dBA) laajenee vaihemaakuntakaavassa osoitettavan ampuma- ja harjoitusalueen laajentumisen myötä noin 5100 ha. Tästä alueesta on noin 4700 hehtaaria valtion omistuksessa. Melualueen laajeneminen koskee yhteensä noin 58 400 hehtaarin aluetta yksityisten ja yhtiöiden (ml. jakokunnat) omistamia maa-alueita. Nämä alueet ovat pääosin metsätalousalueita. Merkittäviä rakentamiseen soveltuvia vesistöjen ranta-alueita ei sisälly yksityisomistuksessa oleviin melualueen laajentumisalueisiin.

Vaihemaakuntakaavaluonnoksesta ja -ehdotuksesta saatujen lausuntojen ja muistutusten mukaan vaihemaakuntakaavassa osoitettavalle melualueelle on suunnitelmia luontoja erämatkailun kehittämiseen yhdellä maanomistajalla sekä vapaa-ajan rakentamiseen ja lomatonttien myyntiin kahdella maanomistajalla. Ehdollisen rakentamisrajoituksen edellyttämä lupamenettely todennäköisesti pidentää alueelle haettavien rakennuslupien käsittelyaikaa ja aiheuttaa epävarmuutta maanomistajissa. Toisaalta melualuetta koskeva rakennuslupamenettely ja mahdollinen korvausmenettely selkeytyvät. Vaihemaakuntakaavassa osoitettava ohjeellinen melualue ja siihen liittyvä MRL 33.1 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus edistävät rakentamisen sijoittumista turvalliseen ja terveelliseen elinympäristöön." On itsestään selvää, että muutos on olennainen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.2.4. on esitetty uusi tieto:

"Vaihemaakuntakaavan valmisteluaineisto selvityksineen, lausuntoineen, muistutuksineen ja niihin annettuine vastineineen on tarvittaessa Puolustusvoimien ja Metsähallituksen käytössä yksityiskohtaisemman suunnittelun tueksi." Muutos on

olennainen. Siinä esitetty valmiuslupaus ei edusta yhdenvertaisuutta. Vaihekaavassa on asetettu kaavamääräyksiä, jotka koskevat muitakin kuin muutoksessa mainittuja osapuolia ja lisäksi useilla muillakin viranomaisilla kuin muutoksessa mainituilla saattaa olla tarvetta alueeseen liittyvään suunnitteluun.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.2.5. on esitetty ampuma- ja harjoitustoiminnasta aiheutuvien häiriötekijöiden ja haittojen mahdollisuuden vähenemisestä muualla, kun ampuma- ja harjoitustoimintaa ei olisi tarpeen hajauttaa uusia harjoitusalueita perustamalla: *"Tällöin ei myöskään tarvitse pirstoa sekä ottaa uusia laajoja metsätalousalueita muuhun käyttöön."* Muutos on sekava ja sellaisena olennainen. Vaihekaavan kaavaselostuksesta ei ilmene, minkä uusien harjoitusalueiden perustamisesta muutoksessa saattaa olla kysymys. Esimerkiksi, metsäpeuran suotuisan suojelun tason toteutumista arvioitaessa on todettu, että metsäalueiden pirstoutuminen on merkittävä tekijä metsäpeuran suojeluarvoihin kohdistuvien heikentävien vaikutusten aiheuttajana suoraan ja epäsuorasti.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.4. on esitetty ote valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoa koskevasta päätöksestä: *"Valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoa koskevassa päätöksessä on todettu sotilaallisesta maanpuolustuksesta seuraavaa:*

Natura 2000-verkostoon sisältyy useita alueita, joita puolustusvoimat käyttää lakisääteisten tehtäviensä toteuttamiseen. Osa Natura 2000-alueista sijaitsee puolustusvoimien aktiivikäytössä olevien alueiden lähistöllä. Lisäksi alueellisen koskemattomuuden valvonta- ja turvaamistehtävät ja siihen liittyvät valmistelut voivat ulottua muillekin Natura 2000-verkostoon sisällytetyille alueille. Puolustusvoimien toiminnan vaikutukset on otettu huomioon valittaessa alueita Natura 2000-verkostoon. Puolustusvoimat voivat käyttää näitä alueita puolustusvalmiuden ylläpitämiseksi tarpeellisiin toimiin. Puolustusvalmiuden ylläpitämiseen liittyvät toimet eivät pääosin ole luvanvaraisia tai muutoinkaan sellaisia, että luonnonsuojelulain 66 §:ää sovellettaisiin niihin. Puolustusvoimien toiminnan luonne on keskeisimmiltä osiltaan kirjattu alueita koskeviin tietolomakkeisiin. Alueille laaditaan tarpeen vaatiessa puolustushallinnon toimesta hoito- ja käyttösuunnitelmat, joissa selvitetään, miten alueen luonnonarvot otetaan huomioon harjoitustoiminnassa. Suunnitelmat laaditaan yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Puolustusministeriö voi myös perustaa hallinnassaan oleville alueille luonnonsuojelulain 17 §:n 2 momentin mukaisia luonnonsuojelualueita. Mikäli puolustusvoimien edellä todetut puolustusvalmiuden ylläpitämiseen liittyvät toimet jostain syystä joutuisivat ristiriitaan Naturasta johtuvien suojelutavoitteiden kanssa, asian käsittelyn lähtökohtana on keskeytyksetön maanpuolustuksen toimien turvaaminen. Tarvittaessa asia käsitellään valtioneuvostossa luonnonsuojelulain 66 §:ssä tarkoitettuna asiana. Jos ristiriitatilanteen ratkaisu edellyttää puolustusvoimien toimintaedellytysten turvaamiseksi (Valtioneuvoston päätös Natura 2000-verkoston Suomen ehdotuksesta, YMI/500/2003, 22.1.2004)." Muutos on olennainen ja koskee niin paikallisesti, maakunnallisesti kuin valtakunnallisesti merkittävää asiaa. Vaihekaavan valmistelussa ei kyseistä valtioneuvoston päätöstä ole aiemmin esitetty Vaihekaavan perusteena, siihen ei ole viitattu eikä sitä ole riittävästi kaava-asiakirjoissa lainattu. Tämän muutoksen olennaisuutta on perusteltu jo edempänä.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.4.2., Liito-orava, on poistettu luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeiden luo -alueiden esittämiseen ja liito-oravien esiintymispaikkojen osoittamiseen liittyvä tieto: *"[...]alueen toiminnan*

suunnittelussa tulee huomioida liito-oravan esiintymisalueet." Samalla on lisätty: "Luo-alueille on annettu suunnittelumääräys, jolla ohjataan yksityiskohtaisempaa suunnittelua tavoitteena varmistaa, että suunniteltu maankäyttö ei vaaranna lajin elinoloja. Vaihemaakuntakaavan yleismääräyksenä on annettu luonnonsuojelulaissa esitettyjä tavoitteita tukeva liito-oravan esiintymisalueita koskeva yleismääräys." Suunnittelumääräyksen lisääminen on olennainen muutos.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.4.2., Metsäpeura, on poistettu tieto: *"Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen pinta-ala laajennusalueineen on noin 164 km², mikä vastaa noin yhden prosentin osuutta metsäpeuran levinneisyysalueesta boreaalisella alueella."* Samaan kohtaan on lisätty tieto: *"Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen pinta-ala laajennusalueineen on noin 164 km², mikä vastaa 1,6–2 prosentin osuutta metsäpeuran Kainuun kannan levinneisyysalueesta."* Muutos ja tieto ovat olennaisia, kun otetaan huomioon, että Vaihekaavan vaikutukset metsäpeuran elinolosuhteisiin ovat olennaisia ja että direktiivilajien suojelutilanne on olennainen nimenomaan unionin alueen kannalta.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.4.2. on poistettu kohta: *"Ampuma- ja harjoitusalueen laajentuminen ei aiheuta alueella merkittäviä vaikutuksia metsäpeuralle."* Muutos on erityisen olennainen, sillä metsäpeuran elinoloihin kohdistuvista vaikutuksista on Vaihekaavan valmistelussa esitetty viranomais- ja asiantuntijatahoilta erittäin ristiriitaisia tietoja.

Samaan kaavaselostuksen kohtaan 10.4.2. on lisätty: *"Vuoden 2011 lentolaskennoissa alueelta havaittiin 163 metsäpeuraa. Pantaseurannan perusteella huomattava osa peuroista todennäköisesti jätti alueen ennen lentolaskentoja harjoitusammuntojen alettua 17.1.2011 (RKTL)."* Muutos on erittäin olennainen. Kyseinen RKTL:n lausunto on annettu vasta Vaihekaavaehdotuksen ollessa jo nähtävillä. Lausunnon perusteet eivät ilmene Vaihekaavasta.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.5. on sanapari *"informatiivinen melualue"* korvattu parilla *"ohjeellinen melualue"*. Muutosta on tarkasteltu edempänä. Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.5. on tehty useita muitakin muutoksia.

Lauseessa *"Vaihemaakuntakaavan toteutuminen aiheuttaa tilapäisten meluvaikutusten osalta muutoksia pääosin nykyisen ampuma- ja harjoitusalueen länsipuolelle ja jonkin verran alueen kaakkoispuolelle"* olevat sanat *"pääosin"* ja *"ja jonkin verran alueen kaakkoispuolelle"* on lisätty. Muutokset ovat paikallisten osallisten kannalta olennaisia. Kohdassa on tehty muutamia muitakin muutoksia.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.5. on esitetty, että laajennuksen toteuduttua arvioidulla melualueella olisi yhteensä neljä asuinrakennusta ja viisi asukasta, kun Vaihekaavaehdotuksessa asuinrakennuksia esitettiin olevan kolme.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa 10.5. on esitetty uusi osuus: *"Melualueen laajentuminen kohdistuu pääosin valtion omistamille alueille. Melualueen laajeneminen koskee yhteensä noin 400 hehtaarin aluetta yksityisten ja yhtiöiden (ml. jakokunnat) omistamia maa-alueita. Nämä alueet ovat pääosin metsätalousalueita. Merkittäviä rakentamiseen soveltuvia vesistöjen ranta-alueita ei sisälly yksityisomistuksessa oleviin melualueen laajentumisalueisiin. Vaihemaakuntakaavaluonnoksesta ja -ehdotuksesta saatujen lausuntojen ja muistutusten mukaan vaihemaakuntakaavassa osoitettavalle melualueelle on suunnitelmia luonto- ja erämatkailun kehittämiseen yhdellä maanomistajalla sekä vapaa-ajan rakentamiseen ja lomatonnttien myyntiin kahdella*

maanomistajalla. Esillä olleet hankkeet sijaitsevat kokonaan tai osittain nykyisen puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoiminnan raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun suositusarvot 55 dBA ylittävän alueen sisäpuolella (Ympäristömeluselvitys, Akukon Oy, 2008). Vaihemaakuntakaavaratkaisu ja siinä osoitettu ohjeellisen melualueen ehdollinen rakentamisrajoitus eivät estä esillä olleiden ja muiden mahdollisten melualueelle sijoittuvien hankkeiden toteuttamista, vaan niitä koskeva lupaharkinta mahdollisine korvausmenettelyineen tulee tehtäväksi tapauskohtaisesti." Lisäysmuutos on monessa suhteessa olennainen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.6. on esitetty uusi tieto: "Keskeisiä seurantatehtäviä alueella hoitavat alueellinen ELY-keskus ympäristöhallinnon tehtävien osalta ja puolustusvoimat ampuma- ja harjoitusalueen osalta alueen toiminnan harjoittajana." Muutos on olennainen. Puolustusvoimat ei ole Vuosangan toiminnanharjoittaja. Ympäristönsuojelulain (86/2000) 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan toiminnanharjoittajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka harjoittaa pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa tai joka tosiasiallisesti määrää toiminnasta. Vuosangan toiminnanharjoittaja tyypillisesti vaihtuu, kun toimintaa harjoittava joukko-osasto vaihtuu. Vaihekaavan osallisilla ja paikallisilla asukkailla on oltava etujaan ja oikeuksiaan valvoessaan mahdollisuus tietää, mikä nimenomainen taho on kulloinkin Vuosangassa toiminnanharjoittaja. Asiassa on vallinnut jo useita vuosia suurta epäselvyyttä Yhdistyksen toistuneista tietopyynnöistä huolimatta.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 11.1. on esitetty uusi tieto: "Vahvistetussa maakuntakaavassa osoitettiin selvitysalueita (se). Koska kaavamerkinnän käytöllä ei voida siirtää maakuntakaavoituksessa ratkaistavaksi tarkoitettuja asioita alempiasteisessa kaavoituksessa tai muussa suunnittelussa selvitettäväksi on päätetty ratkaista asia vaihemaakuntakaavalla." Muutoksessa esitetty väite on harhaanjohtava ja sellaisena olennainen. Alempiasteinen kaavoitus ei ole ollut Maakuntahallituksen 23.4.2007 tekemän päätöksen peruste.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 11.2. on esitetty uusi osuus:

"Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toimiva aluerakenne kohdan erityistavoitteissa ohjeistetaan alueidenkäyttöä seuraavasti: "Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvattava riittävät alueelliset edellytykset varuskunnille, ampuma- ja harjoitusalueille, varikkotoiminnalle sekä muille maanpuolustuksen ja rajavalvonnan toimintamahdollisuuksille. Samalla on huomioitava muun yhdyskuntarakenteen, elinympäristön laadun ja ympäristöarvojen asettamat vaatimukset".

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu kohdan erityistavoitteissa ohjeistetaan alueidenkäyttöä seuraavasti: "Alueidenkäytössä on ehkäistävä melusta, tärinästä ja ilman epäpuhtauksista aiheutuvaa haittaa ja pyrittävä vähentämään jo olemassa olevia haittoja. Uusia asuinalueita tai muita melulle herkkiä toimintoja ei tule sijoittaa melualueille varmistamatta riittävää meluntorjuntaa".

Kainuun 1. vaihemaakuntakaava laadittaessa on otettu huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteiden suunnitteluvaihtoehdot. Maakuntakaavan yhteen sovittavasta luonteesta johtuu, ettei kaikkia kaavan sisällölle asetettuja tavoitteita voida aina välttämättä saavuttaa täysimääräisinä. Maakuntakaavan sisältöä onkin tarkasteltava kokonaisuutena ja huolehdittava siitä, että kaava mahdollisimman tasapainoisella

tavalla vastaa maankäyttö- ja rakennuslain vaatimuksia. Eri alueidenkäyttötavoitteita yhteen sovitettaessa on otettava huomioon MRL 24 §:n säännös, jonka mukaan maakuntakaavalla on edistettävä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttamista. Mikäli valtakunnallinen ja maakunnallinen tai seudullinen alueidenkäyttötavoite ovat keskenään ristiriidassa, on etusija annettava valtakunnalliselle alueidenkäyttötavoitteelle."

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 11.4. on esitetty, että ympäröivien alueiden maakuntaliittoa olisi kuultu *"Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan laatimisen eri vaiheissa"* sen sijaan että niitä olisi kuultu *"Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan lähtökohdat ja tavoitteet -vaiheessa."*

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 12., Päätöksenteko, on esitetty, että Puolustusvoimat olisi esittänyt *"maakuntakaavan laatimisen yhteydessä"* laajennusalueita Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueelle, sen sijaan että olisi esittänyt niitä *"maakuntakaavaa laadittaessa"*. Muutos saattaa olla erityisen olennainen. Alkuperäinen kohta viittaa siihen, että Puolustusvoimat on saattanut toimia yhtenä kaavan laatijana.

Samassa kaavaselostuksen kohdassa on lisätty päivämäärä *"3.5.2010"* Vaihekaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman tarkistamisajankohdaksi Maakuntahallituksessa, lisätty merkitykselliset sanat *"eri vaihtoehtojen"* lauseeseen *"Valmisteluvaiheen eri vaihtoehtojen vaikutusten arviointi, maaliskuu-lokakuu 2009 (Sito Oy)"* ja lisätty kohta *"Kainuun 1. vaihemaakuntakaavaluonnos nähtävillä 22.6.–2.9.2011"*.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 12., Osallistuminen ja vuorovaikutus, on lisätty tiedote *"vaihemaakuntakaavan ja kaava-aineistojen julkipanoon liittyvät kuulutukset kaavaprosessin aikana"* ja lisätty uusi kohta:

*"Lausuntojen ja muistutusten huomioon ottaminen
Vaihemaakuntakaavan laatimisprosessin lähtökohdat ja tavoitteet -vaiheen yhteydessä osallisilta pyydettiin lausunnot. Saaduissa lausunnoissa osalliset ottivat kantaa tavoitteisiin, eri vaihtoehtoihin ja antoivat palautetta vaihemaakuntakaavan eri vaihtoehtojen vaikutuksista. Vaihtoehtotarkasteluun liittyen on Ylä-Vieksin kyläyhdistykseltä saatu aloite tarkastelun laajentamisesta ja siihen liittyen on saatu puolustusvoimien erillislausunto. Lisäksi puolustusvoimat on luovuttanut vaihemaakuntakaavaprosessia varten tiedot Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen tulevan käytön suunnitelmista. Saatu palaute on vaikuttanut vaihemaakuntakaavan jatkosuunnitteluun ja kaavaluonnosvaihtoehdon valintaan.*

Vaihemaakuntakaavaluonnoksesta pyydettiin yhteensä 64 lausuntoa. Kaavaluonnoksesta saatiin 31 lausuntoa ja 1 muistutus. Saatujen lausuntojen perusteella on tehty teknisiä muutoksia kaavakarttaan, täsmennetty kaavamääräyksiä ja kaavan vaikutusten arviointia on tarkennettu mm. metsäpeuran osalta.

Vaihemaakuntakaavaehdotuksesta pyydettiin yhteensä 63 lausuntoa. Kaavaehdotuksesta saatiin 29 lausuntoa ja 3 muistutusta. Yksi lausunto saapui 23.2.2012 pidetyn viranomaisneuvottelun 21.2.2012 jälkeen. Saatujen lausuntojen perusteella on tehty teknisiä muutoksia kaavakarttaan ja kaavamääräyksiin, muutettu liito-oravaa koskeva yleismääräys ja kaavan vaikutusten arviointia on täydennetty mm. meluvaikutusten ja kiinteistöjen arvoon kohdistuvien vaikutusten osalta. Kaavaselostuksen sisältöä on lisäksi selkeytetty ja korjattu kirjoitusvirheitä." Muutos on olennainen. Muutosluettelosta ilmenee, että edelle Vaihekaavan kaavaselostuksesta

lainatussa lauseessa esitetty väite on perusteeton. Muutokset ovat olennaisia, eivätkä vain selkeytyksiä ja kirjoitusvirheiden korjauksia.

4.3. Muut nähtävillä asettamatta jätetyt olennaiset tiedot

Kuntayhtymän suunnittelujohtaja Hannu Heikkinen esitteli 19.3.2012 muutettua Vaihekaavaehdotusta Kainuun maakuntavaltuustolle PowerPoint -esityksen avulla. Esitykseen sisältyi kartta (Liite 6, sivut 1-2), joka ei ole sisällynyt nähtävillä olleeseen Vaihekaavaehdotuksen aineistoon. Kartassa on esitetty "Nykyinen melualue", eli nähtävästi 'me/v' -melualue, asuin- ja lomarakennusten sijainteja ja yksityisomistuksessa olevia kiinteistöjä.

Nykyistä melualueita ei ole olemassakaan. Kartasta puuttuu huomattava osa sen "Ohjeellisella" melualueella sijaitsevista yksityisten omistamista kiinteistöistä, muun muassa kaikki Härmänkylällä sijaitsevat. Siitä puuttuvat myös Vahvistetun kaavan alueella sijaitsevat ja siinä lainvastaisesti EAH -alueen -kaavamerkinnällä osoitetut yksityiskiinteistöt.

Kyseinen muutos on olennainen ja se liittyy olennaisella tavalla Vaihekaavaan. Muutos on erityisen olennainen Vaihekaavan paikallisten osallisten kannalta, joita ei ole siitä erikseen kuultu. Kartta osaltaan ilmentää, että Vaihekaava ei perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. On lisäksi katsottava, että Kainuun maakuntavaltuustolle on annettu olennaisen puutteellista ja virheellistä tietoa Vaihekaavan esittelyssä sen hyväksymiseksi.

5. Osallistumis- ja arviointimenettelyn lainvastaisuus

5.1. Riittämätön kuuleminen

MRL 63 §:n 2 momentissa tarkoitetun osallisten tiedonsaantimahdollisuuden tulee koskea kaikkia osallistumis- ja arviointisuunnitelman tarkistuksia. Niiden vireilletulosta ei ole ilmoitettu kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla ja sillä tavoin, että osallisilla olisi ollut mahdollisuus saada tietoja osallistumis- ja arviointimenettelystä.

Tästä valituksesta osaltaan ilmenee, että Vaihekaavan valmistelussa ei ole noudatettu Århusin yleissopimusta tiedon saantia ja osallistumisoikeutta koskevilta osin ja että yleissopimuksessa asetetut kansalaisosallistumisen arviointikriteerit eivät ole valmistelussa täyttyneet yleissopimuksessa tarkoitetulla tavalla (ks. Kuusiniemi ym.⁷)

Maakuntahallitus on hyväksynyt vaihekaavan *Lähtökohdat ja tavoitteet* -raportin 9.11.2009 ja välittömästi sen jälkeen karsinut Vaihekaavan ratkaisuvaihtoehdot kymmenestä yhteen. Osallisilla ei ole ollut siinä välissä tosiasiallisia mahdollisuuksia saada tietoja asiasta. Mielenpitem lausumismahdollisuus lähtökohdista ja tavoitteista ennen asian ratkaisemista ei ole toteutunut.

Osallisille on myös jätetty varaamatta tilaisuus mielenpitem lausumiseen Siton raportista ja PSSLE:n lausunnosta ennen Vaihekaavan ratkaisuvaihtoehdon valintaa. Vaihekaavan

⁷ Kuusiniemi Kari - Ekroos Ari - Kumpula Anne - Vihervuori Pekka: Ympäristöoikeus, Juva 2001, s. 209, 1220-1221, 1320.

vaikutusten arviointi -työryhmä on 28.5.2009 päättänyt, Kuntayhtymän internetsivuilla julkaistun kokousmuistion mukaan: *"Kaksi vaikutusten arviointia koskevaa yleisötilaisuutta järjestetään syksyllä 2009, yksi Vuosangan ja yksi ns. Kassunkurun vaihtoehdon alueella."* Tilaisuudet on jätetty järjestämättä. Kyseinen internetsivusto⁸ on vaihekaavaa koskevissa asioissa osallisten tärkeä tietolähde ja sellaiseksi tarkoitettu. Osallisten on voitava luottaa sivuilla esitettyihin tietoihin, varsinkin nimenomaisiin lupauksiin osallisille. On poissuljettua, että Vaihekaavan hyväksymisestä valittaessaan olisi Yhdistyksellä enää ollut HE 101/2002 vp:ssa tarkoitettuja tosiasiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa tehokkaasti Kuntayhtymän siltä salaa syksyllä 2009 suorittamaan vaihtoehtojen vertailuun ja 9.11.2009 tekemään vaihtoehdon valintaratkaisuun.

5.2. Olennaisten alueidenkäyttökysymysten jättäminen käsittelemättä

Vaihekaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS⁹), 25.5.2009, on esitetty kolme ratkaisuvaihtoehtoa Vaihekaavan ampuma- ja harjoitusalueiksi:

- 1) VE1 = nykyistä Vuosangan ampuma- ja harjoitusaluetta (Vuosanka), pinta-ala noin 13 850 ha, laajennetaan noin 3 800 hehtaarilla = yhteensä noin 17 650 ha.
- 2) VE2 = Puolustusvoimien toiminta Vuosangassa lopetetaan ja siirretään Kainuun Prikaatin lähiharjoitusalueen (Kassunkuru) laajennukselle = noin 18 300 ha.
- 3) VE0 = Vuosanka ja Kassunkuru säilytetään nykyisellään ja toimintaa laajennetaan Kainuun ulkopuolella.

Vaihekaavan kaavaselostuksen johdannossa on esitetty, että Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueiden sekä niihin liittyvien mahdollisten laajennusalueiden osalta olisi vahvistettua kaavaa päätetty täsmentää Vaihekaavalla.

Kuntayhtymän suunnittelujohtaja on lausunut Yhdistyksen muistiinpanojen mukaan 7.5.2007 Vahvistetun kaavan hyväksymispäätöksen esittelyn yhteydessä Kainuun maakuntavaltuustolle (ja kokousta lehteriltä seuranneelle yleisölle), että tulevassa Vaihekaavan valmistelussa lähdetäisiin EAH- ja se -alueiden osalta *"puhtaalta pöydältä"*.

Vahvistuspäätökseen liittyvässä puolustusministeriön 18.10.2007 antamassa lausunnossa 795/3520/2007 on esitetty EAH -aluevaraukseen liittyvän suunnittelumääräyksen muuttamista. Vahvistuspäätöksessä esitetystä kannanotosta puolustusministeriön lausunnon johdosta on todettu, että suunnittelumääräyksen muuttaminen lausunnossa esitettyllä tavalla ei ollut maakuntakaavan vahvistamisen yhteydessä mahdollista. Lisäksi on todettu: *"Suunnittelumääräys ja koko EAH-aluevaraus on tarkoitus käsitellä alueelle laadittavassa vaihekaavassa."*

Tarve Vahvistetussa kaavassa osoitetun koko EAH -aluevarauksen käsittelemiseen Vaihekaavassa on suuri. Alueen luonto- ja ympäristöarvoja koskevia MRL 9 §:n mukaisia riittäviä tutkimuksia ja selvityksiä ei ole tehty. Vaihekaavastakaan ei ilmene,

⁸ Kainuun 1. vaihemaakuntakaava.

http://maakunta.kainuu.fi/1_vaihemaakuntakaava (1.5.2012).

⁹ Kainuun 1. vaihemaakuntakaava. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma, 25.5.2009.

http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Aluidenkaytto/OAS_25052009_internet.pdf (1.5.2012).

että laiminlyönti olisi siinä otettu asianmukaisesti huomioon eikä että se tulitaisiin korjaamaan myöhemminkään. Kyseisillä luontoarvoilla on olennaista merkitystä Vaihekaavan toteuttamisedellytysten kannalta, sillä ne ja Vaihekaavan alueen luonto- ja ympäristöarvot muodostavat yhden ehjän kokonaisuuden Vuosangan ylängön vedenjakaja-alueella.

Pienten vesistöjen ja pienvesien esiintymistiheys on Vahvistetun kaavan EAH -alueella poikkeuksellisen korkea, Yhdistyksen käsityksen mukaan koko EU:n korkein, mahdollisesti pois lukien Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueella sijaitsevan suoalueen lampi- ja rimpitiheys. Alueella on yli 300 lampea, joista noin puolet on enintään yhden hehtaarin laajuisia, sekä satoja muita pienvesiä, muun muassa inventoinneissa arvokkaiksi todettuja lähteitä, puroja ja noroja. Vahvistetusta kaavasta ei ilmene, että se turvaisi, niinkuin vesilain (VL, 264/1961) muuttamisesta annetuissa laeissa on säädetty, kyseisten pienten lampien (VL 1 luvun 15 a §:n 1 momentti (1105/1996)) ja alueen länsiosan inventoinneissa 1990-luvulla erittäin arvokkaiksi havaittujen lukuisten luonnontilaisten lähteiden (VL 1 luvun 17a §:n 1 momentti (1105/1996)) sekä alueella sijaitsevien uomien (VL 1 luvun 17 §:n 1 momentti (629/1991)) luonnontilaisuuden säilymisen (VL 1 luvun 17 a §:n 1 momentti (1105/1996)).

6. Vaihekaava on Kainuun 2. vaihemaakuntakaava

Vaihekaavan kaavaselostuksen johdannossa on esitetty, että Vaihekaava täsmentäisi Vahvistettua kaavaa ja että vahvistuessaan Vaihekaava kumoaisi Vahvistetun kaavan Vaihekaavassa osoitettujen maankäyttöratkaisujen osalta. Täsmentämisväite on perusteeton. Kyse ei ole täsmentämisestä vaan merkittävän, aiemmin käsittelemättä jätetyn asiakokonaisuuden lisäämisestä Vahvistettuun kaavaan ilmeisenä tavoitteena kokonaismaakuntakaava.

Vaihekaavan kaavaselostuksen johdannossa on esitetty, että Maakuntahallituksen 23.4.2007 tekemän laatimispäätöksen mukaisesti Vaihekaava käsittelee Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoimintaan Kainuussa liittyvät alueidenkäyttöratkaisut. Kyseisen laatimispäätöksen¹⁰ mukaan Vaihekaavassa käsiteltäisiin lisäksi muita mahdollisia Maakuntahallituksen esittämiä asiakokonaisuuksia.

Kokonaismaakuntakaavaksi väitetyssä Vahvistetussa kaavassa ei ole käsitelty samanaikaisesti kaikkia MRL 28 §:n mukaisia alueiden käyttöön ja kehittämiseen liittyviä kysymyksiä koko maakunnan alueella. Vahvistetussa kaavassa on edellä viitatussa laatimispäätöksessä mainitut alueidenkäyttöratkaisut ja asiakokonaisuudet jätetty käsittelemättä ja niiden poisjättäminen esille tuomatta. Vaihekaavaan on asiakokonaisuudesta jätetty muun muassa EAH -alueidenkäyttöratkaisun vaihtoehtojen vertailu kokonaisuudessaan, EAH-L -alueen eli myöhemmän se -alueen luontonselvitykset¹¹ mukaanlukien liito-oravaselvitys¹², EAH -alueen hyvin alustavana

¹⁰ *Maakuntahallitus I: Pöytäkirja 23.04.2007*, Pykälä 111, Kainuun vaihemaakuntakaavan käynnistäminen.
http://kafi.tutka.net/mk_paatokset/kokous/KOKOUS-314-5.HTM (1.5.2012).

¹¹ Selvitysalueiden luontonselvityksen tekeminen sisältyy Kuntayhtymän ja FCG Consulting Group Oy:n, Kuopio, keväällä 2010 solmimaan sopimukseen koskien Vaihekaavan vaikutusten arviointia.

¹² http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Viestinta/Liito-oravaselvitys.pdf (1.5.2011).

pidettävä luontoselvitys¹³ ja EAH -alueen hyvin suppea vesienlaatuselvitys¹⁴. Vaihekaavaan on jätetty myös asianmukainen Natura-arvioinnin tarveharkinta¹⁵ ja itse arvioinnit sekä EAH -alueen riittävä luontoselvitys. Jälkimmäistä ei selvästikään ole tarkoitus tehdä myöskään Vaihekaavassa riittävänä epäilemättä sillä perusteella, että kyseinen kaava on vahvistettu. Vuosangan ampumamelun esittäminen on jaettu sekavasti kahteen kaavaan.

Vaihekaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on Vaihekaavan alustavaksi vaikutusalueeksi esitetty arviolta noin 2 500 km²:n laajuista aluetta, mikä on laajempi kuin useimmat laajoista Kainuun kunnista. Se osaltaan osoittaa Vahvistetussa kaavassa esittämättä jätetyn asiakokonaisuuden olevan merkittävä.

Vaihekaavassa ei ole käsitelty edellä viitatussa laatimispäätöksessä mainittuja muita mahdollisia Maakuntahallituksen esittämiä asiakokonaisuuksia ja niiden poisjättäminen on jätetty esille tuomatta. Vahvistettu kaava ja Vaihekaava eivät muodosta kokonaismaakuntakaavaa. Muun muassa turvesuoalueita ja ampumaratoja ei niissä ole esitetty. Kuitenkin on Maakuntahallitus jo käynnistänyt "kokonaismaakuntakaavan" tarkistuskierroksen.

Vahvistettu kaava on tosiasia Kainuun 1. vaihemaakuntakaava. Vaihekaava on näinollen Kainuun 2. vaihemaakuntakaava. Asialla on olennaisia vaikutuksia muun muassa Vaihekaavan ja Vahvistetun kaavan keskinäiseen suhteeseen sekä molempien kaavojen valmistelussa toteutuneisiin osallistumismahdollisuuksiin, joten sen tarkastelu on välttämätöntä arvioitaessa Vaihekaavan lainmukaisuutta.

7. Kaavan lainvastaisuus tutkimusten ja selvitysten riittämättömyyden johdosta

7.1. Yleistä

Vaihekaava ei perustu MRL 9 §:ssä (202/2005) edellytettyihin riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Sitä laadittaessa ei ole tarpeellisessa määrin selvitetty suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutuksia, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvityksiä ei ole tehty koko siltä alueelta, jolla Vaihekaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.

Vaihekaavaa hyväksyttäessä ei sen toteutumisen vaikutuksia ole tarpeellisessa määrin tunnistettu, ennakoitu eikä otettu huomioon. Vaihekaavasta ja siihen liittyvistä asiakirjoista ilmenee, että Vaihekaavan perusteiksi esitetyt tutkimukset ja selvitykset, niiden keskeiset tulokset sekä käytetyt tiedonhankintamenetelmät ja lähteet ovat olleet olennaisilta osiltaan riittämättömiä, virheellisiä ja virheellisesti tulkittuja sekä että niihin liittyvät epävarmuudet ovat olleet liian suuria.

¹³ Alustavana pidettävä luontoselvitys sisältyy selvitykseen: *Grönlund Sakari, Byring Bianca, Härkönen Mirka, Kokkonen Jarno, Pääkkönen Satu, Rautiainen Juhana, Väre Seija*, 2009, Sito Oy, Kainuun 1. vaihemaakuntakaava, Valmisteluvaiheen eri vaihtoehtojen vaikutusten arviointi, sama kuin Siton raportti.

EAH -alueella on yhteensä yli 300 kappaletta järviä ja lampia, joista huomattava osa on alle yhden hehtaarin laajuisia (VL:1:15 a § (1391/2009)), sekä yhteensä useita satoja puroja, noroja ja lähteitä.

¹⁴ Vesienlaatuselvityksen ovat suorittaneet vuonna 2010 Kuntayhtymä, Kainuun ELY-keskus ja Puolustusvoimat yhdessä.

¹⁵ Asianmukainen Natura-arvioinnin tarveharkinta sisältyy alaviitteessä 16 viitattuun selvitykseen.

MRL 9 §:ssä (202/2005) tarkoitettuja Vaihekaavan vaikutuksia selvittäessä ei ole riittävästi otettu huomioon kaavan tarkoitusta, aikaisemmin tehtyjä selvityksiä eikä muita selvitysten tarpeellisuuteen vaikuttavia seikkoja. Selvitykset eivät anna riittäviä tietoja, jotta voitaisiin MRA 1 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla arvioida Vaihekaavan ja siinä esitettyjen suunnitelmien toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset.

Vaihekaavan kaavaselostuksen johdannossa on esitetty, että Maakuntahallituksen 23.4.2007 tekemän laatimispäätöksen mukaisesti Vaihekaava käsitelisi Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoimintaan Kainuussa liittyvät alueidenkäyttöratkaisut. Vaihekaavassa tulee näinollen esittää kaikkien Kainuussa sijaitsevien ampuma- ja harjoitusalueiden melualueet. Vaihekaavan alue on kuitenkin rajattu vain Vuosankaan ja Vaihekaavassa on käsitelty vain Vuosankaan liittyvää melualueita osoittamalla se ohjeellisena ja antamalla sitä koskeva suunnittelumääräys ja ehdollinen rakentamisrajoitus. Kun Kassunkurun nykyisen ampuma- ja harjoitusalueen melualue on jätetty selvittämättä ja Vaihekaavassa esittämättä, ei ole ollut mahdollista arvioida Kassunkurun aiheuttaman melun muutosta ja muutoksen merkityksellisyyttä Kassunkurun laajentamisvaihtoehdossa VE2. Vaihekaavan ratkaisuvaihtoehtojen vertailu ja vaihtoehdon VE1 valinta ratkaisuksi ei perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin meluvaikutusten osalta.

Vaihekaavan valmistelussa ei ole suoritettu YVA-lain mukaista vaikutusten arviointia. Vaihekaava ei perustu tältäkin osin riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. YVA-arviointi olisi tullut suorittaa sekä hanke- että harkintaperusteisesti. YVA-arviointikynnys on ylittynyt Vuosangassa jo vuosia sitten, mutta YVA-arviointia ei ole tehty ja vaikutukset jatkuvasti kumuloituvat.

Vaihekaavan kaavaselostuksen johdannossa on esitetty, että Vaihekaavassa tarkasteltaisiin pitkän aikavälin tavoitteita ja että tavoitevuodeksi olisi asetettu vuosi 2025. Vaihekaavasta ja siihen liittyvistä asiakirjoista ei ilmene, että Vaihekaava perustuisi sellaisiin tutkimuksiin ja selvityksiin, joiden perusteella siinä voitaisiin katsoa tarkastellun pitkän aikavälin tavoitteita vuoteen 2025 saakka. Vaihekaavasta ei muun muassa ilmene, että sen toteuttamisella ratkaistaisiin Puolustusvoimien alueidenkäyttötarpeet Vuosangan seudulla vuoteen 2025 saakka. Vaihekaava on perustettu vähintään noin kymmenen viimeisimmän mainitun tavoitevuoden osalta seikkoihin, joita ei Vaihekaavasta käy ilmi. Näistä seikoista osaltaan johtuu, että tässä valituksessa ei voida ottaa tarpeellisella tavalla kantaa Vaihekaavassa tarkastelluiksi väitettyihin pitkän aikavälin tavoitteisiin.

7.2. Natura-arvioinnin tarveharkinnan lainvastaisuus

Vaihekaavan kaavaselostuksessa esitetyn tarveharkinnan lainvastaisuus

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, mitä valtioneuvoston Natura 2000-verkostoa koskevassa päätöksessä (YM1/500/2003, 22.1.2004) on todettu sotilaallisesta maanpuolustuksesta. Päätös on luontodirektiivin vastainen.

Maavoimien Esikunnan 13.12.2011 antamassa selityksessä MH32786 Oulun hallinto-oikeudessa vireillä olevassa asiassa Dnro 01010/10/5402 on esitetty, että ampumarjoitusten järjestäminen Vuosangassa ei olisi LSL 65.1 §:n tarkoittama hanke tai suunnitelma ja että kyseisiin Natura 2000 -alueisiin kohdistuvien vaikutusten

arviointivelvollisuuden noudattaminen olisi LSL 65 §:n 2 momentin nojalla luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen (Kuntayhtymä) tehtävä. Sekä arviointivelvollisuudesta että toimivaltaisesta viranomaisesta esitetyt esikunnan arviot ovat virheellisiä. On pidettävä todennäköisenä, että tätä virheellistä ajatusmallia on sovellettu myös Vaihekaavan valmistelussa.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että osittain nykyisellä ampuma- ja harjoitusalueella, laajennusalueella sekä alueiden ulkopuolella sijaitsevan Pellinkankaan Natura 2000 -verkoston alueen sekä Hevoshuuhdinpuron ja Honkivaaran Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelu- ja luonnonarvot sekä sen sijainti osana Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueetta olisi otettu huomioon jo valittaessa alueita Natura 2000 -verkostoon. Alueista komissiolle toimitetut asiakirjat eivät väitettä tue.

Asia on huomattavan merkityksellinen. Tarkoituksenmukaisuusharkinta tai intressivertailu eivät tule asiassa kysymykseen. Myös mahdollisuus, että valtioneuvosto voisi erittäin tärkeän yleisen edun turvatakseen päättää sallia Vuosangan seudun Natura-arvojen heikentämisen, on jo ennakkoon poissuljettu. Siihen vaadittava EU:n komission lausunto ei voisi olla myönteinen, koska muun muassa vaihtoehtoisia ratkaisuja on, kuten tästä valituksesta ilmenee.

Vaihekaavan kaavaselostuksesta ei ilmene, että LSL 65 §:ää siinä tulkittaessa olisi otettu huomioon soveltuvat Euroopan Unionin tuomioistuimen päätökset ja korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntö.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on viitattu Vaihekaavan kaavaselostuksen lähteeseen 'Söderman, 2003' ja esitetty, että Natura-alueella voitaisiin yleensä jatkaa alueen nykyistä käyttöä ja alueella olevien rakenteiden tavanomaista kunnossapitoa ja että tästä syystä muun muassa alueella jo olevat tiet, rautatiet ja johtolinjat voitaisiin merkitä Vaihekaavaan Natura-alueista huolimatta.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on tulkittu LSL 65 §:n 1 momenttia tältä osin virheellisesti. Vain ennen 20.8.1998 vallinneiden vaikutusten aiheuttajat voidaan osoittaa Vaihekaavassa ilman Natura-arviointia tai sellaisen tarveharkintaa.

Kyseiset Natura 2000 -alueet olivat 20.8.1998 luonnontilaista erämaata. Kun niiden alkuperäisten, 20.8.1998 vallinneiden suojeluarvojen toteutettu heikentäminen ei ole perustunut LSL 10 luvussa säädettyihin menettelyihin eikä myöskään LSL 65 §:n 1 momentin mukaiseen Natura-arvioinnin tarveharkintaan, vaan muun muassa a) puolustusministeriön ja muun puolustushallinnon sekä Metsähallituksen välisiin sopimuksiin, b) Puolustusvoimien sisäisiin päätöksiin ja sotilaskäskyihin, c) Vahvistetussa kaavassa LSL 65 §:n 1 momentin vastaisesti ratkaistuun EAH -alueen alueidenkäyttöön, d) useiden kuntien, erityisesti Kuhmon ja Kajaanin kaupunkien harjoittamaan myötävaikuttamiseen, e) asianmukaisten toimivaltaisten luonnon- ja ympäristönsuojeluviranomaisten syyllistymiseen tehtäviensä laiminlyöntiin, f) Maavoimien Esikunnan ja Pohjois-Suomen Huoltorykmentin epäonnistumiseen Vuosangan ympäristömeluselvityksen tekemisen ja laatimisen ohjauksessa, g) Metsähallituksen päätöksiin aukkohakata laajoja kyseisiä alueita lähellä sijaitsevia vanhojen metsien alueita Pohjoismaiden laajimmiksi kehumissaan hakkuissa, osin Natura 2000 -alueiden rajoja myöten, h) Metsähallituksen päätökseen rakentaa Pellinkankaan Natura 2000 -alueen läpiajon mahdollistava tieyhteys Lakkakankaalle, i) alueita hallinnoivan, niillä toimintaa harjoittavan ja niiden käytöstä ja huollosta

vastaavan Metsähallituksen laiminlyöntiin huolehtia Natura-arviointien tekemisestä, sekä Kainuun maakuntakaavoituksessa toistuvasti esitettyihin virheellisiin väitteisiin, että j) Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaaran suojelupäätöksen yhteydessä olisi huomioitu Puolustusvoimien toiminta alueella, että k) alueiden suojelu ei rajoittaisi Puolustusvoimien toimintaa ja sen kehittämistä, ikäänkuin nämä olisivat Natura-säädösten yläpuolella, ja että l) Puolustusvoimien toiminnassa olisi huomioitu kyseisen Natura-alueen suojelu, ikäänkuin väite siitä riittäisi todisteeksi, edellyttäisivät kyseisten Natura 2000 -alueiden käytön ja rakenteiden tavanomaisen kunnossapidon jatkaminen ja kehittäminen alkuperäisten suojeluarvojen säilymistä.

Kaavaselostuksessa on esitetty, että Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen käyttöohje 2010:n mukaan Natura-alueilla ja vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluvilla Hevoshuuhdinpuron ja Pellinkankaan alueilla kaivautuminen sekä liikkuminen ajoneuvoilla olisi kielletty ja että harjoitustoimintaan liittyvän liikenteen kokonaisuudet eivät tulisi laajenemisen myötä lisääntymään, joten liikenteen päästöt veteen ja ilmastoon eivät kokonaisuutena lisääntyisi.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on luotettu perusteettomasti, tarpeettomasti ja lainvastaisesti Natura 2000 -alueiden suojelussa toiminnanharjoittajan itse itselleen laatimassa käyttöohjeessa asetettujen määräysten toteutumiseen. Niihin viittaaminen on harhaanjohtavaa. Suojelumääräykset on annettava Vaihekaavassa. Liikennemääriä tulee tarkastella kokonaisuutena ja tiekohtaisesti. Lakkakankaan ja Keljänahon välisen tieosuuden rakentaminen vuonna 2009, Vaihekaavan vaikutusten arvioinnin ollessa juuri meneillään, tulee johtamaan merkittävään Pellinkankaan Natura 2000 -alueen kautta suuntautuvan liikenteen kasvuun. Vaihekaavan kaavaselostuksen liitteenä 2 olevassa 'Natura-tarvearviointi Pellinkankaan Natura-alueen osalta, 32381- P11704P001, 27.4.2011' -raportissa ("Pellinkankaan Natura-tarvearviointi") ei mainitun tieosuuden rakentamista ole otettu huomioon Natura 2000 -alueelle kohdistuvien vaikutusten aiheuttajana, vaan siinä on arvioitu ainoastaan tieosuuden myöhemmän mahdollisen kunnossapidon aiheuttamia vaikutuksia. Menettely on LSL 65 §:n 1 momentin vastainen.

'Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa' -oppaassa¹⁶ on esitetty: "[...] hyvin suurissa hankkeissa voi alustava hankekuvaus riittää heti perusteeksi sille, että todennäköisesti merkittäviä vaikutuksia syntyy ja tarvitaan Natura-arviointi." Siton raportissa esitetyssä Natura-arvioinnin tarveharkinnassa on menetelty juuri niin kuin oppaassa on esitetty ja sen johdosta on päädytty arvioon, että Natura-arvioinnit seitsemää aluetta koskien on tehtävä.

Luontodirektiivin liitteen II laji metsäpeura on mainittu ainoana nisäkkäänä Pellinkankaan, Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaaran, Valkeisjärven sekä Kinnussuo-Mustinsuon Natura 2000 -alueiden suojeluperusteissa. Kun laji myös eittämättä on alueiden ensisijaisina suojelluille borealisille luonnonmetsille ja erityyppisille soille erityisen ominainen, on se alueiden ensisijainen suojeluarvo. Lisäksi tulee metsäpeuran suojelutarpeet ottaa huomioon sen elinympäristöissä kyseisten Natura 2000 -alueiden lähistöllä ja muuallakin lajin esiintymisalueilla.

Samassa ympäristöoppaassa on esitetty lisäksi: "*Tarveharkinnan lopuksi esitetään sen tärkein osa eli johtopäätös, joka voi olla jokin seuraavista: 1) Voidaan objektiivisesti*

¹⁶ Tarja Söderman, Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa, Suomen ympäristökeskuksen ympäristöopas 109, 2003.
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=10038&lan=fi> (1.5.2012).

todeta, että hanke tai suunnitelma ei merkittävästi heikennä niitä Natura-alueen luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on valittu Natura 2000 -verkostoon. Natura-arviointia ei tarvita. 2) a) Esitettyjen tietojen perusteella hanke tai suunnitelma todennäköisesti heikentää merkittävästi niitä Natura-alueen luonnonarvoja, joiden perusteella alue on valittu Natura 2000 -verkostoon. Natura-arviointi on tehtävä. b) Vaikutusten ilmeneminen on epävarmaa eli ei voida varmasti todeta, ettei haitallisia merkittäviä vaikutuksia kohdistu niihin luonnonarvoihin, joiden perusteella alue on valittu Natura 2000 -verkostoon. Natura-arviointi on tehtävä." Tästä valituksesta ilmenee, että Vaihekaavan valmistelussa suoritetuissa Natura-arviointien tarveharkinnoissa ei ole noudatettu oppaassa esitettyjä menettelytapoja, vaikka edellä mainitut kohdat 2a ja 2b ovat harkintoihin selvästi soveltuneet.

Natura-arviointi on aina tehtävä, jos asiaan olisi muuten jäämässä epäselvyyttä. Kuntayhtymä myöntää epäsuorasti vähintään epäselvyyttä jäävän harkintansa jälkeenkin väittämällä, muun muassa Yhdistykselle 17.11.2011 antamassaan vastineessa (dnro 968/09) ja Oulun hallinto-oikeudelle 30.9.2011 asiassa Dnro 01010/10/5402 antamassaan lausunnossa, että Siton raportissa esitetty tarveharkinta olisi tulkinnanvarainen. Jos niin olisi, olisivat myös kyseiset myöhemmät harkinnat lähtökohtaisesti tulkinnanvaraisia. Käsillä olevissa Vaihekaava-asiakirjoissa ei harkintojen tulkinnanvaraisuutta tuoda esille.

Käsillä olevissa Vaihekaava-asiakirjoissa esitetty Natura-arvioinnin tarveharkinta on EU-tuomioistuimen ja korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännön ja LSL 65 §:n 1 momentin vastainen.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että laajennuksen myötä mahdolliset Kivijärvi-Kyntölän osa-alueen uudet tuliasemat sijoittuisivat nykyisiä tuliasemia kauemmaksi Hevosshuuhdinpuron ja Honkivaaran Natura-alueesta. Väite on perustelematon ja perusteeton. Vaihekaavasta tai sen kaavaselostuksesta ei ilmene, missä viitattut uudet tuliasemat sijaitsisivat tai mistä nykyisiä mahdollisesti poistettaisiin ja mitä toiminta kullakin tuliasemalla olisi. Vaihekaavasta ei ilmene objektiivisia seikkoja, joiden perusteella olisi pois suljettavissa, että siitä aiheutuisi Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaaran Natura 2000 -alueelle sen suojeleuarvoja merkittävästi heikentäviä vaikutuksia.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Valkeisjärven Natura-alueen pohjoisraja olisi lähimmillään noin 200 metrin päässä Haasiosuon osa-alueesta, joka tulisi Vaihekaavassa osoitetun laajennuksen myötä toimimaan ammuntojen suoja-alueena, että Haasiosuon aluetta olisi lisäksi mahdollista käyttää tykistön tuliasema-alueena ja että Puolustusvoimien toimintojen sijoittuminen Haasiosuon alueelle ja mahdollinen tykistön tuliasemien toteutuminen aiheuttaisi jonkin verran nykyisestä lisääntyviä melu- ja värinävaikutuksia myös lähiympäristöön ja Valkeisjärven Natura-alueelle.

Kun otetaan huomioon, että Vaihekaavan kaavaselostuksen mukaan 200 metrin etäisyydellä Valkeisjärven Natura 2000 -alueesta sijaitsevaa Haasiosuon aluetta saatettaisiin käyttää tykistön tuliasema-alueena, ei ole objektiivisten seikkojen perusteella pois suljettavissa, että Valkeisjärven Natura 2000 -alueelle kohdistuisi sen suojeleuarvoja merkittävästi heikentäviä vaikutuksia. Eikä ole objektiivisiin seikkoihin perustuvaa väitettä, että ammuttaessa tykistöllä Haasiosuon alueelta aiheutuisi Valkeisjärven Natura 2000 -alueelle vain jonkin verran nykyisestä lisääntyviä melu- ja värinävaikutuksia, etenkin kun vertailukohdaksi on otettava Vuosangan nykyinen käytäntö, jolloin tykeillä ei ammuta.

Vaikka on itsestään selvää, että Valkeisjärven Natura 2000 -alueelle Haasiosuon alueelta kohdistuva tykkimelu aiheuttaisi Natura-arviointikynnyksen ylittäviä vaikutuksia, mikäli Vaihekaavan kaavaselostuksessa suunniteltua ampumatoimintaa Haasiosuolla harjoitettaisiin, liittyy vaikutuksiin olennaisia tutkittavia ja selvitettäviä seikkoja. Esimerkiksi, edempänä viitattujen Niinisalossa suoritettujen melupäästömittausten mukaan kanuunan 155 K melu suuntautuu sivuille takaviistoon, eli Haasiosuolta Valkeisjärven suuntaan, suunnilleen yhtä voimakkaana kuin ampumasuuntaan. Vuosangan ympäristömeluselvityksen mukaan melu olisi selvästi vähäisintä taaksepäin.

Muitakin Natura 2000 -alueita koskevissa Vaihekaavan kaavaselostuksessa Kuntayhtymän omana työnä tehdyissä Natura-arvioinnin tarveharkinnoissa on vastaavanlaisia selvittämättömiä kysymyksiä kuin edellä on esitetty. Objektivistista ja perusteltua arviota haittojen merkityksellisyydestä ei niissäkään esitetä.

RKTL on Vaihekaavan keskeinen osallinen. Metsäpeurat ja suurpedot ovat Vuosangassa ja sen lähialueilla RKTL:n jatkuvan tutkimustoiminnan kohteina. RKTL:n edustaja ei ole osallistunut yhteenkään Vaihekaavan vaikutusten arvioinnin työryhmän kokoukseen eikä poissaoloa ole kirjattu yhteenkään työryhmän kokousmuistioon. Yhdistyksen tiedossa ei ole, että asiaan olisi Vaihekaavan valmistelussa kiinnitetty huomiota, eikä että pyyntö osallistua olisi RKTL:lle toistettu. Yhdistyksen tiedossa ei ole myöskään yhtään RKTL:n lausuntoa, joka olisi annettu vaikutusten arvioinnin työryhmälle.

RKTL:n Yhdistykselle tämän pyynnöstä 25.5.2010 antamassa lausunnossa 281/006/2009 (Liite 7) on esitetty muun muassa, että näyttää siltä, että Vuosangassa tapahtuva toiminta vaikuttaa peurojen kevätvaelluksen aikaiseen liikkumiseen, että ampuma-alueella tapahtuva toiminta nykyisellä tasolla häiritsee metsäpeuraa, että alueen laajentaminen luultavasti lisääisi häiriölle altistuvien peurojen määrää ja että [Puolustusvoimien toiminnan] kokonaisvaikutusta kannan elinvoimaisuudelle on vaikea arvioida. RKTL:n lausunnossa ei esitetä, että kokonaisvaikutuksen arviointi olisi mahdollista. Mikäli arviointia ei kuitenkaan voitaisi perustaa objektiivisiin seikkoihin, olisi asianmukainen Natura-arviointi suoritettava ilman enempää tarveharkintaa. RKTL:lla on asiassa alan paras Suomessa saatavilla oleva tieteellinen asiantuntemus.

RKTL:n saman lausunnon merkityksellisyyttä ilmentää, että FCG Consulting Group Oy:n Vaihekaavan valmistelussa Kuntayhtymälle laatimassa Pellinkankaan Natura-tarvearviointi -raportissa¹⁷ on esitetty: *"Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen mukaan puolustusvoimien toiminnalla ei ole ollut vaikutuksia metsäpeuran kantaan, lisääntymiseen tai alueiden käyttöön. Mikäli puolustusvoimien toiminasta Vuosangan alueella olisi lajille haittaa, tämä olisi ilmennyt mm. syntyvyyden laskuna, jota ei ole havaittu."* Kyseisen arvioinnin laatinut FCG:n biologi Jari Kärkkäinen on kysyttäessä kertonut 8.6.2011 puhelimitse Yhdistyksen edustajalle, että raportissa esitetyt arviot perustuisivat julkisista lähteistä saatuun tietoon ja että lähteet olisi esitetty asiakirjan lähdeluettelossa. Siinä mainituista lähteistä ei kuitenkaan löydy merkityksellistä tukea edellä viitatuille vaikutusväitteille. Konsultin mukaan FCG:lla ei ole ollut käytettävissään RKTL:lta suoraan saatua tietoa. Verrattaessa metsäpeuran kannan kehittymistä ja Vuosangan tykistötoiminnan muutoksia on ilmeistä, että ampumatoiminta heikentää metsäpeuran elinolosuhteita merkittäväällä tavalla (Liite 8).

¹⁷ Kärkkäinen Jari, FCG Consulting Group Oy, Kainuun 1. vaihekaava, Natura-tarvearviointi Pellinkankaan Natura-alueen osalta, 32381- P11704P001, 27.4.2011.
http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Pellinkangas_Natura_tarvearviointi.pdf (1.5.2012).
Raportti on ollut liitettyä 23.6.2011 - 2.9.2011 väliseksi ajaksi julkisesti nähtäville asetettuun Vaihekaavan kaavaselostuksen luonnokseen.

Metsäpeuran kanta on huolestuttavasti laskenut viimeiset kymmenen vuotta. RKTL on laskenut vuonna 2007 metsäpeuran Kainuun kannan kooksi 960 eläintä. Keväällä 2008 suoritettu seuraava laskenta on tuottanut tulokseksi 880 eläintä. Maaliskuussa 2010 tehdyssä laskennassa määrä on ollut enää 811 eläintä. Maaliskuussa 2011 on löytynyt 802 yksilöä ja kannan ikärakenne on päässyt entistäkin epäedullisemmaksi. Vuonna 2012 on todettu vähäinen tilanteen paraneminen.

Vaihekaavan kaavaselostuksen kohdassa 10.4.2. on esitetty: *"Vuoden 2011 lentolaskennoissa [Vuosangan] alueelta havaittiin 163 metsäpeuraa. Pantaseurannan perusteella huomattava osa peuroista todennäköisesti jätti alueen ennen lentolaskentoja harjoitusammuntojen alettua 17.1.2011."* Vaihekaavan kaavaselostuksesta ilmenee, että Vuosangan alueen toiminnot ovat vaikuttaneet huomattavasti metsäpeurojen liikkumiseen. Kaavaselostuksesta ei ilmene, missä määrin metsäpeurat ovat mahdollisesti oppineet ennakoimaan niitä häiritseviä Vuosangan alueen toimintoja ja siirtymään muualle toimintojen tieltä. Talven heikentämät ja liikkumaan häirityt metsäpeurat ovat erityisen alttiita muun muassa ravinnonsaannin heikentymisen ja petojen vaikutukselle. Keväällä 2012 oli Vuosangan ampumarjoituskausi jo käynnistynyt kun metsäpeurat siirtyivät Sotkamossa sijainneilta talvilaitumilta itäänpäin. Nähtävästi ampumatoiminnasta aiheutuneen häirinnän johdosta ei Vuosangassa eikä sen lähialueilla ole tavattu keväällä 2012 merkittävää määrää metsäpeuroja, vaan ne ovat vaeltaneet lähimmillään Kuhmon Hietaperän kautta noin 10-15 kilometrin etäisyydeltä Vuosangasta.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitetyn tarveharkinnan lainvastaisuus

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että Pellinkankaan Natura-alue on SCI-alue, joten heikentymistä arvioitaisiin vain luontodirektiivin mukaisten luontotyyppien perusteella ja että luontodirektiivin (92/43/ETY) 6 artiklan tulkintaohje toteaisi vaikutusten merkittävyydestä, että vaikutusten merkittävyys on määritettävä suhteessa suunnitelman tai hankkeen kohteena olevan suojeltavan alueen erityispiirteisiin ja luonnonolosuhteisiin ottaen erityisesti huomioon alueen suojelutavoitteet.

Luontodirektiivin mukaiset luontotyypit koostuvat tärkeältä osaltaan niille ominaisista eläinlajeista, mukaanlukien linnut. Erityisen tärkeitä Pellinkankaan Natura 2000 -alueella suojeltavia eläinlajeja ovat priorisoiduille aapasoille, luonnontilaisille tai niiden kaltaisille vanhoille metsille ja mäntyvaltaisille puustoisille soille ominaiset alueella esiintyvät eläinlajit.

Vaihekaavan vaikutusalueella Vuosangan seudulla olevista Natura 2000 -alueista ovat Pellinkangas, Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaara, Valkeisjärvi sekä Kinnussuo-Mustinsuo samalla neljä Suomen läntisintä Natura 2000 -aluetta, joilla on niille ominaisena erityisenä suojeluarvona metsäpeura. Alueet ovat metsäpeuran etuvartioasemia lajin levittäytymiseksi länteen päin. Ne ovat samalla neljä merkittävimpien Vuosangan ja Vaihekaavan vaikutusten kohteina olevaa aluetta.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin taulukon 1 mukaan kyseessä olisi erittäin suuri vaikutus, mikäli vaikutus kohdistuisi yli 25 % Natura-alueella sijaitsevasta luontotyyppistä tai yli 25 % Natura-alueella esiintyvän direktiivilajin runsaudesta. Vaihekaavan ja Vuosangan vaikutusten kohteena on Pellinkankaan Natura 2000 -alueella 100 % kaikkien luontotyyppien alueesta ja muun muassa metsäpeuran runsaudesta.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että komission tulkintaohjeessa todetaan, että koskemattomuus tarkoittaa "ehjänä olemista" ja että tällöin olisi kyse siitä, että voiko alue hankkeesta tai suunnitelmasta huolimatta pitkälläkin tähtäyksellä säilyä sellaisena, että sen suojelutavoitteisiin kuuluvat luontotyypit eivät mainittavasti supistu ja suojeltavien lajien populaatiot pystyvät kehittymään suotuisasti tai vähintään säilymään nykyisellä tasollaan.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että jos laajennusalueet toteutuisivat, tykistön harjoitusmäärä saattaisi hieman nousta ja että kaavan toteutumisen myötä Pellinkankaalle kohdistuva melu- ja värinäho ei olennaisesti muuttuisi nykyisestä.

Tarvearvioinnissa ei ole ollut perusteita esittää mitään tykistön harjoitusmääristä eikä aiheuttamista haitoista, mikäli Vaihekaava toteutuisi. Puolustusvoimat on lopettanut tykistöammunnat Vuosangassa huhtikuussa 2011. Muita järjellisiä syitä siihen ei voi olla kuin useissa yhteyksissä Vaihekaavankin valmistelussa todettu alueen pienuus, alueella olevat runsaat suojelualueet, havaittu mahdollisuus suorittaa tykistöharjoitukset koulutus- ja kustannustehokkaasti muualla ja, viimekädessä, velvoite noudattaa Natura-säädöksiä. Syiksi eivät luonnollisesti kävisi esimerkiksi pyrkimykset vaikuttaa tilapäisellä ammuntojen lopettamisella Vaihekaavaprosessissa tehtäviin tutkimuksiin, selvityksiin ja päätöksiin, tai hallinto-oikeuksissa vireillä oleviin Vuosangan liittyviin valitusasioihin. Vaihekaavasta ei ilmene, etteikö niin kuitenkin voisi olla.

Vuosangan laajentamista on esitetty tarvittavan tykistöammuntojen mahdollistamiseksi ja mahdollisesti lisäämiseksi. Kun Vuosangassa ei nykykäytännön mukaan suoriteta tykistöammuntoja, olisivat mahdollisesti toteutuvan Vaihekaavan vaikutuksia näinollen muun muassa kaikki aiheutuvat tykistötoimintojen vaikutukset, niin välittömät kuin kumuloituvat. Niitä ilmenisi koko Vaihekaavan vaikutusalueella, myös Vahvistetun kaavan EAH -alueella.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että Pellinkankaan Natura-alueen läpi kulkee laajennusalueen ulkopuolella nykyinen Korkeavaara - Keljänaho tieyhteys, joka joudutaan mahdollisesti tulevaisuudessa perusparantamaan.

Nykyinen Korkeavaara - Keljänaho tieyhteys on rakennettu vasta syksyllä 2009. Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa ei ole otettu huomioon läpiajon Pellinkankaalle Vuosangan ydinalueelta mahdollistavan mainitun tieyhteyden rakentamisen vaikutuksia. Perusparantamisen tarkastelu on täysin riittämätön.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että nykyinen Hamaravaaran tuliasema sijoittuisi Pellinkankaan Natura-alueen eteläpuolelle noin 1 kilometrin päähän Natura-alueesta, että Hamaravaaran tuliasemasta ammunta tapahtuisi Pellinkankaan Natura-alueen yli maali alueiden ollessa Särkivaaran ja Turkkivaaran alueilla. Vuosangan ympäristömeluselvityksestä ilmenee, että Hamaravaaran tuliasema-alue on lähimmillään vain noin 500 metrin etäisyydellä Natura 2000 -alueesta sen eteläpuolella, eikä noin 1 kilometrin päässä, kuten Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa väitetään.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että nykyammunnoissa ammuntojen A-keskiäänitason melu (yli 45 dB) kattaisi keskimääräisenä tykistön harjoituspäivänä noin puolet Natura-alueesta, mutta yksittäisten laukausten enimmäismelun osalta yli 90 dB:n äänitaso kattaisi koko Natura-alueen, että lähellä tuliasemaa Natura-alueen puolella melutaso nousisi jopa 110 dB:n (C-äänialtistustaso) tasolle ja että melu ja värinä häiritsevät alueen eläimistöä.

Vuosangan ympäristömeluselvityksen liitteiden C1, C5 ja E1 mukaan aiheutuisi Hamaravaaran tuliasematoiminnasta Pellinkankaan Natura 2000 -alueelle vähintään 120-125 dB:n (L_{CE}) melutaso, eikä ”jopa 110 dB”, kuten Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on väitetty. Näinollen Pellinkankaan Natura 2000 -alueelle kohdistuisi todennäköisesti vähintään noin 140 dB:n huippumelu. Vuosangan ympäristömeluselvityksen liitteiden D1, D5, E2 mukaan päivän A-keskiäänitaso Pellinkankaalla olisi laajalla alueella yli 70 dB, ei pelkästään ”yli 45 dB”, kuten Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa väitetään. Taso olisi korkeimmillaan vielä huomattavasti yli 70 desibelin. Korkeinta tasoa ei voida tässä valituksessa kuitenkaan tarkemmin ympäristömeluselvityksen riittämättömien liitteiden perusteella arvioida, koska niissä käytetty korkein tasokategoria on 'yli 70 dB'. On näinollen todennäköistä, että Pellinkankaalle aiheutuva päivän A-keskiäänitaso on enimmillään vähintään noin 1000-kertainen Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitettyyn verrattuna.

Pellinkankaan Natura 2000 -alueen pohjoispuolella siitä noin 2 kilometrin etäisyydellä on Paljakkavaaran tuliasema-alue. Mikäli edempänä viitatu tiedot Niinisalossa suoritettujen päästömittausten tuloksista olisivat tosia ja kanuunan 155 K aiheuttama melu takaviistoon olisi suunnilleen yhtä voimakas kuin suoraan eteenpäin, kohdistuisi Paljakkavaarasta Pellinkankaalle vielä huomattavasti voimakkaampaa melua kuin näyttäisi ilmenevän Vuosangan ympäristömeluselvityksestä, johon Pellinkankaan Natura-tarvearviointi on nähtävästi osaltaan perustettu, vaikkakin ympäristömeluselvityksessä esitettyjä tietoja vähätellen. Näitä seikkoja ei Pellinkankaan Natura-arvioinnissa eikä Vaihekaavassa mitä ilmeisimmin ole otettu huomioon.

Kertaakaan ei missään Yhdistyksen tietoon tulleessa Vaihekaavan valmisteluun liittyvässä asiakirjassa ole esitetty Vuosangan seudun Natura 2000 -alueita ja muita suojelualueita ja -kohteita sekä Vuosangan ympäristömeluselvityksen liitteiden mukaisia melun leviämisalueita ja tuliasema-alueita samassa kartassa. Saati, että niiden lisäksi olisi samassa kartassa esitetty tuliasemat, maalialueet, alue-ekologisella suunnitelmalla suojeltavat alueet, arvokkaat pienvedet, Natura 2000 -alueet niille kohdistuvine vaikutuksineen, Natura 2000 -yhdyskäytävät, Natura 2000 -alueiden liikennettä lisäävät uudet tiet, pohjavesialueet ja muut suojeltavat tai huomioon otettavat alueet, sekä alueet, joiden suojeluarvoja ei ole koskaan tutkittu eikä selvitetty. Kokonaisvaikutusten ymmärtäminen on tärkeää, eikä se onnistu Vaihekaavassa esitetyillä tiedoilla.

Niin ei ole tehty myöskään Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa. Puute on hankaloittanut suuresti esimerkiksi edellä esitetyn tarkastelun tekemistä. Puutteen on täytynyt merkittävästi hankaloittaa myös Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin tekemistä, mikä ei siitä kuitenkaan ilmene. Joko konsultti ei ole havainnut puutetta, mikä osaltaan viittaisi siihen, että Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin laatimisessa on toimittu ylimalkaisesti, tai siihen, että konsultti on katsonut, ettei Pellinkankaan Natura 2000 -alueelle kohdistuvaa raskaiden aseiden ampumamelua olisikaan tarpeen alueen Natura-arvioinnissa huomioida. Jo Vahvistettuun kaavaan liittyvässä kaavaselostuksessa esitetystä Natura-arvioinnin tarveharkinnassa on väitetty virheellisesti, ettei melua tarvitsisi ottaa huomioon, koska se muka ei olisi päästö.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on vähätelty, kun siinä on todettu, että melu ja tärinä häiritsevät alueen eläimistöä. Melu nimittäin todennäköisesti aiheuttaisi Pellinkankaan Natura 2000 -alueella ammunnan alkaessa oleskeleville ja sinne ammunnan jatkuessa jääville kuuleville eläimille pysyviä kuulovaurioita. Sitäpaitsi, alueella eläviä, lisääntyviä tai sen kautta muuttavia alueen luontotyypeille ominaisia

eläimiä, linnut mukaanlukien, saattaa tilapäisesti oleskella ammunnan alkaessa ja aikana hyvinkin lähellä Hamaravaaran tuliasema-alueetta.

Jo yksin edellä esitetyn perusteella tullaan väistämättä johtopäätökseen, että Pellinkankaan Natura-tarvearviointia ei ole tehty ammattitaitoa riittävästi käyttäen¹⁸.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että päälaidunalueet sijaitsevat metsäpeuralla Kainuussa Ristijärvellä Hiisijärvellä, Kuhmossa Vuosangassa ja Sotkamossa Huhtikankaan alueella ja että talvella 2010 peuran talvilaidunalue muodostui kahdesta esiintymiskeskittymästä, jotka sijaitsivat Sotkamon kaakkoispuolella Sotkamon keskustan ja Hiidenportin välisellä alueella (289 yksilöä) ja Kuhmon Kellojärven alueella (449 yksilöä).¹⁹

Kevättalvella 2010 on Vuosangan keskittymä (yli 50 % kaikista Kainuun osakannan metsäpeuroista) poistunut alueelta, mikä on todettu Vaihekaavan kaavaselostuksessa, kun kevään harjoituskausi Vuosangassa huhtikuussa 2011 on alkanut. Peurat pyrkivät oleskelemaan ja vasomaan Vuosangassa ja sen lähialueilla muun muassa Pellinkankaan Natura 2000 -alueen erityispiirteiden ja luonnonolosuhteiden ansiosta. Metsäpeuraan kohdistuvien Vaihekaavan vaikutusten merkittävyys on määritettävä suhteessa niihin ottaen huomioon alueen suojelutavoitteet, niinkuin Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty. Erityisesti on otettava huomioon metsäpeuran vasomiseen liittyvät tarpeet.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että Vuosangan laajennuksen toteutuminen ei heikentäisi suojeltavien luontotyyppien levinneisyyttä, koska Pellinkankaan laajennusalue toimisi suoja-alueena, sille ei rakennettaisi mitään rakenteita eikä alueella tapahtuisi varsinaista harjoitustoimintaa. Myös harjoitusten aikana ajoneuvoilla liikkuminen Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen käyttöohjeen mukaan olisi Pellinkankaan alueilla kielletty.

Toiminnanharjoittajan itse itselleen laatimaan Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen käyttöohjeeseen nojautuminen ei ole Vaihekaavassa asianmukaista. Toiminnanharjoittajalla on lähtökohtaisesti omat erityiset intressinsä ajettavinaan. Kaikki Vaihekaavan suojelutavoitteet on turvattava kaavamääräyksillä.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on esitetty, että RKTL:n mukaan Puolustusvoimien toiminnalla ei olisi ollut vaikutuksia metsäpeuran kantaan, lisääntymiseen tai alueiden käyttöön ja että mikäli Puolustusvoimien toiminnasta Vuosangan alueella olisi lajille haittaa, tämä olisi ilmennyt mm. syntyvyyden laskuna, jota ei olisi havaittu.

---

¹⁸ Pellinkankaan Natura 2000 -aluetta koskevan Natura-arvioinnin tarveharkinnan Vaihekaavan valmistelussa suorittaneen konsultin riittämätöntä asiantuntemuksensa käyttöä ilmentävät osaltaan hänen suorittamassa Pirkanmaan 1. vaihemaakuntakaavan valmisteluun liittyvässä Natura-arvioinnin tarveharkinnassa esitetyt johtopäätökset. Siinä laaditussa 'Vaikutusten arviointi, TÄYDENNYS 2.6.2010' -raportissa on todettu Häädetkeitaan (FI0336004) osalta: "*Uusi turpeenottoalue Murronneva (EO 9/15) on 2 kilometrin etäisyydellä Natura-alueesta. Karttatarkastelun perusteella alueen kuivatusvedet johdettaisiin Kovesjärven kautta edelleen Kovesjokeen, joka virtaa Natura-alueen itäosan läpi. Haittavaikutuksia Natura-alueelle ei muodostu johtuen etäisyydestä.*" Kyläyhdistyksen käsityksen mukaan KHO:2008:72 koskee täysin vastaavaa vesien johtamisasiaa etäisyyden ollessa 2,1 km. KHO:n ratkaisun mukaan Natura-arviointi oli tehtävä. Häädetkeidasta koskenut johtopäätös ei selvästikään ole perustunut objektiivisiin seikkoihin.
http://www.pirkanmaa.fi/fileadmin/pirkanmaa/pdf/vaihekaavoitus/Turvetuotanto/3_Ehdotus/Taydenny_sosa.pdf (1.5.2012).

¹⁹ <http://www.rktl.fi> (1.5.2012).

Edellä viitattu Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitetty käsitys koostuu pelkästään virheellisistä väitteistä. Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin tehnyt asiantuntija on kertonut Kyläyhdistykselle, ettei hänen käytettävissään ole ollut suoraa tietoa RKTL:lta. Se osaltaan ilmenee valitettavalla tavalla tarvearviointiraportista. Yhdistyksen käsityksen mukaan ei RKTL ole Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa väitetyjä näkemyksiä esittänyt. RKTL on antanut 25.5.2010 Yhdistykselle tämän pyynnöstä asianmukaisen lausunnon (Dnro 281/006/2009), jossa esitetyt tiedot ovat ristiriidassa Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitettyjen väitteiden kanssa. RKTL on todennut: *"Metsäpeuran luontaisten elinympäristöjen pirstoutuminen maankäytön myötä saattaa edesauttaa metsäpeurojen joutumista suurpetojen saaliiksi."*²⁰ Elinympäristöjen pirstoutuminen saattaa myös edesauttaa metsäpeurojen altistumista taudeille, parasiteille ja erilaisille muille niitä vaivaaville eliöille. Kanadalaisissa tutkimuksissa on havaittu karibun, sikäläisen metsäpeuran, olevan erityisen herkkä stressaantumaan melun vaikutuksesta.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa on jatkettu, että Ampuma- ja harjoitusalueen laajentumisen osalta Pellinkankaan Natura 2000 -alue tulisi olemaan ammuntojen suoja- aluetta ja säilyisi luonnonolosuhteita muuttavien toimenpiteiden ulkopuolella, että Pellinkankaan Natura-alueella ja sen lähialueella laajennuksen seurauksena ampumatoimintaolosuhteet eivät nykyisestä juuri muuttuisi, joten olosuhteet Pellinkankaan Natura-alueella metsäpeuralle eivät olennaisesti muuttuisi ja että kaavan toteuttaminen ei tuottaisi merkittävää haittaa metsäpeuralle. Näistä Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitetyistä väitteistä on vähintään neljä virheellisiä.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin tulos perustuu riittämättömiin tutkimuksiin ja selvityksiin, virheellisiin johtopäätöksiin, lain virheelliseen tulkintaan, nähtävästi ympäristövaikutus -käsitteen puutteelliseen ymmärtämiseen, tutkimuseettisiin kyseenalaisuuksiin (mm. väitteet RKTL:n sanomisista) ja, kuten näyttää, tarkoitushakuiseen tosiasioista poikkeamiseen (mm. melutasot).

7.3. Natura 2000 -alueiden osoittamiseen liittyvät virheet ja epäselvyydet

Vaihekaavassa osoitetulle EAH -alueelle kokonaan tai osittain sisältyvistä Natura 2000 -alueista Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaara (FI200207), Pellinkangas (FI200214), Valkeisjärvi (FI200213), Kalliojärvi-Pitämävaara (FI200511), Kinnussuo-Mustinsuo (FI200215) ja Kellojärven ranta-alueet ja saaret (FI200257) sijaitsevat lähimmillään noin 0,5 - 2,0 kilometrin etäisyydellä EAH -alueesta ja vain hieman etäämmällä Vuosangan raskaiden aseiden tuliasemista. Korttesuon (FI200609) etäisyys EAH -alueesta on hieman suurempi. Kaikki edellä mainitut alueet on perustettu luontodirektiivin nojalla ja ne on suojeltu tai tullaan suojelemaan LSL:n nojalla.

Merkintäasetuksen liitteen mukaan Natura 2000 -verkostoon kuuluva tai ehdotettu alue tulee osoittaa harmaalla rasteroinnilla ja rajausviivalla (merkintänumero 14), luonnonsuojelualue SL -merkinnällä ja vaalean turkoosilla värillä (merkintänumero 47), maa- ja metsätalousvaltainen alue M-merkinnällä ja vaalean vihreällä värillä. Vuosangan seudun Natura 2000 -alueet on osoitettu merkintäasetuksen mukaisella

²⁰ Jenni Miettunen, Johanna Tuomivaara, Arto Juntunen ja Jyrki Pusenius, Kainuun metsäpeurakanta 2010,

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Kauko Kilpeläinen, Kainuun riistanhoitopiiri, Riista- ja kalatalous selvityksiä, Riistakannat 2010, Riistaseurantojen tulokset, 21/2010.

http://www.rktl.fi/www/uploads/pdf/uudet%20julkaisut/selvityksia_21_2010.pdf, s. 16 (1.5.2012).

rasteroinnilla sekä Vahvistetussa kaavassa että Vaihekaavassa. Ensin mainitussa on myös Pellinkankaan Natura 2000 -alueen osuus se -alueesta rasteroitu ja osoitettu maa- ja metsätalousvaltaisena alueena. Vahvistetussa kaavassa ja Vaihekaavan kaavaselostuksessa on kuitenkin Natura 2000 -alueiden esittämisessä niin useita ja olennaisia merkintäasetuksen vastaisia ja muita virheitä ja poikkeamia, että Vaihekaavan vahvistuskelpoisuutta arvioitaessa on välttämätöntä tarkastella tältä osin molempia kaavoja.

Kainuun ympäristökeskus on antanut 15.10.2007 ympäristöministeriölle vahvistettavana olleesta maakuntakaavasta lausunnon KAI-2004-J-70-211. Siinä on esitetty, että kaavakartassa on virhe Kuhmossa sijaitsevien Hevosshuuhdinpuron ja Honkivaaran, Pellinkankaan ja Valkeisjärven Natura 2000 -alueiden kohdalla ja että nämä tulisi varustaa SL -merkinnällä ja samalla taustavärillä kuin muutkin LSL:lla toteutettavat Natura 2000 -alueet. Alueiden osoittaminen osin ampuma-alueen ja osin metsätalousvaltaisen alueen värillä ensimmäisestä Vahvistetun kaavan kaavaehdotuksesta lähtien se mukaanlukien on ollut olennainen muutos. Se on ollut myös tietoisesti tehty valinta, sillä vielä Vahvistetun kaavan luonnoksessa (25.10.2004) on alueet osoitettu SL -merkinnällä ja suojelualueen vaalean turkoosilla värillä kaikkien muiden LSL:n nojalla suojeltavien Natura 2000 -alueiden osoittamisen tapaan.

Puolustusvoimien, Kainuun ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen asiassa aikoinaan antamissa lausunnoissa ei ole esitetty, että edellä esille tuodut merkintämuutokset olisivat olleet näiden tahojen mielestä tarpeelliset. On ilmeistä, että Kuntayhtymä on niihin oma-aloitteisesti ryhtynyt. Merkintöjen poistamisella on mitä ilmeisimmin pyritty edesauttamaan sitä, ettei näiden Natura 2000 -alueiden suojelutarpeita tarvitsisi ottaa Kainuun maakuntakaavoituksessa eikä alueiden tosiasiallisessa käytössä laissa edellytetystä huomioon.

Vahvistetussa kaavassa²¹ on kaikki edellä viitatus virheelliset Natura 2000 -alueiden merkinnät vahvistettu. Vahvistuspäätöksen kohdassa 'Toteamus Kainuun ympäristökeskuksen lausunnon johdosta' on esitetty niitä koskeva korjausmääräyksenä pidettävä toteamus: *"Valtioneuvosto toteaa, että kyseiset muutokset tulee tehdä maakuntakaavan jatkosuunnittelun yhteydessä"*. Määräys suorittaa vahvistettavaksi saatetussa maakuntakaavassa esitettyjen virheiden korjaus maakuntakaavan jatkosuunnittelun yhteydessä on lainvastainen. Kainuun maakuntakaavan jatkosuunnittelussa toimivalta on Kuntayhtymällä.

Vahvistetun kaavan kaavamerkinnoissä ja määräyksissä on esitetty, että SL -merkinnällä ja vaalean turkoosilla värillä olisi siinä osoitettu LSL:n nojalla suojeltuja tai suojeltaviksi tarkoitettuja alueita. Merkinnoillä olisi siten tullut osoittaa kaikki Vuosangan alueella ja sen lähistöllä sijaitsevat Natura 2000 -alueet, myös myöhemmin Vaihekaavassa SL-1 -kaavamerkinillä osoitettu alue.

Vahvistetussa kaavassa on annettu suojelu- ja suunnittelumääräys SL -merkinnällä osoitetuille, eli LSL:n nojalla suojeltaville Natura 2000 -alueille. Määräykset eivät kuitenkaan koske vähintään kolmea LSL:n nojalla suojeltavaa Natura 2000 -aluetta: Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaaraa, Pellinkangasta sekä Valkeisjärveä. Valkeisjärven, ja osin Pellinkankaan Natura 2000 -alueita koskee maa- ja metsätalousvaltaisille alueille annettu suunnittelumääräys. Hevosshuuhdinpuro ja Honkivaaraa ja osin Pellinkangasta koskee EAH -alueelle annettu suunnittelumääräys. Natura 2000 -verkostoon kuuluvalle tai ehdotetulle alueelle annettu suunnittelumääräys saattaa olla koskematta kaikkia

²¹ <http://www.infokartta.fi/kainuunliitto/> (1.5.2012).

edellä mainittuja alueita sen lisäksi, että niille ei ole annettu asianmukaista suojelumääräystä.

Vahvistettuun kaavaan kuuluvissa maakuntakaavamerkinnöissä ja -määräyksissä on EAH -kaavamerkinnän kuvauksessa esitetty, että sillä osoitetuilla alueilla olisi rakentaminen sallittua maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeisiin. EAH -kaavamerkinnällä on Vahvistetussa kaavassa osoitettu yksi Natura 2000 -alue kokonaan ja toinen suureksi osaksi. On selvää, että niillä rakentaminen ei ole lähtökohtaisesti sallittua maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeisiin.

EAH -alueen sisällä olevat Natura 2000 -alueet, Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaara kokonaan ja Pellinkangas osittain, on osoitettu Vahvistetussa kaavassa aniliininpunaisella ampuma- ja harjoitusalueen (EAH) värillä ja ilman merkintäasetuksen ja kyseisen kaava-asiakirjan mukaista SL -merkintää. Loput Pellinkankaasta, ja Valkeisjärvi on osoitettu Vahvistetussa kaavassa merkintäasetuksen mukaisella maa- ja metsätalousvaltaisen alueen merkinnän värillä ja ilman SL -merkintää. Muut EAH -alueen lähistöllä sijaitsevat Natura 2000 -alueet on osoitettu Vahvistetussa kaavassa merkintäasetuksen mukaisella 'Luonnonsuojelualue tai -kohde' -kaavamerkinnällä.

Kun on pidettävä selvänä, että Vaihekaavasta ilmeneviin ja sen valmistelussa esille tulleisiin alueiden suojelun vastaisuutta ilmentäviin menettelyihin on ryhdytty tarkoituksellisesti, tulee valitusviranomaisen senkin johdosta arvioida Vaihekaavan lainmukaisuutta Natura 2000 -alueiden osalta erityisen huolellisesti.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa esitetystä kartasta ('OTE KAINUUN MAAKUNTAKAAVASTA 2020 (Vahvistettu 29.4.2009)', s. 29) näyttäisi ilmenevän, että Pellinkankaan Natura 2000 -alue on osoitettu Vahvistetussa kaavassa EAH -alueen sisällä sen aniliininpunaisella värillä ja ulkopuolella jokseenkin valkoisella värillä. Vahvistetussa kaavassa on ulkopuolinen osa osoitettu maa- ja metsätalousvaltaisen alueen vaaleanvihreällä värillä. Sillä ei mainitussa Vaihekaavan kaavaselostuksen kartassa ole osoitettu mitään alueita, vaikka valtaosa kartan alueesta on maa- ja metsätalousvaltaista aluetta. Painoteknisillä seikoilla ei näin olennaista asiaa voida selittää, etenkin kun otetaan huomioon, että merkinnän selityksessä on maa- ja metsätalousalueen vaaleanvihreä väri selvä. Herää kysymys, onko värin häivytyksellä pyritty tekemään osallisille ja päätöksentekijöille vaikeammaksi havaita seuraavassa kuvatus kolmivärisen lopputuloksen syntymistä Pellinkankaalla.

Vaihekaavassa esitettyjen kaavamerkintöjen toteutuminen johtaisi merkittävään ristiriitaan ja epäselvyyteen Natura 2000 -alueilla. Pellinkankaan Natura 2000 -alue tulisi siinä vaiheessa vahvistetuksi kolmella eri käyttötarkoitusta kuvaavalla värillä: Vahvistetussa kaavassa osoitettu EAH -alueen sisälle jäänyt osa ampuma- ja harjoitusalueen aniliininpunaisella värillä, Vaihekaavassa osoitettu osa Natura 2000 -alueiden turkoosilla värillä ja loput alueesta maa- ja metsätalousvaltaisen alueen vaaleanvihreällä värillä. Virheitä ilmentävät olennaiset erot Vaihekaavan kaavaselostuksen kuvissa 8 ja 13 esitettyjen karttojen välillä.

Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnissa esitetystä kuvasta 1 ilmenee, että siinä ei Natura 2000 -alueiden ole katsottu sisältyvän ampuma- ja harjoitusalueeseen. Saman raportin kuvasta 3 ilmenee, että sitä tehtäessä ei ole tiedetty, kuinka ampuma- ja harjoitusalueen rajausta osoittava viiva tulisi Natura 2000 -alueiden kohdalla esittää, tai on tiedetty, ettei Natura 2000 -alueita voida ampuma- ja harjoitusalueeseen sisällyttää, minkä johdosta

on rajausviiva jätetty Natura 2000 -alueiden kohdalla esittämättä. Kuvissa esitetyt kartat ovat olennaisesti ristiriidassa Vaihekaavan kaavaselostuksen karttojen kanssa.

Vaihekaavan kaavaselostuksen mukaan EAH -alueiden ulkopuolelle Pellinkankaan Natura 2000 -alueesta jäävän osan ja Valkeisjärven Natura 2000 -alueen osoittaminen maa- ja metsätalousvaltaisen alueen värillä ja ilman SL -merkintää jäisi voimaan ja Pellinkankaan, Valkeisjärven sekä Hevoshuuhdinpuro ja Honkivaaran Natura 2000 -alueet jäisivät jatkossakin ilman SL -merkinnän suojaa, mikä ei olisi lainmukaista.

Vaihekaavassa on annettu SL-1 kaavamerkinnän mukaisille luonnonsuojelualueille suunnittelumääräys: *"Alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa siten, ettei toimenpiteellä vaaranneta alueen suojelun tarkoitusta ja suojeluarvoja."* Annettu suunnittelumääräys on liian epämääräinen ja puutteellinen, jotta sitä voitaisiin pitää LSL 65 §:n 1§ momentin tarkoituksen mukaisena. Esimerkiksi, vaarantamisen kieltäminen ei välttämättä ole sama asia kuin heikentämisen kieltäminen. Suunnittelumääräyksessä tulee olla viittaus mainittuun momenttiin.

Vahvistetun kaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että selvitysalueiden päämaankäyttömuoto olisi maa- ja metsätalous (M). Selvitysalueeseen sisältyy Pellinkankaan Natura 2000 -alueesta noin 100 hehtaarin laajuinen, sittemmin Vaihekaavassa kaavamerkinnällä SL-1 osoitettu osa, jonka päämaankäyttömuoto ei ole voinut olla maa- ja metsätalous.

7.4. Muut selvittämättä jätetyt luontoarvot

Vaihekaavasta ei ilmene, että siinä olisi otettu huomioon, että Vaihekaavan EAH -alueella sijaitsevan Koiravaaran alueella on kyläläistietojen mukaan käytössä oleva suden pesä, jonka seutu joutuisi huomattaville melu- ja muille vaikutuksille alttiiksi. Vaihekaavan kaavaselostuksessa jätetään lisäksi huomioon ottamatta, että osin EAH-L -alueella ja osin välittömästi sen ulkopuolella sijaitseva Havukkavaaran alue on uhanalaisen sinipyrstön (*Tarsiger cyanurus*) reviiri ja useat muutkin lähialueet ovat tyypillisiä sinipyrstön elinympäristöjä²².

Vaihekaavasta ei ilmene, että siinä olisi kiinnitetty riittävästi huomiota liito-oravan elinympäristöjen suojeluun.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Kivijärven ja Huotran virtavedet ovat uhanalaisen purotaimenen eli tammukan mahdollista elinympäristöä. Vaihekaavan valmistelussa tehdyssä luontoselvityksessä on esitetty, että Kivijoen ja Huotrankosken, mutta myös Ämmänjoen virtavesissä elää purotaimen. Tammukkavesistöjä ovat myös Lauttajoen ja Hoikanjoen vesistöt Vahvistetun kaavan EAH -alueen sisällä, mitä ei Vaihekaavan kaavaselostuksessa ole tuotu esille. Vaihekaavan valmistelussa suoritettut kalastotutkimukset ja -selvitykset ovat olleet riittämättömiä.

Kalastolliset tutkimukset eivät esimerkillisestikään tehtyinä riittäisi. Vaihekaavan valmistelussa suoritettut selkärangattomien eläinlajien tutkimukset ja selvitykset ovat riittämättömiä. Purotaimen väli-isännäkseen tarvitsevan jokihelmisimpukan säilymistä ja esiintymistä alueella ei ole selvitetty. Vuosangan seudun kyläläistietojen mukaan on laji ainakin aiemmin esiintynyt kyseisissä vesistöissä. Sen mahdollisista

²² Tiedon lähde on Metsähallituksen suojelubiologi Ari Rajasärkän asiantuntijaesitys, jonka Rajasärkkä piti 19.6.2011 Ylä-Vieksillä Wiexi Vie -hankkeen järjestämässä Sinipyrstötapahtumassa sekä Rajasärkän opastuksella heti esityksen jälkeen suoritettu luontoretki Havukkavaaraan ja Valkeisen Natura 2000 -alueelle.

esiintymisalueista varsinkin Lauttajoki ja Hoikanjoki ovat alttiina erityisen voimakkaalle melu-, värinä- ja painevaikutuksille.

Vaihekaavan valmistelussa tehdyn luontoselvityksen²³ liitteiden 6 ja 7 mukaan Paloahon alueella on kolme luo -alueeksi osoitettavaa arvokasta luontokohdetta. Niskasuon alueella on useita arvokkaita lähteitä. Alueita ei ole Vaihekaavassa osoitettu luo -merkinnöillä.

Alue-ekologisella suunnitelmalla suojeltuja monimuotoisia kohteita ei ole esitetty Vaihekaavassa.

7.5. YVA-arvioinnin jättäminen lainvastaisesti tekemättä

Jäljempänä käsitelty hankeperusteista YVA-arviointia koskeva asia liittyy osaltaan oikeuskanslerinvirastossa vireillä olevaan kanteluasiaan Dnro OKV/1/1/2011.

Vuosanka on suurimmaksi osaksi metsälain (ML, 1093/1996) 2 §:n 1 momentissa tarkoitettussa metsätalouskäytössä. Osa Vuosangasta on otettu Puolustusvoimien maalialue- ja tulasemakäyttöön Metsähallituksen ilmoituksella poistaa alueet metsätalouskäytöstä. Lisäksi metsätalouskäytöstä on Vuosangassa poistunut tai on poistettu alueita sitä ilmoittamatta. On tärkeää tietää kaikkien sellaisten alueiden sijainnit, laajuudet ja maankäyttömuodossa tapahtuneiden muutosten ajankohdat. Arvioitaessa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun valtioneuvoston asetuksen (YVAA, 713/2006) 6 §:n 1 momentin 2f kohdan soveltumista Vuosangassa tulee olla käytettävissä riittävät tiedot puuston pysyvän poiston alueiden kumulatiivisesta pinta-alasta.

Metsähallitus on esittänyt 22.9.2010 Yhdistykselle, että pinta-alaltaan lähes 3400 hehtaarin laajuisen Vuosangan maalialueen maankäyttömuoto olisi muuttunut 23.4.2008 eikä alue enää sen jälkeen olisi ollut ML:ssa tarkoitettua metsätalousaluetta. Hieman myöhemmin, 18.11.2010, on Metsähallitus kuitenkin esittänyt Yhdistykselle, että kyseinen maalialue olisi sittenkin ML:ssa tarkoitettua metsätalousaluetta, vaikkakin vastaus on nähtävästi yksiselitteinen vain, mikäli "metsätaloustoimintaa" ylipäänsä harjoitetaan vain ML:ssa tarkoitetuilla metsätalousalueilla. Yhdistyksen käsityksen mukaan Metsähallitus olisi sen jälkeen pyörtänyt uudelleen käsityksensä ja katsoisi, ettei maalialue olisikaan metsätalousaluetta.

YVAA 6 §:n 1 momentin 2f kohdassa tarkoitettu puuston poisto on Vuosangassa toteutunut huomattavasti yli 200 hehtaarin laajuisella alueella. Vaikka kyseiset hakkuut ovat huomattavalta osin jopa noin 10 vuoden takaisia, koskevat ne vaikutusten kumulatiivisuuden huomioonottamisveloitteen vuoksi Vaihekaavan kannalta ajankohtaisia ja ylipäänsä tuleviakin YVA-tarkasteluja.

Yhdistys pitää välttämättömänä pyrkiä huolehtimaan siitä, että vastaisuudessa ei YVA-veloitteita voitaisi Vuosangassa harhaanjohtavin eikä virheellisinkään perustein ohittaa. Siihen Yhdistys tarvitsee ajantasaista tosiasiatietoa muun muassa Vuosangan tähänastisesta YVAA 6 §:n 1 momentin 2f kohdassa tarkoitettusta puuston poistosta.

Ympäristöministeriö on antanut 15.6.1999 asiassa 3/579/99 päätöksen, jossa on

---

²³ Vuosangan harjoitusalueen laajennusalueiden luontoselvitys, FCG Finnish Consulting Group Oy, 2011.

katsottu, että Vuosangan maalialueen perustaminen ei edellyttäisi hankeperusteista YVA-arviointia. Päätöksessä on arvioitu silloisen YVA-asetuksen vastaavan kohdan ehdon toteutumista laskemalla yhteen Vuosangan maalien pinta-aloja, eli on katsottu, että puuston pysyvästi poistoa tuli toteutumaan.

Ympäristöministeriön päätös tulee ottaa huomioon arvioitaessa YVAA 6 §:n 1 momentin 2f kohdan soveltumista Vuosangan maalialuehankkeeseen, sillä siihen nojautuen on Vuosangassa toteutettu muun muassa kaikki myöhemmät maankäyttömuodon muutoksia koskeneet hakkuuhankkeet. Ne ja kaikki muut kumulatiivisesti ja synergisesti vaikuttavat asiaa koskevat hankkeet tulee ottaa tarkasteluun arvioitaessa mainitussa momentin kohdassa tarkoitetun puuston pysyvästi poiston pinta-alaa.

Mainitussa ympäristöministeriön päätöksessä on esitetty, että maalialueen 23 erillistä kolmen hehtaarin laajuista maalia olisivat kattaneet yhteensä noin 70 hehtaarin laajuiset alueet, ja on viitattu lisäksi eräiden muiden kohteiden vähäisempiin pinta-aloihin. Ympäristöministeriön päätös on perustunut asiassa puuston pysyvästi poiston pinta-alana pidettyyn näin saatuun noin 80 hehtaarin yhteispinta-alaan sovellettaessa silloin voimassa olleen YVA-asetuksen (268/1999) 6 §:n 2c kohtaa. Päätöstä annettaessa on täytynyt olla selvää, että puusto ei ollut tulossa poistumaan pysyvästi vain kyseisistä kolmen hehtaarin laajuisista maaleista, vaan tykistön sirpalevaikutuksen ja ampumatoiminnan epätarkkuuden johdosta lisäksi yhteensä vähintään noin 1000 hehtaarin laajuiselta alueelta niiden ympäristöstä. Puolustusvoimat ilmoittaa sirpalevaikutuksen etäisyydeksi 300 metriä. Sillä etäisyydellä sirpale voi vielä läpäistä puun. Puuston poistamiseen pysyvästi riittää vähäisempikin puiden vaurioutuminen. YVA-kynnys on ylittynyt moninkertaisesti, mutta YVA on jätetty tekemättä. Tilanne vallitsee edelleen.

Kysisessä kanteluasiassa annetussa metsähallituksen selvityksessä on esitetty, että YVAA 6 §:n 1 momentin 2f -kohdan soveltamisen kannalta ei maankäyttömuutoksilla olisi mitään merkitystä ja että alueella ei olisi kysymys puuston poistosta, vaan alueella säilytettäisiin ja ylläpidettäisiin sen käyttötarkoituksen mukainen, Puolustusvoimien määrittelemä metsäpeitteisyys. Väite on perustavan laatuselta virheellinen ja osoittaa Yhdistyksen mielestä Metsähallituksen piittaamattomuutta YVAA:sta ja useista YVA-direktiivin nojalla annetuista Euroopan Unionin tuomioistuimen antamista ratkaisuksista, joissa muun muassa vaikutusten kumulatiivisuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota.

YVAA:ssa ei ole säädetty "Puolustusvoimien määrittelemän metsäpeitteisyyden" ylläpitämisestä, vaan puuston pysyvästi poistosta. Vuosangassa toteutuneissa tykistön yhteensä useiden satojen hehtaarien laajuisissa maaleissa ei tule kasvamaan eri-ikäisiä metsikköjä eikä maalien ja niitä ympäröivien alueiden metsäpeitteisyys, mitä sillä sitten tarkoitetaan, ole Metsähallituksen väittämällä tavalla Puolustusvoimien määriteltävissä niin kauan kuin kovapanosammuntoja raskailla aseilla suoritetaan.

Kysymys on ennenkaikkea siitä, kuinka laajalla alueella puuston pysyvä poiston on tarkoitettu toteutuvan, se on toteutunut, on toteutumassa tai tulee todennäköisesti toteutumaan YVAA:ssa tarkoitetulla tavalla.

Vuosangassa ylittyy myös harkintaperusteisen YVA-arvioinnin tarvekynnys usealla eri perusteella.

Vaihekaavasta ja siihen liittyvistä asiakirjoista ei ilmene, että YVA-arvioinnin tarve olisi niissä otettu tarpeellisella tavalla huomioon.

7.6. Meluvaikutusten riittämätön selvittäminen ja huomioon ottaminen

Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueelle laadittu Vuosangan ympäristömeluselvitys²⁴ on valmistunut 3.4.2008. Siton raportissa on esitetty Vuosangan ympäristömeluselvitykseen perustuva Vuosangan 55 dB LAeq -melualue, jossa väitetään otetun huomioon Vaihekaavan valmistelussa Vuosankaan suunniteltu ampumatoiminnan muutos. Siton raportissa esitetty Vuosangan 55 dB LAeq -melualue on esitetty Vaihekaavassa kaavamerkinnällä me/v.

Kuntayhtymän toimeksiannosta laadittuun Siton raporttiin sisältyvästä Vuosangan ympäristömeluselvityksen tulosten arvioinnista on vastannut asiantuntija, joka oli ollut itse hieman aikaisemmin tekemässä samaa Vuosangan ympäristömeluselvitystä toisessa konsulttiyhtiössä. On ilmeistä, että seikka osaltaan selittää jäljempänä esitettyjen Vuosangan ympäristömeluselvityksen olennaisten virheiden ja puutteiden riittämätöntä huomioon ottamista Vaihekaavan vaikutusten arvioinnissa.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa viitattu Uudenmaan ELY-keskuksen lausunto (Dnro UUDELY/191/07.00/2010) on liitetty Kainuun ELY-keskuksen Yhdistykselle antamaan lausuntoon (Dnro KAIELY/1/07.04/2010) ja samalla lähetetty jakelulistan mukaan Vaasan hallinto-oikeudelle viittaamatta mihinkään hallinto-oikeutta koskevaan asiaan. Yhdistys olettaa, että Kainuun ELY-keskuksen tarkoitus on ollut esittää lausunto lisäselvityksenä hallinto-oikeudessa tuolloin vireillä olleessa asiassa, joka koski Yhdistyksen tekemää valitusta Kainuun ELY-keskuksen antamasta päätöksestä, jonka mukaan Vuosangassa raskailla aseilla harjoitettavalle ampumatoiminnalle kokonaisuutena ei tarvittaisi ympäristölupaa. Asia on nyttemmin vireillä korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jolle Yhdistys on Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnon valituksensa liitteenä esittänyt.

Mainitussa Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnossa ei ole kiinnitetty huomiota esimerkiksi siihen, että Vuosangan ympäristömeluselvityksestä eivät ilmene siinä käytettyyn melumalliin syötetyt lähtöarvot ja ettei siihen ole sisällytetty kaikkia meluisimpia Vuosangassa runsaasti käytettyjä aseita (kuten haupitsi 122 H). Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnossa esitetty väite, että meluselvitykset Vuosangasta olisivat maakuntakaavoituksen tarkkuustasolle riittäviä, ei perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin siitäkään syystä, että Uudenmaan ELY-keskus ei ole vaivautunut tutkimaan ja selvittämään asiaa riittävästi.

Vahvistetun kaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Puolustusvoimien laatiman laskennallisen meluselvityksen mukaan olisi ollut todettavissa, että Vuosangan meluvyöhyke (55 dbA) olisi ulottunut silloisen ampuma- ja harjoitusalueen rajojen ulkopuolelle ja että tarvittavia lisäselvityksiä olisivat mm. Vuosangan ympäristömeluselvitys ja mahdolliset luonto- ja ympäristöselvitykset.

Samassa kaavaselostuksessa on lisäksi on esitetty, että Vahvistetussa kaavassa osoitettaisiin Vuosangan osalta ampuma- ja harjoitusalueen toteutunut maankäyttö ja että näin ollen olisi voitu todeta, että ampuma- ja harjoitusalueen meluvaikutukset eivät merkittävästi muuttuisi silloisesta "nykyisestä" tilanteesta. Vaihekaavassa osoitettavat meluvaikutukset ovat kuitenkin muuttuneet ja tulevat jatkossakin muuttumaan merkittävästi tuosta "nykyisestä" tilanteesta.

²⁴ Akukon Oy, Vuosangan ampuma-alue, Ympäristömeluselvitys, 20.3.2008.
http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Aluidenkaytto/Akukon_073069_1_1_Vuosanka_ampuma_ja_harjoitusalue_Meluselvitys_liitteinen.pdf (1.5.2012).

Vaihekaavan yleispiirteinen luonne ei salli melualueen merkinnän esittämistä ohjeellisena. Kainuun maakuntakaavajärjestelmän tarkoituksenmukainen toimivuus nimenomaan edellyttää, että melualueen rajausta perustuu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin, jolloin sitä ei ole aihetta esittää ohjeellisena eikä informatiivisena ja jolloin sen tulkinta on selkeää ja oikeusvaikutukset ennalta tunnettuja. Merkintä on esitetty Vaihekaavan kaavaselostuksessa paikoin ohjeellisena, paikoin informatiivisena, mistä aiheutuu lisäsekaannusta. Nähtävästi Vaihekaavan valmistelussa ei ole voitu katsoa, että me/v -melualue perustuisi riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin, jolloin on turvaututtu hämärtävään laatumääreeseen. Ohjeellisena tai informatiivisena esitetty melualueen rajausta ei turvaa lain tarkoituksen eikä yhdenvertaisuuden toteutumista. Kyseessä ei ole myöskään maakunnallisista lähtökohdista määritelty alueiden käytön periaate ja aluevaraus, jotka täsmentyisivät kunnan alueiden käytön suunnittelussa. (HE 101/1998 vp)

Kaavamerkinnän esittäminen ohjeellisena ilmentää sen perusteena olevien tutkimusten ja selvitysten riittämättömyyttä. Kyseisen kaavamerkinnän pääperusteena nähtävästi oleva Vuosangan ympäristömeluselvitys on suorastaan kelvoton olennaisella tavalla oikeusvaikutteisen me/v -melualueen osoittamiseen, vaikka alueen pääasiallisen melun aiheuttaisivatkin ne kahdeksan raskasta asetyyppiä, jotka on sisällytetty melun leviämismallinnukseen perustuvaan Vuosangan ympäristömeluselvitykseen.

Vuosangan ympäristömeluselvityksessä tehty melun leviämismallinnus perustuu lähtöarvoihin, jotka ovat suurimmaksi osaksi puutteellisia, virheellisiä, tai jotka eivät ilmene ympäristömeluselvityksestä. Ympäristömeluselvityksessä esitettyjen ja siitä sekä sen viiteluettelon asiakirjoista ilmenevien seikkojen perusteella on katsottava, että Vaihekaavassa esitetty ohjeellinen melualue perustuisi riittämättömiin selvityksiin ja tutkimuksiin, vaikka Vuosangassa jatkettaisiin nykyisen tykkikaluston käyttöä. Niin ei kuitenkaan nähtävästi tulla tekemään.

Kun kyseisistä kahdeksasta aseesta vain kahdelle on Vuosangan ympäristömeluselvityksessä esitetty edes vähäisiä, ristiriitaisia, räikeästi Puolustusvoimien oman meluohjeen vastaisesti mitattuja ja osin selvästi virheellisiä lähtöarvoja, kun asiassa käyttökelpoisia puuttuvia lähtöarvoja ei ole esitetty myöskään yhdessäkään aikaisemmin valmistuneessa saman konsultin tekemässä Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueiden ympäristömeluselvityksessä eikä Yhdistys ole löytänyt sellaisia muualtakaan, kun Yhdistys ei ole saanut lähtöarvotietoja eduskunnan oikeusasiamiehelle tekemällään kantelulla Maavoimien Esikunnan asiaa koskevista menettelyistä, kun Puolustusvoimat on kanteluasiassa todennut kaikki sillä olevat lähtöarvotiedot esittäneensä, kun ympäristömeluselvitykseen on sisällytetty vain Kainuun Prikaatin harjoituksia ja sen käyttämiä aseita, vaikka alueella ampuvat monet muutkin joukko-osastot raskailla aseilla, kun ympäristömeluselvityksestä on jätetty pois muun muassa erittäin meluisa raskas haupitsi 122 H, jota Kainuun Tykistörykmentti käyttää paljon, mutta joka ei sattunut olemaan käytössä ympäristömeluselvityksen mittauksia Vuosangassa tehtäessä ja niinollen jätettiin selvityksestä pois ja kun jotkut lähtöarvot on malliin joka tapauksessa pitänyt syöttää, on välttämättä pääteltävä, että tuntemattomiksi jääneet käytetyt lähtöarvot ovat mielikuvituksen tuotetta ja että näinollen me/v -melualuemerkintä on täysin perusteeton.

Mutta kun mahdollisen tulevan melualueen melua eivät edes ole aiheuttamassa Vuosangan ympäristömeluselvitykseen sisällytetyt tykit. Helmikuussa 2012 järjestetyn Vaihekaavan viranomaisneuvottelun muistion mukaan on Puolustusvoimien edustaja todennut neuvottelussa, että vuosina 2010 ja 2011 on koulutuksessa ollut tykkikalusto,

jolla ei ole voinut ampua Vuosangassa, mistä syystä ammunnoista on luovuttu. Sama edustaja on lisännyt, että ammunnat palaavat vuodesta 2013 lähtien Vuosankaan, jos vain KAIPR:n tykkikalusto muuttuu vuonna 2013 pienempikaliiperisemmaksi. Ehkä muuttuu, ehkä ei. Muistiosta ilmenee, että tykkimelun aiheuttajia joko ei tulla jatkossa käyttämään Vuosangassa lainkaan, tai sellaisiksi tullaan hankkimaan meluominaisuuksiltaan mitä todennäköisimmin huomattavasti nykyisestä kalustosta poikkeavia aseita.

Jo 28.4.2011 on Kainuun Tykistörykmentin komentaja kertonut useammalle hänelle tuona päivänä kuullusta tykistön ampumamelusta puhelimitse mielipiteensä esittäneelle ylävieksiläiselle näiden mukaan, että tykistö ei tule ampumaan Vuosangassa loppuvuonna 2011 eikä ollenkaan vuonna 2012. Havaitaan, että Puolustusvoimat voi järjestää tykistöharjoitukset koulutustehokkaasti vaihtoehtoisilla ratkaisuilla ilman Vuosankaa ja välttää heikentämästä harjoituksilla seudun Natura 2000 -alueiden suojeluarvoja. Kainuun maakuntakaavan valmistelussa on väitetty toistuvasti, että Vuosangan laajentaminen olisi Puolustusvoimille välttämätöntä ja että joukkojen, mukaanlukien tykistö, harjoitukset tulisi voida alueella toteuttaa. Väite on osoittautunut paikkansapitämättömäksi.

Maavoimien operaatiopäällikkö, prikaatikenraali Veli-Pekka Parkatti on esittänyt Kainuun Sanomat -lehdessä 22.2.2012 julkaistun haastattelun mukaan, että Kainuun Prikaati aloittaa uusitun taistelutavan kouluttamisen kesällä 2013 ja että *"tykistön puolella uudistus tarkoittaa, että yksittäiset tykit voidaan hajauttaa maastoon, sillä tuliasemat ottavat vastaan käskyjä omilla päätteillään"*. Uusilla pienempikaliiperisilla tykeillä suunnitellaan siis ammuttavan Vuosangassa vapaasti tykeittäin sijoitettavista tuliasemista. Vaihekaavan me/v -melualue sen sijaan perustuu nykykaluston tykkien ampumiseen rintamana vain harvoista pysyvistä, osin linnoitetuista tuliasemista.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa esitetty Natura-arvioinnin tarveharkinta ei perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin meluvaikutuksista. Siinä ei esitetä mitään edellä meluasiassa esille tuoduista virheistä, puutteista ja lainvastaisuuksista, joista osa edustaa mitä ilmeisimmin tietoista osallisten harhaanjohtamista. Vaihekaavan kaavaselostuksessa esitetyt ja käytetyt perusteet me/v -melualueen esittämiseksi ovat lisäksi kaikilta osiltaan vanhentuneita. Vahvistetun kaavan ja Vaihekaavan hyväksymisten välinen aika on noin viisi vuotta. Vaihekaavasta ei ilmene, että sen perusteena olevissa meluvaikutuksista tehdyissä tutkimuksissa ja selvityksissä olisi otettu ajan kulumisen, olosuhde- ja toimintamuutokset sekä muut asianmukaiset seikat riittävästi huomioon.

7.7. Vaihekaavassa esitettyjen kiinteistötietojen virheellisyydet

Vaihekaavan kaavaselostuksen mukaan on Vuosangan ampuma- ja harjoitusalue osoitettu Vahvistetussa kaavassa nykyisen toteutuneen maankäytön mukaisena ampuma- ja harjoitusalue -merkinnällä (EAH).

Vaihekaavassa on EAH -kaavamerkinnällä osoitettu useita yksityisten omistamia kiinteistöjä, jotka eivät sisälly EAH -alueeseen. Vaihekaavan kaavaselostuksessakaan ei ole esitetty, etteivät alueet sisälly Vuosankaan. Painoteknisillä syillä ei menettelyä ole hyväksyttävää perustella. Näinollen on katsottava, ettei EAH -aluetta ole osoitettu nykyisen toteutuneen alueiden käytön mukaisena.

7.8. Vaihekaavan alueen toimintoihin ja vaikutuksiin liittyvät epäselvyydet

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että suurin sotilasalue on Rovajärven ampuma-alue, jonka pinta-ala olisi noin 111 000 hehtaaria.

Lisäksi Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Kainuun Prikaati olisi alueen pääkäyttäjä, että Pohjois-Suomen Sotilasläänin joukko-osastot olisivat Vuosangan käyttäjiä, että Maavoimien Esikunta vastaisi maavoimien ampuma- ja harjoitusalueiden kehittämisestä ja käskisi alueiden kehittämis- ja ylläpitovastuut alaisilleen hallintoyksiköille ja että Pohjois-Suomen Sotilasläänin Esikunta vastaisi alueensa ampuma- ja harjoitusalueiden kehittämisestä ja ylläpidosta. Vaihekaavan kaavaselostuksesta ei ilmene mitkä joukko-osastot olisivat Vuosangan tosiasiallisia käyttäjiä, eli toiminnanharjoittajia ja selvilläolovelvollisia ja mitä vaikutuksia kukin toiminnanharjoittaja Vuosangassa aiheuttaa. Epäselvyys toiminnanharjoittajista ja näiden Vuosangassa käyttämistä raskaista aseista ilmenee muun muassa me/v-melualueen perusteena olevista selvityksistä.

Vaihekaavaehdotus perustuu olennaisilta osiltaan liian vanhoihin tietoihin, tutkimuksiin ja selvityksiin. Edellä on muun muassa tuotu esille, että Kainuun Tykistöprikaati on lopettanut tykistön kovapanosammunnat Vuosangassa huhtikuusta 2011 alkaen.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Vuosangan ampumarjoitusten ajankohdat olisivat sidoksissa nykyiseen koulutus- ja palvelukseenastumisjärjestelmään. Lausumasta ilmenee, ettei Vuosangan ampumarjoitusten ajankohtien määrittämisessä oteta huomioon seudun Natura 2000 alueiden -suojeluarvoja eikä paikallisten asukkaiden erityisiä tarpeita, kuten lakisääteistä velvoitetta päästää karja kesäisin ulos.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Vuosangassa varomääräyksen D1.4 mukainen vastuullinen hoitaja olisi Kainuun Prikaati. Kyseessä olevat toiminnan erityispiirteet, kuten melu, ja ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (YVA-laki, 468/1994) mukainen ympäristövaikutusten arviointivelvoite huomioon ottaen on välttämätöntä, että Vaihekaavan kaavaselostuksesta ilmenevät ympäristönsuojelulain (86/2000) mukaiset alueen toiminnanharjoittajat ja selvilläolovelvolliset sekä YVA-laissa tarkoitetut hankevastaavat ja että Vaihekaavaehdotus perustuu osaltaan vastuullisten tahojen tunnistamiseen. Vastuullisen hoitajan nimeäminen on riittämätöntä ja oikeudellisesti ylävieksiläisten kannalta merkityksetöntä. Tiedon puuttuminen Vaihekaavasta ilmentää osaltaan tutkimusten ja selvitysten olevan riittämättömiä.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että Kainuun Prikaatin joukkoyksiköistä Kainuun Tykistörykmentti järjestäisi saapumiserittäin kaksi valmistavaa ampumarjoitusta ennen valtakunnallista tykistön ja kranaatinheittimistön ampumarjoitusta [Rovajärvellä], että Kainuun Tykistörykmentin omat ampumarjoitukset pidettäisiin kevään saapumiserän osalta huhti - toukokuun aikana sekä syksyn saapumiserän osalta loka - marraskuun aikana 4–5 vrk:n mittaisina harjoituksina ja että Kainuun Tykistörykmentin ampumarjoitukset olisi pidetty nykyisessä harjoitusjärjestelmässä joko Vuosangassa tai Rovajärvellä.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa jatketaan, että Rovajärvi soveltuisi alueen suuren koon takia erinomaisesti tykistön ampuma- ja harjoitusalueeksi, myös valtakunnallisille harjoituksille, että kaluston ja henkilöstön kuljettaminen Rovajärvelle olisi kuitenkin kallista, että Rovajärvi olisi koko valtakunnan tärkein harjoitus- ja ampuma-alue, ja että se soveltuisi kaikkien aselajien käyttöön.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa lisätään, että Vuosangassa voitaisiin nykyisellä alueella toteuttaa tykistön valmistavia ampumarajoituksia osalla tykkikalustosta, että Vuosangan laajentaminen mahdollistaisi useampien tuliasemien ja tulenjohtopaikkojen käyttämisen, mutta että laajentaminen ei kuitenkaan mahdollistaisi merkittäviä muutoksia ampumarajoitusten asejärjestelmiin eikä ampumarajoitusten laajuuteen.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa lisätään vielä, että Puolustusvoimien taktisen harjoittelun päämääränä olisi, että eri aselajien välistä yhteistoimintaa pystyttäisiin harjoittamaan taisteluharjoituksissa ja taisteluammunnoissa ja että sijoittamalla tykistön tuliasemia uudelleen saataisiin siirrettyä myös aiheutuvia meluhaittoja vähemmän asutuille alueille.

Vaihekaavan toisen viranomaisneuvottelun muistiosta ilmenee, että Vuosangassa ei voida ampua osallakaan nykyisestä tykkikalustosta. Vaihekaavan kaavaselostuksesta ilmenee tältäkin osin, että Vaihekaavaehdotus perustuu pahoin vanhentuneeseen tietoon ja että Kainuun Tykistörykmentin jo toteutettu kaikkien tykistöammuntojen suorittaminen Rovajärvellä on hyvin perusteltu ratkaisu.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa esitetty väite, että kaluston ja henkilöstön kuljettaminen Rovajärvelle olisi kallista, on harhaanjohtava, perusteeton sekä yksipuolisesti ja ammattitaidottomasti rajattu. Huomioon tulisi ottaa kaikki taloudelliset vaikutukset kyseiseltäkin osin. Sitäpaitsi, Kuntayhtymä on jättänyt antamatta Yhdistykselle tämän lukuisista pyynnöistä huolimatta asianmukaisia laskelmia väitetyistä kuljetuskustannuksista, ja on sen sijaan vastannut Kyläyhdistykselle siirtävänsä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) vastaisesti kysymyksen Sito Oy:n ratkaistavaksi.

Väite meluhaittojen siirtämisestä vähemmän asutuille seuduille on virheellinen. Vaihekaavaehdotuksessa osoitettu Vuosangan melualue me/v ei ole miltään asutuksen puoleiselta osaltaan etäämpänä asutuksesta kuin olisi nykyisen Vuosangassa harjoitetun toiminnan melualue. Päinvastoin, se on useilta osiltaan lähempänä asutusta ja olisi vielä huomattavasti lähempänä, mikäli melualueen raja ei perustuisi olettamalla ja arvaamalla saatuihin tietoihin.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että laajennuksen myötä Vuosangan tehokkaampi ja turvallisempi käyttö vähentäisi tarvetta lisätä Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueen käyttöä, että tämä puolestaan hillitsisi Puolustusvoimien kuljetuskustannusten lisääntymistä ja pitkämatkaisesta liikenteestä aiheutuvia haittoja niin Kainuussa kuin myös Lapissa.

Väitteet ovat jyrkästi ristiriidassa Kainuun Tykistörykmentin omaksuman nykyisen toimintatavan kanssa.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että laajennuksen perusteena olisivat myös poikkeusolojen valmiuteen liittyvät kysymykset.

Poikkeusolojen valmiuteen liittyvä väite kohdistuu Vaihekaavan kaavaselostuksessa nimenomaan ja erityisesti Vuosankaan. Kysessä olevat väitetyt poikkeusolojen valmiuteen liittyvät kysymykset eivät voisi olla perusteena vaihtoehtoisissa VE2 ja VE0, mikäli väite olisi kelvollinen Vuosangan laajennuksen perusteeksi. On lisäksi selvää, että voidakseen olla totta tulisi väitteessä tarkoittaa poikkeusoloja, joiden vallitessa astuisivat poikkeusolojen säädökset joka tapauksessa voimaan ja Vuosangan sijainti ja sille Vaihekaavassa osoitettu alue rajoineen tulisivat olemaan merkityksettömiä poikkeusolovalmiudesta huolehtimisen kannalta. Myöskään ei väitteellä selvästikään

voida tarkoittaa esimerkiksi poikkeusolojen valmiuteen liittyvien varastojen tai muiden valmiuksien rakentamista Vaihekaavan EAH -alueille. Väite on perusteeton, tarkoitushakuinen ja harhaanjohtava.

7.9. Eräitä muita selvittämättä jätettyjä vaikutuksia

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty, että ampuma- ja harjoitustoiminnan vaikutuksia Vuosangan alueen pintavesiin on tutkittu v. 2010 toteutetulla pintavesien ja sedimenttien tarkkailututkimuksella. Vesinäytteitä on otettu riittämättömästi. Vertailua ei ole tehty asianmukaisesti eikä vaikutusten kasautumista ole otettu huomioon.

8. MRA 10 §:ssä edellytetyjen tietojen jättäminen esittämättä

8.1. Esittämättä jätetyt suunnittelun tavoitteet ja esillä olleet vaihtoehdot

Vaihekaavaa laadittaessa ei ole MRL 9 §:n (202/2005) edellytetysti tarpeellisessa määrin selvitetty tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutuksia.

Vaihekaavassa tai siihen liittyvissä asiakirjoissa ei ole esitetty MRL 29 §:n 2 momentin mukaisesti kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi tarpeellisia tietoja siten kuin MRA:ssa tarkemmin säädetään ja tarkoitetaan.

Vaihekaavaa valmisteltaessa ei ole tiedotettu mahdollisista vaihtoehdoista MRL 62 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla.

Vaihekaavassa tai siihen liittyvissä asiakirjoissa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti suunnittelun lähtökohtia, tavoitteita eikä esillä olleita vaihtoehtoja. Vaihekaavassa tai siihen liittyvissä asiakirjoissa ei ole myöskään esitetty saman momentin 7 kohdassa tarkoitettulla tavalla perusteita kaavaratkaisun valinnalle. Vaihekaavan ratkaisuvaihtoehtojen vertailu on ollut epätasapuolista

Vaihekaavan valmistelussa laaditussa Siton raportissa on esitetty kolmen vaihtoehtoisen alueidenkäyttöratkaisun vertailua, mutta ei suositusta minkään tietyn kaavaratkaisun valitsemiseksi.

Vaihekaavan valmistelussa 28.2.2008 järjestetyn viranomaisneuvottelun²⁵ muistion mukaan ympäristöministeriö on korostanut olevan erityisesti syytä kiinnittää huomiota eri vaihtoehtojen tasapuoliseen tarkasteluun. Vaihekaavan valmistelussa esitetty tarkastelu ei ole tasapuolinen. Sitä ilmentää muun muassa se, että vaihtoehtoa VE2 on siinä olennaisesti muutettu perustelua esittämättä, OAS:ssa esitetystä vaihtoehdon rajauksesta piittaamatta ja osallisille muutoksesta tiedottamatta. Tällä perusteettomalla muutoksella on VE2:n ja VE1:n välinen vertailu vääristetty kohtuuttomasti VE2:n valinnan vastaiseksi.

Noin 100 kilometrin päässä varuskunnasta sijaitseva VE1 (n. 17 650 ha) riittäisi Vaihekaavan valmistelun mukaan yksin täyttämään Puolustusvoimien ampuma-

²⁵ Kainuun 1. vaihemaakuntakaava. Vaihekaavan valmistelun pöytäkirjat ja muistiot. Viranomaisneuvottelut.

http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Aluidenkaytto/MUISTIO_viranomaisneuvottelu_ALLEKIRJOITETTU.pdf (1.5.2012).

aluetarpeet Kainuussa. Sitä suurempi ja Kajaanissa varuskunnan lähellä sijaitsevana koulutustehokkaampi VE2 (n. 18 300 ha) ei tarkoitukseen Vaihekaavan valmistelun mukaan riittäisi, vaan sen lisäksi tarvittaisiin OAS:n vastaisesti edelleenkin Vuosangan nykyinen alue (n. 13 850 ha). Muutettu VE2 olisi näinollen pinta-alaltaan yhteensä noin 32 150 ha. On selvää, että jotain erittäin olennaista on asiasta jätetty osallisille esittämättä.

Siton raportin liitteenä 3 on 'Puolustusvoimien tekemä vaihtoehtojen vertailu toimintansa kannalta' -taulukko, mihin myöskään ei kaavaratkaisun valintaa voida perustaa. Vertailussa on esitetty lukuisia selvästi olennaisen virheellisiä väitteitä. Taloudellisten vaikutusten vertailua on esitetty siinä vain ympäripyöreillä kuvauksilla. Siinä on esitetty, että "*vaihtoehto 1*" olisi Puolustusvoimien esitys. Siton raportissa on esitetty arvio kunkin kaavaratkaisun kokonaiskustannuksiksi. Vaihtoehto VE1 maksaisi noin 3 miljoonaa euroa, vaihto VE2 84 miljoonaa euroa ja vaihtoehdossa VE0 olisivat kuljetuskustannukset 190 000 euroa. Lukuisista Kuntayhtymälle esittämistään pyynnöistä huolimatta ei Yhdistys ei ole onnistunut saamaan kustannuslaskelmia, joihin väitetut kokonaiskustannukset perustuisivat. Kuntayhtymä on siirtänyt pyynnön Sito Oy:lle vastattavaksi, mikä ei ole asian- eikä lainmukaista. Menettely olla tietoa antamatta on sisällytetty eduskunnan oikeusasiamiehelle 6.6.2011 Yhdistyksen tekemään vireillä olevaan kanteluun.

Yhdistyksellä ja todennäköisesti huomattavalla osalla muista osallisista ei ole ollut tietoa VE2:n olennaisesta muutoksesta ennen Maakuntahallituksen 9.11.2009 tekemää ratkaisua. Yhdistykseltä ja muilta osallisilta on asiassa evätty tehokkaat vaikutusmahdollisuudet.

Vaihekaavasta ja siihen liittyvistä asiakirjoista sekä tästä valituksesta ja siinä esille tuoduista Kuntayhtymän menettelyistä ilmenee, että suunnittelun tosiasiallisena päätavoitteena on ollut Vuosangan laajentaminen ja muiden vaihtoehtojen sulkeminen pois eikä vaihtoehtojen aito vertailu. Kaikki Vuosangan ohella tarkastellut vaihtoehdot ovat olleet mukana vain, koska vaihtoehtovertailulta ei ole katsottu voitavan kokonaan välttyä. Vahvistetun kaavan valmistelussa siihen oli ensin pyritty ja siinä epäonnistuttu.

Todellista tavoitetta ilmentää sekin, että Kuntayhtymä on antanut 19.10.2009 päivätyssä kirjeessään Dnro 827/09 Pohjois-Suomen Sotilasläänin Esikunnalle vain muutaman työpäivän antaa lausunto kuudesta täysin uudesta vaihtoehdosta ja on itse käyttänyt 3.11.2009 saamansa lausunnon arviointiin ja tarpeelliseen vertailuun enintään kolme työpäivää, joiden jälkeen Maakuntahallitus on päättänyt 9.11.2009 valita Vuosangan laajentamisen ainoana jatkovalmisteluun. Lisäksi, maakuntajohtaja Alpo Jokelainen oli sitä ennen todennut 10.10.2009 Yhdistyksen vieraana Ylä-Vieksillä käydessään, että vaihtoehtojen esittäminen olisi ollut silloin jo liian myöhäistä. Silti on maakuntajohtajan vierailu esitetty Vaihekaavan kaavaselostuksessa osallistumisena ja vuorovaikutuksena.

Vertailun ja Yhdistyksen esittämien vaihtoehtojen vertailuun ottamisen kokemista Kuntayhtymässä vastenmieliseksi ilmentää oivallisesti, että vertailuun on otettu mukaan Kuhmon Jonkerin seudun erämaa-alue aivan Venäjän rajan pinnassa. Jokainen Suomen turvallisuuspolitiikan alkeista jotain ymmärtävä taho, mukaanlukien Maakuntahallitus, tietää oitis, ettei Jonkeri ole ollut todelliseksi tarkoitettu vaihtoehto. Se on provosoiduttu ottamaan mukaan, kun on haluttu purkaa Yhdistyksen asiallisten ehdotusten johdosta kihonnutta kiukkua. Esikunnan lausunnossa on Jonkerista todettu: "*Alue on liian lähellä Venäjän rajaa*".

On selvää, että Vuosangan laajentamisen valinta Vaihekaavan ratkaisuksi on tosiasiallisesti tehty jo lausunnon pyytämiseen mennessä, eli ennen tutkimuksia ja selvityksiä. Sellaisessa tilanteessa annettava lausunto, etenkin kun lausunnonantaja itsekkin on jo ennen lausuntonsa antamista ajanut lausunnon tekemäänsä valintaesitystä, on soveltumaton Vaihekaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi.

Kuntayhtymä on pyytänyt 19.10.2009, Siten raportin valmistumisen jälkeisenä maanantaina, pikaisesti Pohjois-Suomen Sotilaslääniltä (PSSLE) lausuntoa kuudesta uudesta vaihtoehdosta. Vasta tästä lausuntopyyntökirjeestä ilmenee ensimmäisen kerran, että Kuntayhtymä (Kainuun Liitto) olisi suorittanut oma-aloitteista mahdollisten vaihekaavan ampuma-aluevaihtoehtojen kartoittamista. Se on lisännyt Yhdistyksen esittämiin neljään vaihtoehtoon vielä kaksi muuta aluetta.

Aikaa lausunnon antamiseen on lausuntopyyntöissä annettu 3.11.2009 saakka, noin 8 työpäivää. On selvää, että asetettu määräaika ei ole ollut riittävä suhteessa pyydetyn lausunnon aihepiiriin ja tarvittuun harkinnan laajuuteen. Lausunnon antamiselle asetettavan määräajan riittävyydestä on hallituksen esityksessä HE 72/2002 vp todettu: *"Harkinnassa tulisi ottaa huomioon muun ohella selvityksen antajan tosiasialliset mahdollisuudet hankkia selvityksen kohteena olevat tiedot"*. Maakuntahallituksen 9.11.2009 pidettäväksi tulossa olleen kokouksen ajoitus ei ollut oikeutettu peruste rajoittaa asian käsittelylle varattua aikaa.

Kukin PSSLE:n lausunnon tarkastelluista uusista aluevaihtoehdoista on pinta-alaltaan noin 30 000 hehtaaria. Siten lähes puolet jokaisesta olisi ollut ylimääräistä sovitteluvaraa Vaihekaavan ratkaisua haettaessa. Kullekin niistä, tarvittaessa alueiden rajauksia tarkistaen, olisi PSSLE:n pitänyt sovittaa ja suunnitella ampuma- ja harjoitusalue toiminta vähintään sillä tarkkuudella, että tuloksia olisi voitu käyttää kaikkien 10 esille nousseen vaihtoehdon asianmukaiseen vertailuun siten, että yhdeksän niistä olisi voitu perustellusti poissulkea. Tasapuolisen, erityisesti sotilasasioihin keskittyvän sekä riittäviin selvityksiin ja tutkimuksiin perustuvan lausunnon aikaansaamisen on katsottava olleen lähtökohtaisesti mahdotonta annetussa ajassa. Ilmeisesti kiire on sopinut myös PSSLE:lle, koska se ei ole pyytänyt lisää aikaa lausunnon antamiselle.

Lausuntopyyntöissä on pyydetty PSSLE:n arviota kyseisten vaihtoehtojen soveltuvuudesta Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueeksi. Etenkin on pyydetty arviota soveltuvuudesta raskaiden aseiden harjoitustoimintaan korvaamaan "nykyistä" Vuosankaa tai siihen suunniteltuja laajennusalueita. Lisäksi on pyydetty esittämään ne alueet, joiden osalta PSSLE pitäisi *"mahdollista jatkotarkastelua tarpeellisena"*. Lausuntopyyntöön liitettynä on ollut paikkatietoaineistoa alueista, muun muassa niillä sijaitsevasta ja niitä ympäröivästä asutuksesta.

PSSLE:n lausunnon arvioitu muun muassa vaihtoehtojen ympäristöekologista järjestyttä. Lausunnon tosiasiallisesti esitetty muun muassa, että kahden erillään sijaitsevan ampumatoiminnan sijoittaminen yhdelle ja samalle alueelle ei olisi ympäristöekologisesti järkevää, kuten ei myöskään maaperää muokkaavan toiminnan siirtäminen EU:n pienvesirikkaimmalta, ojitamattomalta ja äestämättömältä, vaivatta luonnonmukaiseksi palautuvalta Vuosangan alueelta ojitetulle ja äestetylle vähävesistöiselle alueelle. PSSLE on ottanut kantaa alueiden ympäristön asukkaiden etuihin ja kokemaan haittaan. Joissain vaihtoehdoissa maakuntien välillä tarvittavan

yhteistyön on PSSLE arvioinut olevan este. Sen sijaan vaihtoehtojen soveltuvuudesta ampuma-aluekäyttöön tai soveltuvuudesta Vuosangan korvaajaksi ei PSSLE:n lausunnossa esitetä mitään merkityksellistä.

Kuntayhtymä on siirtänyt toimivaltaansa kyseiselle asianosaiselle hankkeen edunsaajataholle käytettäväksi asiaankuulumattomalla tavalla tarkasteluun "tarpeellisuusharkintaisesti". PSSLE:n lausunnosta ilmenee, että PSSLE on ryhtynyt asiassa sellaiseen vaikutusten arviointiin, jota siltä ei lausuntopyynnössä ole pyydetty ja johon sillä ei varsinkaan ole ollut osaamista. Vaihekaavaan liittyvästä asiakirja-aineistosta ei ilmene, että PSSLE:n lisäksi olisi mikään muu taho suorittanut kyseisten vaihtoehtojen vaikutusten arviointia.

Asiassa nimenomaan toimivaltaiselle Kainuun maakuntakaavan vaikutusten arvioinnin työryhmälle ei ole järjestetty arvioinnin ohjausmahdollisuutta. Työryhmä ei puolestaan ole huolehtinut toimivaltansa luovuttamattomuudesta. Se on kokoontunut 17.9.2009 ja seuraavan kerran Maakuntahallituksen kyseisen kokouspäivän jälkeisenä päivänä 10.11.2009. Kuutta vaihtoehtoa koskeva arviointihanke on käynnistetty ja päätetty päivämäärien välisenä aikana.

Jälkimmäisessä edellä mainituista kokouksista on työryhmä saanut kokousmuistion²⁶ mukaan Kuntayhtymän suunnittelujohtajalta (kokouksen puheenjohtajalta) tilannekatsauksen Maakuntahallituksen edellispäiväisistä päätöksistä. Muistiosta ilmenee, että PSSLE:n lausunnon tekoon osallistunut ja ehkä sen laatinutkin PSSLE:n nimittämä työryhmän jäsen on ryhtynyt kokouksessa PSSLE:n lausunnon esittelijäksi seuraavasti: *"Pohjois-Suomen Sotilasläänin Esikunta pyysi lausuntopyyntöä valmisteltaessa kommentteja Maavoimien Esikunnasta. Lausuntopyynnössä esitetyillä vaihtoehtoisilla alueilla olisi samanlaisia vaikutuksia kuin vaihtoehdolla VE 2 etenkin ampuma- ja harjoitusalueen perustamisen kustannusten ja ihmisiin kohdistuvien vaikutusten osalta. Sotinpuron ampuma- ja harjoitusalueen koko ja kapasiteetti on riittämätön Kainuun Prikaatin tarpeisiin."* Jo edelle lainattu osa esittelystä on sisältänyt useita olennaisia ja ilmiselviä perusteettomuuksia ja epä johdonmukaisuuksia. Nekään eivät ole saaneet työryhmää ryhtymään asiassa tarpeelliseen vaikutusten arvioinnin ohjaukseen, olkoonkin, että se olisi ollut jo päivän myöhässä.

PSSLE:n lausunnon varsinainen lausunto-osuus on noin kahden (2) sivun mittainen. Se koostuu vaihtoehtokohtaisista lyhyistä luetteloista irrallisia toteamuksia ja väitteitä. Siinä ei ole liitteitä eikä viitteitä.

Lausuntokierros on ollut teatteria. Sillä on nähtävästi pyritty muodollisesti täyttämään MRL 9 ja 29 §:n mukaiset velvoitteet vähimmäistasolla. Lausuntokierroksen näytelmällisyyttä ilmentää sekin, että jo 5.11.2009 on Kainuun Sanomat uutisoinut maakuntajohtajan tulevan esittämään 9.11.2009 Maakuntahallitukselle Vuosangan valitsemista jatkovalmisteluun. PSSLE:n lausunnon tutkimisaika on jäänyt Kuntayhtymässä enintään noin yhden (1) päivän pituiseksi. Aika on riittänyt Kuntayhtymälle nähtävästi sen johdosta, että esittelyratkaisu oli jo aikaisemmin tehty.

Tasapuolisuus ja aito vertailu on puuttunut PSSLE:n lausunnosta tyystin. Sitä ilmentää, että kaikista siinä esitetyistä yhteensä neljästäkymmenestä "perustelusta" on kolmekymmentäyhdeksän uusien vaihtoehtojen soveltuvuutta vastaan ja vain yksi on

²⁶ http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Aluidenkaytto/MU_10112009_internet.pdf (1.5.2012).

saanut etumerkikseen ±. Yhtään puoltavaa perustelua ei ole katsottu esittämisen arvoiseksi. Esimerkiksi uuden vaihtoehdon läheisyyttä Kainuun Prikaatin varuskunnasta tai olennaisesti keskeisempää sijaintia muiden varuskuntien suhteen ei ole esitetty myönteisiksi seikoiksi, jos ei kielteisiksikään. Kahden ampuma-alueen toimintojen yhdistämistä toiselle niistä ja kokonaishaittojen mitä ilmeisintä olennaista vähenemistä sen ansiosta ei nähtävästi ole pidetty minään etuna. Joitain vaihtoehtoja koskien on esitetty, että PSSLE joutuisi harjoittamaan sotilaallista suunnittelua muun puolustushallinnon kanssa, minkä on katsottu jostain syystä olleen kielteinen vaikutus. Samoin kielteistä on PSSLE:n lausunnon mukaan näyttänyt olevan, jos toimivalta asiassa olisi muulla puolustushallinnon taholla kuin sillä. Tämä kaikki on riittänyt Kuntayhtymälle sisällöllisesti, nähtävästi koska esittelyratkaisu oli jo aikaisemmin tehty.

Pohjoisen Maanpuolustusalueen Esikunta (PMPAE) on pitänyt 22.5.2007 Kajaanissa järjestetyssä niin sanotun Vuosangan yhteistyöryhmän kokouksessa esityksen²⁷ mahdollisista vaihtoehdoista Vuosangan toiminnoille: Alueen pitäisi olla alle 100 kilometrin päässä Kajaanista, sen tulisi olla hieman Vuosangan aluetta isompi ja sillä tulisi olla tietty optimimuoto. Esityksessä on väitetty, ettei uutta aluetta ollut löydetty. Väitteen johdosta on yhdistys hahmotellut tuolloin esimerkinomaiseksi vaihtoehdoksi Kassunkurun laajennuksen, myöhemmän VE2:n. Jokainen yhdistyksen esittämistä viidestä uudestakin vaihtoehdosta täyttää jokaisen PMPAE:n asettamista kriteereistä reilusti, lukuunottamatta hieman yli 100 kilometrin matkaa Sotinpuroon.

Kyseiset vaihtoehdot ovat edelleen yhtä selvittämättä kuin ne olivat lausuntopyyntöä esitettäessä.

Vaihekaavan Lähtökohdat ja tavoitteet -raportissa²⁸ on esitetty: *"Merkittävimmät selvitystarpeet kohdistuvat mm. ... eri vaihtoehtojen taloudellisiin vaikutuksiin sekä vaihtoehtojen toteuttamisedellytysten vertailuun."* Vaihekaavan valmistelussa ei ole esitetty asianmukaista vaihtoehtojen toteuttamisedellytysten vertailua, ei etenkin vaihtoehtojen VE1 ja VE0 välillä eikä etenkin taloudellisten vaikutusten välillä. Maakuntahallituksen päätös VE1:n valitsemiseksi jatkovalmisteluun on ollut perusteeton.

8.2. Esittämättä jätetyt yhteenvedot

Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaista asianmukaista yhteenvedoa kaavan vaikutusten arvioimiseksi suoritetuista selvityksistä, vaan ainoastaan luettelo osasta niitä ja eri yhteyksissä esitettyjä kuvauksia.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on esitetty Kuntayhtymän omana työnään tekemät Natura-arvioinnin tarveharkintaselvitykset yhdeksää Natura 2000 -aluetta koskien. Niissä kaikissa on todettu, ettei arviointia tarvittaisi. Näitä Vaihekaavan lainmukaisuuden kannalta keskeisiä selvityksiä ei ole mainittu edellä viitatussa luettelossa. Kuntayhtymä pyrkii tekemissään tarveharkinnoissa kumoamaan Siton raportissa esitetyn seitsemää aluetta koskevan päinvastaisen johtopäätöksen. Kun

²⁷ PMPAE: Ampuma- ja harjoitustoiminta Pohjoisella Maanpuolustusalueella. Vaihtoehdot Vuosangan toiminnoille. Uusi ampuma- ja harjoitusalue. Ns. Vuosangan yhteistyöryhmä 22.5.2007, Kajaani. Kokousmuistion liite 4.

²⁸ Kainuun 1. vaihemaakuntakaava. Selvitykset. Lähtökohdat ja tavoitteet. http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Aluidenkaytto/Lahtokohdat_ja_tavoitteet_30112009.pdf (1.5.2012).

otetaan huomioon, että Sito Oy:tä on pidettävä asiantuntevampana Natura-arvioinnin tarpeen asiantuntijana kuin Kuntayhtymää, on pidettävä välttämättömänä, että molempien tekemistä tarveharkintaselvityksistä esitetään yhteenveto, jossa selvitetään päinvastaisiin tuloksiin johtaneet seikat. Siton raportissa esitetty tulos jää voimaan, ellei sitä pystytä sulkemaan pois korkeimman hallinto-oikeuden ja EU:n tuomioistuminen oikeuskäytäntö huomioon ottaen.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on jätetty tuomatta esille keskeinen osa Kuntayhtymän toimeksiannosta Sito Oy:lle. Kuntayhtymän Materiaalipalveluiden 11.11.2008 laatimassa lopullisessa avoimen menettelyn tarjouspyynnössä 91/2008 vaihekaavan luonnosvaiheen vaikutusten arvioinnin toteuttamiseksi on esitetty: *"Vaikutusten arvioinnin tulee sisältää Natura-arvioinnin tarveharkintatarkastelut."* Sito Oy:n tarjoukseen (11.12.2008) sisältyneessä työohjelmassa (9.12.2008) on määritelty: *"Selvitys luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen arvioinnin tarpeesta - vaikutukset Natura 2000 verkoston alueisiin laaditaan konsultin tiimityönä siten, että mukana on luontoasiantuntija sekä maakuntakaavan aluevarausten ja kehittämismerkintöjen sisällön ja ohjausvaikutuksen asiantuntija. Työssä tunnistetaan ne kaavassa osoitetut aluevaraukset, jotka toteutuessaan mahdollisesti aiheuttavat haittaa Natura 2000 verkostoon kuuluviin alueisiin. Natura 2000 alueiden ominaisuudet ja luontoarvot luetteloidaan ympäristöhallinnon sivuilla olevien kuntakohtaisten tietojen perusteella sekä "Naturalomakkeiden" avulla. Tarkemmin tutkitaan aluevaraukset ja kohteet, joiden toteutuminen saattaa aiheuttaa välittömiä, välillisiä tai yhteisvaikutuksia Natura-alueilla. Näistä kohteista hankitaan tarvittaessa lisätietoja ja selvitetään missä määrin alueelta on laadittu laji- tai luontotyyppikohtaisia selvityksiä. Natura-alueet otetaan huomioon esityksissä suunnittelumääräyksiksi."* Kuntayhtymän ja Sito Oy:n välillä 8.4.2009 allekirjoitetun konsulttisopimuksen mukaan tehtävän suorittamisessa tuli noudattaa tarjouspyyntöä ja tarjousta.

Kuntayhtymä on solminut Vaihekaavan valmistelussa vuonna 2010 uudelleen Pellinkangasta koskevan Natura-arvioinnin tarveharkintatehtävän sisältäneen sopimuksen FCG Finnish Consulting Group Oy:n kanssa, joka on laatinut työnsä tuloksena Pellinkankaan Natura-tarvearvioinnin. Sen mukaan Natura-arviointia ei tarvitsisi suorittaa Pellinkankaalle. Konsulttien tekemistä Natura-arviointien tarveharkinnoista vain Pellinkankaan Natura-tarvearviointi on liitetty Vaihekaavan kaavaselostukseen.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista asianmukaista yhteenvettoa kaavan vaikutuksista muun muassa talouteen, terveyteen ja kulttuuriin.

Taloudellisista vaikutuksista esimerkiksi Kuhmon kaupungille, Vuosangan sijaintikunnalle, ei Vaihekaavassa eikä siihen liittyvissä kaava-asiakirjoissa sanota mitään. Vuosangan ympäristön asukkaille, yrityksille ja muille toimijoille aiheutuvista taloudellisista vaikutuksista on esille tuotu vain epäasianmukaisesti toteutettu arviointi vaikutuksista kiinteistöjen arvoihin. Sen sijaan Vaihekaavassa on käsitelty laajasti taloudellisia vaikutuksia Kajaanissa, joka ei ole Vaihekaavan aluetta. Vaihekaavan ratkaisuvaihtoehtojen kustannuksiksi on asiakirjoissa annettu vain yhteissummat, suurin peräti 84 miljoonaa euroa.

Terveysvaikutuksista ei Vaihekaavan kaavaselostuksessa ole esitetty mitään merkityksellistä. Sen sijaan on esitetty runsain mitoin erilaisia keinoja, joilla haitallisia terveysvaikutuksia voitaisiin lieventää.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa on jätetty huomioon ottamatta, että Vaihekaavan lounaiskulmalla sijaitseva Havukkavaara on kirjailija Veikko Huovisen hahmon Konsta Pylkkäsen Havukka-aho²⁹. Huovinen on itse vaeltanut jalkaisin sen kautta savottamatkoillaan Sotkamosta Kuhmon Lentualle samaa reittiä kuin Havukka-ahon ajattelija. Asian kulttuurihistoriallinen arvo on valtakunnallisesti merkittävä.

Muun muassa edellä käsitellyt puuttuvat yhteenvedot osoittavat osaltaan, ettei Vaihekaava perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin.

8.3. Esittämättä jätetyt selvitykset

Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin mukaista riittävää selvitystä Vuosangan oloista, ympäristöominaisuuksista eikä niissä tapahtuneista muutoksista. Vaihekaavan kaavaselostuksesta ei muun muassa ilmene, että Vuosangan alueella on yli 300 luonnontilaista tai luonnontilaisen kaltaista järveä tai lampea ja vähintään samaa suuruusluokkaa oleva määrä muita pienvesiä eikä että sen maalialueella on mahdollisesti EU:n pienvesirikkain ylänköalue.

Tästä valituksesta osaltaan ilmenee, että Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty MRA 10 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti Vuosangan osalta riittävää selvitystä Vaihekaavan suhteesta valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin ja maakuntasuunnitelmaan. Voimassa olevassa Kainuun maakuntasuunnitelmassa 2025 ei Vuosangasta ole esitetty mitään.

Vaihekaavan kaavaselostuksessa ei ole esitetty riittävää MRA 10 §:n 1 momentin 7 kohdan (348/2005) mukaista selvitystä siitä, miten vaikutus selvitysten tulokset ja eri mielipiteet on otettu huomioon eikä myöskään riittävää selvitystä niistä toimenpiteistä, joilla aiotaan ehkäistä kaavan toteuttamisesta aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia.

9. Lainvastaiset kaavamääräykset ja rakentamisrajoitus

Vaihekaavassa on annettu ampuma- ja harjoitusalueita koskeva suunnittelumääräys: *"Alueen käyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota turvallisuuteen, meluntorjuntaan, pohjavesien suojeluun sekä luonnon- ja ympäristöarvoihin. Suunniteltaessa rakentamista alueen lähialueelle on otettava huomioon erilaisten aseiden ja taisteluvälineiden aiheuttamat melu-, värinä ja painevaikutukset."* Samasanainen suunnittelumääräys on annettu Vahvistetussa kaavassa. Molemmat mainituissa kaavoissa annetut suunnittelumääräykset ovat lainvastaisia.

Vahvistetun kaavan kaavaselostuksessa esitettyssä ampuma- ja harjoitusalueen EAH-kaavamerkinnän kuvauksessa on suunnittelumääräystä selitetty MRL 29 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Vahvistetun kaavan kaavaselostukseen sisällytetyssä, tosiasiallisesti 'kaavamerkinnät ja määräykset' -asiakirjassa³⁰ on esitetty EAH -aluetta koskevasti: *"Ampumaratamelun arvioinnissa käytettävät valtioneuvoston päätöksen (53/1997) mukaiset ohjearvot eivät sovellu raskaille aseille, joten niiden osalta voidaan käyttää "Puolustusvoimien ohjetta maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa*

²⁹ <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/SiteAttachments/VeikkoHuovisenimikkometsa.htm> (1.5.2012).

³⁰ Vahvistetun kaavan kaavakartassa on lause: *"Tähän maakuntakaavaan liittyvät kaavamerkinnät ja määräykset ovat kaavaselostuksessa ja erillisessä liitteessä."* Lausetta on muutettu vahvistuspäätöksessä .

(Ampumaratatyöryhmän mietintö 2006)", että tästä syystä ampuma- ja harjoitusalueen lähialueella tulee ottaa huomioon valtioneuvoston päätöksen (53/1997) mukaiset ohjearvot sekä Puolustusvoimien suositusarvot raskaiden aseiden aiheuttamalle ympäristömelulle. Melun huomioon ottaminen tulee tällöin kaava-asiakirjojen mukaan tällöin kysymykseen tapauskohtaisesti yksittäisten rakennuslupahakemusten käsittelyn yhteydessä."

Vahvistetun kaavan EAH -kaavamerkinnän kuvauksessa on lisäksi esitetty: *"Puolustusvoimien laatiman laskennollisen meluselvityksen mukaan on todettavissa, että Vuosangan ampuma- ja harjoitusalueen meluvyöhyke (55 dbA) ulottuu "nykyisen" ampuma- ja harjoitusalueen rajojen ulkopuolelle."* Ohje on voimassa.

Vahvistetun kaavan EAH -kaavamerkinnän kuvauksessa on annettu ohje melun huomioon ottamiseksi tapauskohtaisesti yksittäisten rakennuslupahakemusten käsittelyn yhteydessä. Lisäksi on siinä todettu 55 dBA -meluvyöhykkeen ulottuminen silloisen ampuma- ja harjoitusalueen rajojen ulkopuolelle. Meluvyöhyke ilmenee Kuhmon kaupungin rakennustarkastajalle keväällä 2009 jaetusta Puolustusvoimien laatimasta laskennollisesta meluselvityskartasta³¹. Sitä on käytetty Kuhmossa Vahvistetun kaavan velvoittamana, mutta samalla lainvastaisesti, rakennuslupien myöntämisedellytyksiä harkittaessa.

Niin sanottu Ampumaratatyöryhmän mietintö ei ole Puolustusvoimien ohje maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa, vaan Suomen ympäristö -sarjassa numerolla 38 | 2006 julkaistu ympäristöministeriön ympäristönsuojeluosaston asiakirja. Sen paremmin ampumaratatyöryhmän mietintö, Puolustusvoimien, eli Vuosangan toiminnanharjoittajan itsensä laatima ohje, kuin niissä tai muualla mahdollisesti annetut Puolustusvoimien esittämät suositusarvotkaan eivät sovellu oikeusvaikutteisen Vaihekaavan perusteiksi. Valtioneuvoston päätöksessä VnP (53/1997) annetut ohjearvot eivät sovellu raskaiden aseiden melulle. Tämä on todettu Vahvistetun kaavan kaavaselostuksessa ensin tosiasiassa, mutta ristiriitaisesti heti perään on samat suositusarvot määrätty otettavaksi huomioon ampuma- ja harjoitusalueen lähialueella ja rakennuslupahakemusten käsittelyn yhteydessä.

Vaihekaavassa EAH -alueelle annettuun suunnittelumääräykseen ei liity ohjetta käyttää Puolustusvoimien ohjetta maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa, ei velvoitetta ottaa huomioon ampuma- ja harjoitusalueen lähialueella valtioneuvoston päätöksen (53/1997) mukaisia ohjearvoja ja Puolustusvoimien suositusarvoja raskaiden aseiden aiheuttamalle ympäristömelulle eikä toteamusta melun huomioon ottamisen tulemisesta kysymykseen tapauskohtaisesti yksittäisten rakennuslupahakemusten käsittelyn yhteydessä.

Vahvistetussa kaavassa EAH -alueelle annettua suunnittelumääräystä ei Vaihekaavassa ole esitetty kumottavaksi. Se on voimassa suunniteltaessa rakentamista alueen lähialueelle. Voimassa on myös vaihekaavassa toiselle EAH -alueelle annettu suunnittelumääräys. Suunnittelumääräyksiin liittyvät tarkentavat selitykset ovat keskenään ristiriitaisia.

Vahvistetun kaavan ja Vaihekaavan EAH -kaavamerkintöjen kuvauksissa on muitakin voimassa olevia olennaisia eroja, joilla on ristiriitainen ohjausvaikutus.

³¹ http://www.vieksi.fi/documents/VuosanganLaajennuksenMelualuearvio29052009_kartta.pdf (1.5.2012).

Vaihekaavassa on annettu me/v -kaavamerkinnällä aaltoviivalla rajaten osoitettua ampuma- ja harjoitusalueen ohjeellista melualueita koskeva suunnittelumääräys: *"Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon puolustusvoimien raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun suositusarvot."* Vaihekaavassa annettu ohjeellista melualueita koskeva suunnittelumääräys on lainvastainen.

Oikeusvaikutteisia Puolustusvoimien raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttaman ympäristömelun suositusarvoja ei ole olemassa. Maakuntakaavoituksella ei saa siirtää siinä ratkaistavia kysymyksiä ratkaistaviksi kuntatasolla eikä muutenkaan jättää täsmentymään yksityiskohtaisemman suunnittelun ja vaikutusten arviointien yhteydessä³². Vuosangan melualue on maakuntakaavatasoinen asia. Kun otetaan huomioon me/v -alueen esittämisen perusteettomuus, me/v -alueen rajauksen epämääräisyys ja ohjeellista melualueita koskevan suunnittelumääräyksen yleispiirteisyys, olisi maakuntakaavatasolle kuuluvien, mutta suunnittelumääräyksellä ja Vaihekaavan vahvistamisella kuntatasolle siirtyvien suunnittelutehtävien suorittaminen kuntatasolla lainmukaisesti mahdotonta.

Suunnittelumääräyksessä ei virheellisesti edellytetä melu-, tärinä- ja painevaikutusten aiheuttajan toiminnan rajoittamista asutukselle aiheutuvan kohtuuttoman haitan estämiseksi.

Vaihekaavaehdotuksessa on annettu lisäksi 'Ampuma- ja harjoitusalueen ohjeellinen melualue' -kaavamerkintää koskeva rakentamismääräys: *"Alueelle ei tule sijoittaa uutta asumista tai muita raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttamalle melulle herkkiä toimintoja. Alueella olevia rakennuksia saa peruskorjata, laajentaa ja korvata uudella. Suunnitelmaessa rakentamista alueelle on puolustusvoimille varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen."*

Vaihekaavassa annettu ehdollinen rakentamisrajoitus on MRL 33 §:n 3 momentin vastainen. Siinä mainittu poikkeus koskee vain alueella jo olevien rakennusten peruskorjausta, laajentamista ja korvaamista uudella, kun taas mainitun momentin mukaan se koskee lisäksi jo olevaan asuntoon kuuluvan talousrakennuksen rakentamista ja maa- ja metsätalouden harjoittamista varten tarpeellista rakentamista.

MRL 33 §:n 1 momentin mukaan rakentamista koskeva rajoitus voi olla voimassa maakuntakaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella. Vaihekaavan rakentamisrajoituksen tapauksessa eivät momentissa asetetut ehdot täyty ja rakentamisrajoitus on siitäkin syystä lainvastainen .

Vaihekaavassa esitetty rakentamisrajoitus on merkintäasetuksen vastainen. Rakentamisrajoitusalueen raja tulisi osoittaa rr-merkinnällä (merkintänumero 19). Kaavamääräysten on oltava riittävän selkeitä, jotta niiden luonne ja oikeusvaikutukset voidaan arvioida. Maakuntakaavamääräykset eivät saa olla lain tai asetuksen kanssa ristiriidassa.³³

Vaihekaavassa asetuksenvastaisesti rakentamisrajoituksen osoittamiseen käytettyyn me/v -kaavamerkintään kuuluvan aaltoviivan leveys vastaa aaltomuodon johdosta ja muut epätarkkuudet huomioon ottaen noin yhtä kilometriä maastossa, mistä aiheutuu

³² Ks. Ympäristöministeriö, Opas 10, s. 24.

³³ Kuusiniemi-Ekroos-Kumpula-Vihervuori, 2001, Ympäristöoikeus, Juva 2001, s. 379-387.

aivan liian suuri epävarmuus, jotta suunnittelumääräyksen ja rakentamisrajoituksen luonne ja oikeusvaikutukset voitaisiin esimerkiksi yksittäisten kiinteistöjen osalta tarpeellisella tavalla arvioida. Oikeudellisesti merkityksellistä epäselvyyttä ei tällaiseen lupa-tai-rahat -asiaan saa jäädä.

MRL 33 §:n 2 momentin mukaan alueella, jolla rakentamisrajoitus on voimassa, ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää siten, että vaikeutetaan maakuntakaavan toteutumista. Lupa on kuitenkin myönnettävä, jos maakuntakaavasta johtuvasta luvan epäämisestä aiheutuisi hakijalle huomattavaa haittaa eikä kunta tai, milloin alue on katsottava varatuksi muun julkisyhteisön tarkoituksiin, tämä lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta (ehdollinen rakentamisrajoitus).

Vuosangan ympäristömelun asianmukainen huomioon ottaminen tapauskohtaisesti esimerkiksi yksittäisten rakennuslupahakemusten käsittelyn yhteydessä samalla kaavamääräyksiä noudattaen ei ole lainmukaisesti mahdollista.

10. Riittämättömät maininnat sovelletuista säännöksistä

Vaihekaavan hyväksymispäätöstä ei ole perusteltu hallintolain (434/2003) 45 §:ssä säädetyllä tavalla.

IV. OIKEUDENKÄYNTIKULUJEN KORVAUS

Maakuntavaltuusto on laiminlyönyt Vaihekaavan hyväksyjän velvollisuudet tästä muutoksenhakukirjelmästä ilmenevillä tavoilla.

Ottaen huomioon, että oikeudenkäyntikulut ovat aiheutuneet viranomaisen selvästä virheestä, on pidettävä HLL 74 §:ssä tarkoitettu tavoitin kohtuuttomana, että Yhdistyksen tulisi pitää tästä valituksesta aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja (yht. 1 500,00 euroa) vahinkonaan. Siksi oikeudenkäyntikulut tulee määrätä Kuntayhtymän korvattavaksi laillisine korkoineen.

Ylä-Vieksillä 3.5.2012

Ylä-Vieksin kyläyhdistys ry

Eeva Kyllönen, puheenjohtaja

Timo Niskanen, varapuheenjohtaja

Pekka Pääkkönen, hallituksen jäsen

V. Liitteet

Liite 1 Hyväksymispäätös, jäljennös

Liite 2 Hyväksymispäätökseen liitetty valitusosoitus, jäljennös.

Liite 3 Ote yhdistysrekisteristä, Yhdistyksen säännöt, jäljennös

Liite 4 Kuhmon kaupungin virallisella ilmoitustaululla 9.1.2012.2006 - 10.2.2012 välisenä aikana nähtävillä ollut ilmoitus kuulutuksesta, valokuvajäljennös, 2 sivua

Liite 5 Vaihekaavaehdoitukseen tehdyt muutokset, jäljennös

Liite 6 Maakuntavaltuustolle esitelty nähtäville asettamatta jätetty kartta, valokuvajäljennös

Liite 7 RKTL:n lausunto 281/006/2009, 25.5.2010, jäljennös

Liite 8 Kainuun metsäpeurakannan kehitys suhteessa Vuosangan toimintoihin, kaavio